

سوگ آسمان توس در غربت تو، تلخی زهر ظلم را به کام جان می‌نشانند. در کوچه‌های بی‌انتهای غربی، خورشید مهربانیت از دروازه کاخی سیاه تا منزلی نورانی از قرآن فرو می‌افتد و بر فراز می‌آید و چه شبیه‌اند این کوچه‌ها به کوچه‌ای که از رد پای پیامبر پر از خاک بهشت بود و جهنمیان، خورشید عدالت را در آن به زنجیر کشیدند. جان خدایات از جام ظلم، شرحه شرحه می‌شود و به یاد می‌آورد پاره‌های حسن و نیکی را که از جان مجتبی در تشت خیانت و جهالت می‌ریخت. سلام بر تو و سلام بر دامان پرافت تو که ضامن دل‌های رمیده‌ای. سلام بر تو که در غروب این جهانیات، سطر سطر طلوع جاودانگی کتاب عشق نوشته می‌شود.

سطر آخر کتاب سال، خوش رقم خورد

کتابخانه

شنبه ۲۴ بهمن ۱۳۸۸
۲۸ صفر ۱۳۸۳، ۱۳ فوریه ۲۰۱۰
شماره ۲۲۰، پیاپی ۸۷۱
صفحه ۲۰۰، تومان

ISSN: 1029-3345

صاحب امتیاز: خانه کتاب

نشانی: خیابان انقلاب اسلامی
خیابان برادران مظفر جنوبی، کوچه
خواججه نصیر، پلاک ۲، طبقه چهارم
تلفن: ۶۶۹۶۶۱۵۱-۴
سازمان آگهی‌ها: ۲۲۵۵۲۴۶
چاپ: شرکت افست

www.ketabehafteh.ir

طبیعت، بهانه‌ای
برای رسیدن
به فلسفه است
۱۶

کتاب، مهم‌ترین
ابزار پژوهش طب
سنتی است
۱۸

چه کسی
از ادوارد آلبی
می‌ترسد؟
۲۱

محمد رضا سرشار دبیر علمی جدید کتاب سال:

نویسندگان متعهد و ارزشی حوزه ادبیات ما کم‌کاری کرده‌اند

محمد رضا سرشار، دبیر جدید جایزه کتاب سال جمهوری اسلامی در حاشیه برگزاری مراسم پایانی بیست و هفتمین دوره این جایزه در گفت‌وگو با خبرنگار «کتاب هفته» در پاسخ به این سوال که تغییر دبیر جایزه کتاب سال چه تغییری در این جایزه ایجاد می‌کند گفت: در کلیت قضیه فرقی نمی‌کند که چه کسی دبیری این جایزه را برعهده داشته باشد، چراکه جایزه کتاب سال آیین نامه و چارچوب‌های خودش را دارد و هر کسی هم به عنوان دبیر این جایزه انتخاب شود نمی‌تواند خارج از این چارچوب کار کند.

سرشار افزود: «اختیارات دبیر این جایزه در این حد است که می‌تواند در انتخاب داوران نقش داشته باشد و نهایتاً در این حد تاثیرگذار باشد، وگرنه در مجموع باید بر اساس همان چارچوب‌ها پیش برود.» وی همچنین در پاسخ به این سوال که آیا برنامه خاصی برای تغییر در نحوه عملکرد این جایزه دارد اظهار داشت: «هنوز برنامه خاصی ندارم و فکر می‌کنم این جایزه همان طور که از ابتدای تاسیس یعنی از ۲۷

سال پیش تاکنون اجرا شده از این به بعد هم به همین نحو پیش برود، ضمن اینکه دبیر اختیارات زیادی برای ایجاد تغییر در چنین جایزه‌ای ندارد.

نویسنده «در مسیر تندباد» در ادامه با انتقاد از کم‌کاری اهالی ادبیات، دلیل برگزیده نداشتن در حوزه ادبیات کتاب سال جمهوری اسلامی را کوتاهی و کم‌کاری نویسندگان این عرصه دانست و گفت: «در این سال‌ها حوزه ادبیات کمتر برگزیده داشته که دلیل عمده‌اش به کم‌کاری اهالی ادبیات برمی‌گردد، یعنی ما

در این چند سال در حوزه ادبیات بزرگسال تنها یک برگزیده و یک اثر شایسته تقدیر داشته‌ایم و امسال نیز برگزیده‌ای در این حوزه وجود نداشت. اما به نظر می‌رسد حوزه کودک و نوجوان در مقایسه با ادبیات بزرگسال کارنامه پربارتری دارد.»

این داستان نویس و منتقد ادبی در پاسخ به این سوال که آیا می‌توان گفت دلیل برگزیده

نداشتن در حوزه ادبیات بزرگسال سختگیری داوران در این حوزه بوده است تصریح کرد: «من فکر نمی‌کنم سختگیری در کار بوده باشد، چون من خودم کارهای این حوزه را دنبال می‌کنم و بر این باورم که ادبیات متعهد و ارزشی مادر سال‌های اخیر قدری کم‌رنگ شده که شاید علت اصلی آن هم سفارشی‌نویسی شدن آثار این عرصه باشد، نویسندگانی که می‌توانستند کارهای صددرصد خلاقه انجام دهند به کارهای نیمه خلاق اکتفا کردند و همین باعث شد ما در این حوزه

کم‌بارتر از گذشته باشیم.» سرشار یادآور شد: «تا سال ۱۳۷۶ ما در عرصه ادبیات بزرگسال هیچ اثر برگزیده‌ای نداشتیم بعد از آن هم فکر می‌کنم تا امسال حداکثر سه اثر برگزیده واقعی در این حوزه داشته‌ایم و بقیه آثار جزو آثار شایسته تقدیر بوده‌اند.» سرشار همچنین در پاسخ به این سوال

که شما به کم‌رنگ شدن ادبیات متعهد و ارزشی در سال‌های اخیر اشاره کردید و آیا ملاک انتخاب یک اثر باید بر اساس ارزشی بودن آن تعیین شود؟ گفت: ملاک انتخاب آثار، ارزشمند بودن آنهاست و ارزشمندی لزوماً به معنای ارزشی نیست، ضمن این که می‌تواند آن را هم دربرگیرد. تاکید من بر این است که در این عرصه کم‌کاری بوده‌ایم.» وی در این باره توضیح داد: «اثری که افتخار برگزیده شدن در جایزه کتاب سال جمهوری اسلامی را داشته باشد قاعدتاً باید به لحاظ درونمایه و ساختار از قابلیت لازم برخوردار باشد. اگر اثری ملاک‌های هنری را دارا باشد و به لحاظ درونمایه مغایرتی با ارزش‌های ماندداشته باشد می‌تواند انتخاب شود یعنی لزوماً این طور نیست که حتماً حاوی این ارزش‌ها باشد بلکه نباید ضدارزش باشد.»

محمد رضا سرشار، هفته گذشته طی حکمی از سوی دکتر محمد حسینی وزیر فرهنگ و ارشاد اسلامی به مدت سه سال به عنوان دبیر علمی جایزه کتاب سال جمهوری اسلامی ایران منصوب شد.

۲

● دکتر پرویز:
حاشیه‌سازی‌ها
تاثیری بر جشنواره
شعر فجر نداشت

● مردم زاهدان
سه‌شنبه میزبان
نمایشگاه کتاب
می‌شوند

۳

جایزه لسینگ
به نویسندگان ۸۲ ساله
رسید

۴

کتاب بازمانده
محمد ایوبی
منتشر شد

کتاب یک غذا و یک نوشیدنی روح است. باید مواظب باشید که مواد نوشیدنی مسموم، خطرناک، فاسد، گندیده و مضر، با رنگ آمیزی های خیلی خوب، دست مردم داده شود.

البته من اعتقاد ندارم که باید هر چیزی را که از نظر سلیقه خاصی مضر به نظر می رسد، جلوش را بگیریم. لیکن چیزهایی هست که واضح است برای مردم مضر است؛ مثل ترویج فحشا و فساد و از این قبیل. اینها را نباید اجازه بدهند که نشر شود. اما بیشتر باید تلاش کنند تا کتاب های خوب تولید و پخش بشود.

بیانات مقام معظم رهبری در دیدار دست اندرکاران برگزاری هفته کتاب: ۷۵/۷/۳۰

رونمایی آثار امام^{ره} به ۱۸ زبان

انتشارات الهدی با همکاری معاونت بین الملل موسسه تنظیم و نشر آثار حضرت امام خمینی (ره) طی مراسمی از ۳۱ عنوان کتاب الکترونیکی از آثار بنیان گذار کبیر انقلاب اسلامی رونمایی کرد.

این آثار با موضوعاتی چون حکومت اسلامی، قیام عاشورا، فلسطین، انقلاب اسلامی، جهان اسلام، دین و سیاست، عرفان و سیاست، شخصیت زن، سیره نبوی (ص)، نظام بین الملل، حقوق بشر، زندگینامه حضرت امام (ره) و وصیتنامه ایشان که از جانب مقام معظم رهبری، «زیور حکومت اسلامی» نامیده شد، به ۱۸ زبان شامل انگلیسی، فرانسوی، روسی، آلمانی، ایتالیایی، بوسنیایی، چک، استانبولی، تاجیکی، مالایی، چینی، عربی، تامیلی، کرواتی، بنگالی، ترکی آذری، قرقیزی و فارسی، به صورت کتاب الکترونیک تولید، تکثیر و آماده توزیع شدند.

علی مددی مدیرعامل انتشارات بین المللی الهدی با اشاره به مقبولیت شخصیت و آثار حضرت امام خمینی (ره) به عنوان بنیان گذار حکومت اسلامی در میان ملت های مسلمان و غیرمسلمان و تاکید رهبر معظم انقلاب بر الگو بودن مبانی و اصول فکری حضرت امام (ره) و نظرات ایشان درباره مسائل کاربردی در سطح جهان اسلام، اعلام کرد: «در نگاه این انتشارات، تبیین موضوعاتی چون فلسطین، قیام عاشورا، حکومت اسلامی، حقوق بشر، نظام بین الملل و از دیدگاه امام خمینی (ره) که در ادبیات سیاسی دولتمردان غربی به عاملی برای استثمار و به ضعف کشاندن جهان اسلام تبدیل شده، برای ملت ها و آزاداندیشان جهان دارای مقبولیت و اثربخش بوده و این مهم با ترجمه آثار ایشان و توزیع این آثار در قالب های نوینی چون کتاب الکترونیک، رسالتی است که انتشارات الهدی همواره به آن اندیشیده و به انجام آن پایبند است.

معاون فرهنگی وزیر فرهنگ و ارشاد اسلامی:

حاشیه سازی ها تأثیری بر روند جشنواره شعر فجر نداشت

راه و در حال کسب تجربیات جدیدی است که یکی از مصادیق این تجربه ها، برپایی جشنواره شعر امسال به صورت رقابتی است.

پرویز در این باره توضیح داد: «در جشنواره امسال اشعار در مقایسه با یکدیگر ارزیابی و انتخاب می شوند و در حوزه داوری هم سعی داوران این بوده که نام شاعران تأثیری بر قضاوت درباره کارها نداشته باشد. به همین دلیل اسامی را حذف کردند و برای اشعار هریک از شاعران کدهایی را تعیین کردند. به این ترتیب داوران هنگام ارزیابی اثر نمی دانند آن شعر سروده چه کسی است و تنها با یک کد مواجه اند که این باعث می شود اشعار صرفاً بر اساس مولفه های حرفه ای داوری شوند و حقی از کسی ضایع نشود.»

پرویز در پایان با تاکید بر این که تلاش می شود جشنواره شعر فجر امسال به بهترین شکل ممکن برگزار شود، اظهار داشت: «البته در حرکت هایی از این دست ممکن است نواقصی هم وجود داشته باشد که باید سعی کنیم به مرور این نواقص را نیز برطرف کنیم.»

چهارمین جشنواره بین المللی شعر فجر اول اسفند پایان می یابد.

امسال را چطور ارزیابی می کنید؟ گفت: «از آنجا که جشنواره شعر فجر هنوز در حال برگزاری است شاید بهتر باشد در این باره قضاوت نکنیم، اما آنچه در مجموع درباره جشنواره شعر فجر امسال می توان گفت این است که جشنواره شعر فجر هنوز در ابتدای

دکتر محسن پرویز، معاون فرهنگی وزیر فرهنگ و ارشاد اسلامی در گفت و گو با «کتاب هفته» با اشاره به حاشیه سازی هایی که درباره جشنواره شعر فجر امسال صورت گرفت، این گونه حرکت ها را خنثی و بی تأثیر بر روند برگزاری این جشنواره دانست و گفت: «در حاشیه جشنواره شعر فجر امسال متأسفانه تلاش هایی صورت گرفت تا با تفرقه افکنی، عده ای از این مجموعه جدا شوند، اما بحمدالله این اتفاق نیفتاد و جشنواره همچون دوره های گذشته با جدیت کار خود را دنبال کرد.»

پرویز با اشاره به این که در این حاشیه سازی ها چند نفری تحت تأثیر قرار گرفتند، اظهار امیدواری کرد این افراد نیز به زودی به این نکته پی ببرند که اظهار نظرهایی که منجر به ایجاد تفرقه می شود نمی تواند جنبه سازنده و مثبت و موثر داشته باشد. وی یادآور شد: «البته ما شنیدیم که چند نفر از کسانی هم که نقل قول هایی از آنها شده بود، آن مطالب را تکذیب کرده و گفته اند این مطالب گفته های ما نبوده و ما چنین اظهار نظری نکرده ایم.»

معاون فرهنگی وزیر فرهنگ و ارشاد اسلامی در پاسخ به این سوال که کارنامه جشنواره شعر فجر

مدیرعامل موسسه خانه کتاب:

نمی خواستیم کسی از خانه کتاب مسؤؤل جایزه کتاب سال باشد

علی شجاعی صائین، مدیرعامل موسسه خانه کتاب درباره جایگزینی محمدرضا سرشار به جای علی اوجبی در دبیری جایزه کتاب سال گفت: «از اول هم نمی خواستیم کسی از درون موسسه خانه کتاب دبیری این جایزه را برعهده داشته باشد و مایل بودیم اندیشه جدیدی به ما اضافه شود.»

محمدرضا سرشار دوشنبه هفته گذشته حکم دبیری علمی بیست و هشتمین جایزه کتاب سال جمهوری اسلامی ایران را از دست رئیس جمهور دریافت کرد و جایگزین علی اوجبی شد. اوجبی در موسسه خانه کتاب عهده دار معاونت فرهنگی است.

علی شجاعی صائین در گفت و گو با خبرگزاری مهر، با تاکید بر شایستگی های علی اوجبی، دبیر بیست و هفتمین جایزه کتاب سال گفت: «در شایستگی های علمی آقای اوجبی تردیدی نیست و او در دو دوره از جایزه کتاب سال هم دبیر بوده است، اما همان طور که گفتیم ما خودمان دنبال آوردن فرد جدیدی به موسسه بودیم و طبیعتاً معاونت فرهنگی وزارت ارشاد هم در این ماجرا دخیل بود.»

شجاعی در ادامه به سابقه علمی محمدرضا سرشار (دبیر جدید جایزه کتاب سال) اشاره کرد و گفت: «امیدوارم با توجه به سابقه و گرایش های علمی و فرهنگی و نگاه صائب و دقت نظر آقای سرشار در حوزه ادبیات داستانی، حضور وی در سمت دبیری علمی جایزه کتاب سال با معرفی آثار فاخر در این جایزه همراه شود.»

مدیرعامل موسسه خانه کتاب همچنین از تصدی سمت دبیری علمی سایر جوایز فرهنگی وابسته به این موسسه خیر داد و گفت: «بر اساس آیین نامه جایزه کتاب سال، دبیر علمی این جایزه دبیر جوایز جلال آل احمد، پروین اعتصامی و کتاب فصل نیز خواهد بود و از این پس آقای سرشار عهده دار این سمت است.»

متن دو زبانه الهیات

ابن سینا منتشر می شود

بخش «الهیات» کتاب «شفا»ی ابن سینا با ترجمه ابراهیم دادجو، تا پایان ماه بهمن امسال از سوی موسسه انتشارات امیرکبیر به صورت دوزبانه (عربی و فارسی) روانه بازار نشر می شود. در این کتاب در صفحه مقابل متن عربی، ترجمه فارسی آن آمده است تا پژوهشگران و دانشجویان فلسفه بتوانند به صورت روشمند از مطالب آن استفاده کنند.

کتاب «شفا»ی ابن سینا از چهار قسمت اصلی منطق، طبیعیات، ریاضیات و الهیات تشکیل شده و به عنوان یکی از مهم ترین آثار در حوزه فلسفه اسلامی مطرح است.

ابن سینا در بخش الهیات کتاب شفا در ۱۰ مقاله با رویکردی ارسطویی به مباحث مرتبط با فلسفه اولی می پردازد.

ابراهیم دادجو، مترجم این کتاب، تاکنون آثاری چون «تاریخ فلسفه کاپلستون (جلد دوم)؛ فلسفه قرون وسطی از آگوستینوس تا اسکوتوس»، «گفتار در مابعدالطبیعه و نوشتارهای مربوط به آن (اثر لایبنیتس)»، «اخلاق از دیدگاه ارسطو، (اثر جرارد ج. هیوز)» و «قدیس بونا و نتورا و آکویناس (اثر فردریک کاپلستون)» را ترجمه کرده است.

سه شنبه ۲۷ بهمن

مردم زاهدان میزبان نمایشگاه کتاب می شوند

نمایشگاه استانی کتاب سیستان و بلوچستان که یکصد و شصتین نمایشگاه استانی محسوب می شود، ۲۷ بهمن تا سوم اسفند در زاهدان برپا می شود. پس از نمایشگاه زاهدان، نمایشگاه های استانی کتاب با برگزاری دو نمایشگاه در شهر های قزوین و اصفهان پیگیری می شود که این دو نمایشگاه نیز سوم تا نهم اسفندماه برپا خواهد شد. همچنین موسسه نمایشگاه های فرهنگی ایران که برگزاری نمایشگاه استانی را برعهده دارد، اعلام کرده است که نمایشگاه اصفهان نیز همچون

دو سال گذشته ۱۰ تا ۱۶ اسفندماه امسال در این شهر برگزار می شود. ثبت نام اینترنتی ناشران برای حضور در این نمایشگاه ها در وب سایت موسسه نمایشگاه فرهنگی ایران به نشانی www.tifb.ir آغاز شده است. کتاب های نمایشگاه های استانی با ۴۰ درصد تخفیف از سوی معاونت فرهنگی وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی و ناشران عرضه می شوند.

خداحافظی کودکان با نمایشگاه کتاب کودک و نوجوان

فرهنگی ناشران کتاب کودک و نوجوان از این میزان فروش رضایت ندارد گفت توقع حداقل دو برابر این فروش را داشتیم که با توجه به برگزاری جشن های دهه فجر و اربعین حسینی عملکرد نمایشگاه تا حدودی تحت تأثیر قرار گرفت. حق بین همچنین گفت که به احتمال فراوان زمان برگزاری نمایشگاه در سال آینده تغییر خواهد کرد.

دومین نمایشگاه تخصصی کتاب کودک و نوجوان طوری طراحی شده بود که ناشران حضور مجزایی در این نمایشگاه نداشتند و تمام کتاب ها در قفسه های مشترک از سوی انجمن فرهنگی ناشران کتاب کودک و نوجوان به فروش رسید.

تخفیف کتاب های این نمایشگاه از سوی ناشران ارائه شد و معاونت فرهنگی وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی حدود یک سوم هزینه های برپایی نمایشگاه را تقبل کرد.

دومین نمایشگاه تخصصی کتاب کودک و نوجوان که بعد از ۱۴ سال تعطیلی از ۱۳ بهمن امسال در کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان برپا شده بود، سه شنبه هفته گذشته (۲۰ بهمن) به کار خود پایان داد. برگزاری هشت نشست تخصصی، برپایی نمایشگاه تصاویر کتاب های دینی و برپایی کارگاه یک روزه تصویرگری از جمله فعالیت های جنبی این نمایشگاه تخصصی بود.

عرضه کتاب با ۳۰ درصد تخفیف، نوید فروش بالای این نمایشگاه کتاب را می داد، اما بعد از هفت روز فعالیت، رییس ارن نمایشگاه به «کتاب هفته» گفت حدود ۷۰ هزار کودک و نوجوان همراه والدینشان از این نمایشگاه بازدید و حدود ۲۰۰ میلیون تومان کتاب از این نمایشگاه خریداری کردند که آمار بالایی به حساب نمی آید.

محمدتقی حق بین با اشاره به این که انجمن

«ایشی گورو» از بی توجهی به اخلاق در پیشرفت های علمی می گوید

ترجمه مهدی غبرایی از رمان «هرگز ترکم مکن» اثر کازوئو ایشی گورو نویسنده انگلیسی متولد ژاپن، منتشر شد. غبرایی این کتاب را رمانی «تکان دهنده» می داند.

این مترجم درباره رمان «هرگز ترکم مکن» توضیح داد: «این رمان بازتاب درد های انسانی است. دردهایی که به موجب بی توجهی به اخلاق و انسانیت در پیشرفت های علمی، دامنگیر جامعه انسانی شده و درمانی جز توجه دوباره به اخلاق برای آنها نیست. به گفته وی، رمان «هرگز ترکم مکن» به نقد شبیه سازی انسان در محیط های آزمایشگاهی می پردازد. غبرایی در این باره تصریح کرد: «درست است که ایشی گورو از چهار سالگی به انگلستان مهاجرت کرده و آثارش را به زبان انگلیسی می نویسد، اما آسیب دیدگی، از جاکندگی و دور افتادگی از اصل به خوبی در آثارش نمایان است؛ از جمله در همین رمان. ژاپنی ها یک بار از یکی از جلوه های علم، یعنی توانایی بشر در شکافتن هسته های اتم، آسیب دیدند و فاجعه انفجار اتمی در ناکازاکی و هیروشیما را شاهد بودند. حالا ایشی گورو از جنبه دیگری از علم، که شبیه سازی انسان است، اظهار نگرانی می کند.

وی رمان «هرگز ترکم مکن» را اثری تکان دهنده دانست و افزود: «حرف ایشی گورو این است که در عین حال که می توان از وجوه مختلف علم، استفاده های فراوانی در اصلاح وضعیت بشر کرد. بی توجهی به اخلاق و انسانیت در پیشرفت افسار گسیخته علم و تکنولوژی، نابودی بشریت را در پی خواهد داشت. غبرایی همچنین رمان دیگری از این نویسنده با نام «آواز های شبانه» را ترجمه کرده و در دست انتشار دارد.

«آواز های شبانه» مجموعه ای از پنج داستان کوتاه ایشی گورو است که امسال با نام اصلی «nocturnes-five stories of music and nightfall» (شبانه ها؛ پنج داستان از موسیقی و شبانگاه) منتشر شده است.

پس از پنج رمان، «آواز های شبانه» نخستین مجموعه داستان کوتاه ایشی گورو است. اما او نسبت به این که باید چه عنوانی به این رمان داد، شک دارد و در مصاحبه با گاردین گفته است: «راستش مطمئن

نیستم باید به این کتاب چه گفت، در برابر این که آن را مجموعه داستان کوتاه بنامم مقاومت می کنم. چون گاهی رمان نویسان مجموعه ای از داستان های کوتاهشان را منتشر می کنند که در واقع مجموعه ای از داستان هایی است که در عرض ۳۰ سال به صورت پراکنده نوشته اند اما من نشستم و این مجموعه را با قصد قبلی از آغاز تا پایان نوشتم. این کتاب را همان طور که رمان می نویسم نوشتم. ادعایم اینست که نویسنده داستان کوتاه هستم و اصلا مطمئن نیستم که شیوه نوشتن داستان کوتاه درست باشد؛ من فقط این کتاب را تقریباً مثل یک رمان می نویسم. شاید کمی متظاهرانه به نظر بیاید اما در برخی انواع موسیقی، مثل سونات ها شما پنج قطعه کاملاً جدا از هم دارید که با هم اجرا می شوند.»

ایشی گورو رمان «هرگز ترکم مکن» را در سال ۲۰۰۵ میلادی با نام اصلی «never let me go» منتشر کرده است. این کتاب نامزد دریافت جایزه بوکر بوده است (جایزه ای که ایشی گورو در سال ۱۹۸۹ برای رمان «بازمانده روز» به دست آورد). این کتاب همچنین چند جایزه ادبی دیگر را برای نویسنده اش به ارمغان آورد است.

از کازوئو ایشی گورو در ایران، نویسنده انگلیسی متولد ژاپن ۶ رمان توسط مترجمانی چون نجف

دریابندری، سهیل سمی و مژده دقیقی منتشر شده است. معروف ترین این آثار ترجمه نجف دریابندری از رمان «بازمانده روز» است.

این نویسنده در ۸ نوامبر ۱۹۵۴ میلادی در شهر ناکازاکی (بندری در غرب جزیره کیوشو در کشور ژاپن و مرکز استانی به همین نام) متولد شد. وی نویسندگی حرفه ای را در سال ۱۹۸۲ آغاز کرد و در سال ۱۹۸۶ برای کتاب «هنرمندی در دنیای شناور» جایزه ادبی «وایت برد» را به دست آورد. سه سال بعد در سال ۱۹۸۹ میلادی، ایشی گورو برای رمان «بازمانده روز» به جایزه ادبی بوکر نیز دست یافت. از این رمان فیلم پر فروش با نقش آفرینی آنتونی هاپکینز، بازیگر مطرح سینمای هالیوود ساخته شده است.

جایزه بوکر (با نام کامل من بوکر) یکی از مهم ترین جوایز ادبی دنیاست که هر سال به بهترین رمان جدید انگلیسی زبان که نوشته شهروندان کشور های مشترک المنافع بریتانیا یا جمهوری ایرلند باشند، اعطا می شود.

رمان های «وقتی تیم بودیم» و «هرگز ترکم مکن» از این نویسنده نیز به مرحله نهایی جایزه بوکر راه یافته اند. ترجمه غبرایی از رمان «هرگز ترکم مکن» در ۳۹۵ صفحه چاپی توسط نشر افق منتشر شده و به زودی در بازار کتاب ایران توزیع می شود.

انتخاب ویکتور هوگو به عنوان نماد فرهنگ فرانسه

نام ویکتور هوگو نویسنده نام آور فرانسه از این پس به عنوان نماد فرهنگی فرانسه، به سراسر دنیا خواهد رفت.

با تصویب مجلس قانون گذاری فرانسه، نام ویکتور هوگو به عنوان نماد فرهنگی این کشور، بر تمامی موسسات و مراکز آموزش رسمی دولت فرانسه در سراسر جهان گذارده می شود.

اجرای این پروژه که از یک سال پیش تاکنون مطرح بوده، اما از آن رو به مرحله عمل در نیامده که مراکز فرهنگی خارج از کشور از این که آزادی عمل خود را برای اجرای برنامه هایشان از دست بدهند، نگران بوده اند.

انستیتو ویکتور هوگو که قرار است در سراسر دنیا سفیر فرهنگی فرانسه باشد، زیر نظر وزارت امور خارجه فرانسه به فعالیت می پردازد و جانشین مرکزی خواهد شد که اکنون با نام «کولتور فرانس» فعالیت می کنند.

دولت فرانسه برای این طرح از انستیتو گوته در آلمان و انستیتو سروانتس در اسپانیا الهام گرفته و بر این باور است، ویکتور هوگو خالق اثری چون «بینوایان» که اثری جهانی محسوب می شود، شناخته شده ترین چهره فرهنگی فرانسه برای تمامی مردم جهان است.

به این ترتیب و در آینده ای نزدیک ۱۳۵ مرکز فرهنگی فرانسه که در ۱۶۰ کشور دنیا فعالیت می کنند، با نام انستیتو هوگو نامیده خواهند شد.

جایزه لسینگ به نویسنده ۸۲ ساله رسید

کلاوس هارپ پرشت نویسنده و روزنامه نگار ۸۲ ساله در پایان مراسم بزرگداشت لسینگ نویسنده و فیلسوف بزرگ آلمانی قرن ۱۸ جایزه ادبی لسینگ سال ۲۰۰۹ شهر هامبورگ را دریافت کرد.

به گزارش خبرگزاری کتاب ایران (ایبنا)، به نقل از خبرگزاری آلمان، سناتور فرهنگی کارین فون ولک با اشاره به سهم بودن این نویسنده در امر توسعه ادبی و سیاسی آلمان گفت: «هارپ پرشت در عصر حاضر از اهمیت و اعتبار بسیاری برخوردار است. شخصیت هایی مانند او استانداردهای فکری لازم را در اختیار ما قرار می دهند و ما از این طریق می توانیم فرهنگ را اندازه گیری کنیم.»

هارپ پرشت در سال ۱۹۲۷ در اشتوتگارت متولد شد و پیش از همه برای کانال تلویزیون ملی آلمان در واشنگتن فعالیت کرده است. وی از سال ۱۹۷۲ تا ۱۹۷۴ وظیفه نگارش متن سخنرانی های ویلی برانت صدراعظم وقت آلمان را بر عهده داشت و به طور موقت پروفیسور افتخاری برادران گریم در دانشگاه کسل بود. او از اکتبر ۲۰۰۷ همراه با میثائیل نومیان به کار ویرایش سری کتاب های کتابخانه دیگر مشغول شد. همچنین بورس جایزه ادبی لسینگ ۲۰۰۹ به یان واکتر نویسنده متولد ۱۹۷۱ در هامبورگ رسید. هیأت داوران دلیل انتخاب وی را این گونه بیان کرد: «او از با استعداد ترین شاعران جوان آلمانی است که با جدیت حرفه ای، فعالیت می کند و به فرم های شعری تسلط دارد. واکتر در آثار خود انسان گرایی عمیق و حساسیتی بزرگ را نشان می دهد.»

جایزه ادبی لسینگ از معتبر ترین جوایز فرهنگ آلمان است که در سال ۱۹۲۹ توسط مجلس سنای هامبورگ در دویستمین سال تولد گوتهولد اپراهم لسینگ پایه گذاری شد و هر چهار سال یک بار اهدا می شود. از برندگان پیشین این جایزه می توان به هانس هنری یان، والتر یسن، هانا آرنلد، مکس هورکهایم و یان فیلیپ رمتسما اشاره کرد.

در «ایبنا» بخوانید

بما رجعه به سایت خبرگزاری کتاب ایران (ایبنا)، به نشانی اینترنتی «www.ibna.ir»، به این مطالب دسترسی خواهید داشت. امکان «جستجو» و «جستجوی پیشرفته» در وب سایت «ایبنا» به شما امکان دستیابی به مطالب بیشتر را هم می دهد.

اخبار جایزه کتاب سال

خبرگزاری کتاب گفت و گو هایی با برگزیدگان و مسؤولان جایزه کتاب سال که آیین پایانی بیست و هفتمین دوره آن هفته گذشته در تالار وحدت تهران برگزار شد، انجام داده است.

عبدالرضا علیزاده، برنده جایزه کتاب سال برای نگارش کتاب «مبانی رویکرد اجتماعی به حقوق» کتابش را اثری علمی، تخصصی و دانشگاهی در قلمروی رشته جامعه شناسی معرفی کرده است. همچنین مرتضی شمعیان، مترجم برگزیده جایزه کتاب سال جمهوری اسلامی ایران، این جایزه را برای گسترش فرهنگ کتابخوانی ارزنده و موثر دانسته و گفته است: «تنها مشکل در برگزاری مراسم کتاب سال، اطلاع رسانی ضعیف به برگزیدگان در شهرستان ها بود. این کار باید از چند روز زودتر صورت می گرفت تا افراد با آمادگی کامل در این مراسم حضور داشته باشند.»

اما محمدرضا وصفی، دبیر علمی هفدهمین دوره جایزه جهانی کتاب سال که آیین پایانی آن همزمان با بیست و هفتمین دوره کتاب سال برگزار شد، در حاشیه این مراسم از ورود آثار منتشر شده ایرانیان خارج از کشور به گردونه داوری های جایزه جهانی کتاب سال خبر داده و گفته است: «با توجه به حجم گسترده این بخش، هم اکنون آثار ایرانیان (خارج از کشور) در حال جمع آوری اند که امیدواریم بتوانیم برترین های این آثار را در بیست و سومین نمایشگاه بین المللی کتاب تهران معرفی کنیم.»

برخی دیگر از برگزیدگان این جایزه نیز در گفت و گو با ایبنا به تشریح اثر برگزیده خود پرداخته اند. از جمله ضیاءالدین ترابی، برگزیده بخش شعر در جایزه کتاب سال برای کتاب «رویا رویی رویا» درباره این اثر به خبرگزاری کتاب گفته است: «مسائل و دغدغه های اجتماعی و انسانی، تاریخی و اسطوره ای که در پیرامون من وجود دارند بازتاب های درونی من، به عنوان شاعر از جمله مضامینی اند که در سروده های این مجموعه گنجانده شده و به چشم می آیند. بر همین اساس می توان گفت شعرهای این مجموعه سورئال انسان گرایی.»

اخبار ایران در دید جهانیان

صفحه انگلیسی و صفحه عربی خبرگزاری کتاب ایران، هفته گذشته تحولات کتابی و اخبار آمار انتشار کتاب در حوزه های مختلف در ایران، مهم ترین عناوین مربوط به کتاب در نشریات فارسی زبان، گزارش نشست های سرای دائمی اهل قلم و انتشار تازه ترین کتاب های ترجمه شده به فارسی از نویسندگان غیر ایرانی را منتشر کردند از جمله این موارد، گزارش آیین پایانی جایزه کتاب سال و معرفی برگزیدگان این جایزه است.

نقد و معرفی جدید ترین کتاب ها

خبر انتشار جدید ترین آثار از سوی ناشران مختلف، معرفی کتاب هایی که به زودی قدم به کتابفروشی ها می گذارند و گفت و گو هایی با پدید آورندگان آثار از دیگر مطالبی اند که هفته گذشته در پایگاه اینترنتی خبرگزاری کتاب ایران منتشر شده است. از جمله این موارد، تحلیلی بر کتاب «جلوه های عرفانی نهضت حسینی» اثر محمد امین صادقی آرزگانی را در ایبنا بخوانید.

«جهان هولوگرافیک» نگاهی نو در هستی‌شناسی

کتاب «جهان هولوگرافیک» اثر مایکل تالبوت با ترجمه داریوش مهرجویی از انتشارات هرمس هفته گذشته در صدر آثار پرفروش کتابفروشی «بدرقه جاویدان» قرار داشت.

تالبوت در این کتاب می‌کوشد به سوالاتی از این دست پاسخ دهد که چرا از توجیه بسیاری از پدیده‌های دنیا ناتوان هستیم؟ چرا اگر اهل علم و استدلال هستیم گاهی مجبور می‌شویم برچسب خرافه بر توجیه نشدنی‌ها بزنیم و گاهی به آسانی از کنار آنها بگذریم؛ چرا استثناها در علوم زیادند و چرا در بسیاری از موارد یک نظریه به تنهایی نمی‌تواند همه پدیده‌ها را به دقت توجیه کند؟ این کتاب می‌کوشد به همه این سوالات پاسخ دهد و نظریه‌ای در این باره ارائه کند. اما صرف نظر از درستی و اعتبار و مقبولیت نظریات مطرح شده در این کتاب، شاید خواندن آن سود دیگری هم داشته باشد و آن این که شاید بسیاری از حقایق مسلم که در ذهن ما حجاری شده‌اند یک تعصب صرف و نگاهی شتاب زده و تک‌زاویه‌ای به دنیا باشد و این که باید همواره به ذهن، انعطاف‌پذیری و جرأت‌اندیشه در مورد نظریات جدید را داد.

دیگر آثار پرفروش کتابفروشی «بدرقه جاویدان» در هفته گذشته عبارت بودند از: «در بهشت پنج نفر منتظر شما هستند» اثر میچ آلبوم با ترجمه پاملا یوخانیان از انتشارات کاروان؛ «نماد گمشده» اثر دن براون با ترجمه شبنم سعادت از نشر افراز؛ «شوهر آهو خانم» اثر علی محمدافغانی؛ «خداوند الموت» اثر پل امیر با ترجمه ذبیح‌الله منصوری، «آتش کاروان» مجموعه سروده‌های بیژن ترقی، «رازهایی درباره زندگی که هر زنی باید بداند» اثر باربارا دی آنجلیس با ترجمه نینا پزشکیان و «امام حسین (ع) و ایران» اثر کورت فریشلر با ترجمه ذبیح‌الله منصوری از انتشارات بدرقه جاویدان.

کتابفروشی برف نیز هفته گذشته دو کتاب در حوزه کودک و نوجوان با عنوان «فکر کن رنگ کن» اثر هلمن نیازی و «شنگول و منگول» اثر مجید پارسا را از انتشارات برف در فهرست آثار پرفروش خود داشت.

کتابی درباره ادبیات آمریکای لاتین و اسپانیا منتشر می‌شود

نازنین نوذری و نجمه شبیری اثری پژوهشی درباره ادبیات آمریکای لاتین و اسپانیا می‌نویسند. به گزارش «ایسنا» این دو مترجم زبان اسپانیایی که پیش‌تر نیز «شش داستان از آمریکای لاتین» را با هم ترجمه و منتشر کرده‌اند، در حال نوشتن کتابی تحقیقی با موضوع ادبیات آمریکای لاتین و اسپانیا هستند که قسمت آمریکای لاتین را نوذری و قسمت اسپانیا را شبیری می‌نویسند. نوذری اظهار امیدواری کرد که این کتاب تا سال آینده توسط نشر نوروز هنر به چاپ برسد.

فراخوان ثبت نام ناشران برای نمایشگاه‌های کتاب استان قزوین و اصفهان

یکصد و شصت و یکمین و یکصد و شصت و دومین نمایشگاه‌های استانی کتاب، اسفندماه در استان‌های قزوین و اصفهان برگزار می‌شود. ناشرانی که مایلند در این نمایشگاه‌ها حضور داشته باشند تا ۲۹ بهمن ماه مهلت دارند با مراجعه به سامانه الکترونیکی ثبت نام نمایشگاه‌های استانی در سایت www.icfi.ir نسبت به ثبت نام خود اقدام کنند. همچنین کتابفروشی‌های استان‌های یاد شده نیز با داشتن نمایندگی معتبر از ناشران، می‌توانند نسبت به ثبت نام و شرکت در نمایشگاه اقدام کنند.

روابط عمومی
موسسه نمایشگاه‌های فرهنگی ایران

کتاب بازمانده محمد ایوبی منتشر شد

رمان «مرد تشویش همیشه» اثر به جای مانده از محمد ایوبی، نویسنده فقید جنوبی که در زمان حیات او به چاپ نرسید، اکنون منتشر شده است. ایوبی در این رمان که با کنار هم قرار گرفتن زبان آرکاییک و امروزی خلق شده، به وقایع زندگی فردوسی نظر دارد. این نویسنده فقید در بخشی از گفت‌وگویی که آبان امسال، دو ماه پیش از درگذشتش با خبرگزاری کتاب داشت، درباره «مرد تشویش همیشه» گفته است: «بخش زیادی از این کتاب درباره مشکلات فردوسی در ارتباط با حکمرانان روزگارش است و این که همیشه سختی‌هایی وجود دارد که نوابغ از سوی اطرافیان و حکومت‌ها به آن دچارند. این مسأله نیز در زندگی فردوسی به پررنگی دیده می‌شود و اصلی‌ترین چالش‌های او درباره رابطه‌اش با محمود غزنوی و دربار اوست.»

وی ساختار روایی این کتاب را دارای ترفند‌هایی دانسته بود که با وجود پرداختن به زندگی فردوسی، زمانی مدرن و معاصر به نظر برسد و گفته بود: «در این کار، صدای اول خود فردوسی است و صدای دوم دختر اوست. رنج‌هایی که فردوسی در ۳۰ سال نگارش شاهنامه متحمل شده و مسائل خانوادگی و زندگی شخصی او نیز از ابعاد دیگر داستان است. خلق یک اثر همیشه با درد و رنج است و این همواره در تاریخ مانمود داشته که نویسنده علاوه بر مشکلات خانوادگی و شخصی‌اش، از جامعه و آدم‌های زورگو و مستبد آن نیز زخم‌هایی بسیار می‌خورد.»

ایوبی در این مصاحبه همچنین فردوسی را نابغه‌ای بی‌پناهگاه دانست و گفته بود: «او در نوشتن شاهنامه پشتیبانی نداشت و یک تنه نمی‌توانست این همه داستان را به نظم درآورد.»

پروورش بود. او از دهه ۴۰ خورشیدی نوشتن را آغاز کرد. از آثار این نویسنده می‌توان به داستان بلند «راه شیری»، مجموعه داستان «پایی برای دویدن»، رمان سه‌گانه «آواز طولانی جنوب»، مجموعه داستان «مراثی بی‌پایان»، رمان «طیف باطل»، «سال‌های کبیسه»، «سفر تا سرطان مغول» (درباره زندگی نجم‌الدین کبری)، «اندوه جنوبی» و «با خلخال‌های طلایم خاکم کنید» اشاره کرد.

دورمان «راه‌گراز» و «صورتک‌های تسلیم» آخرین آثار منتشر شده این نویسنده‌اند که امسال به ترتیب توسط انتشارات افق و نشر افراز منتشر شده‌اند. «صورتک‌های تسلیم» امسال نامزد دریافت جایزه ادبی جلال آل‌احمد بوده است.

«مرد تشویش همیشه» نوشته محمد ایوبی در ۱۵۲ صفحه و با شمارگان ۱۱۰۰ نسخه از سوی نشر افراز منتشر شده است.

محمد ایوبی، داستان‌نویس جنوبی، با مدام ۱۹ دی در بیمارستان ابن سینا در سن ۶۷ سالگی درگذشت. وی از صبح روز ۱۸ دی، برای جراحی لگن به بیمارستان منتقل شد؛ اما به علت عفونت ریه به حالت اغما رفت و ساعت ۷:۳۰ دقیقه با مدام ۱۹ دی درگذشت. بیماری قلبی و عفونت ریه علت مرگ این نویسنده اعلام شده است.

همسر ایوبی پس از درگذشت او گفته بود که همسر می‌دانست آخرین آثارش را نمی‌بیند. ایوبی متولد ۱۳۲۱ هجری و بازنشسته آموزش و

تازه‌های کتاب ماه

حیات علمی هوسرل؛ رمان مدرن و افسانه کهن

جدیدترین شماره‌های ماهنامه‌های تخصصی اطلاع‌رسانی و نقد و بررسی کتاب‌های ماه فلسفه، هنر، دین و کودک و نوجوان از سوی خانه کتاب منتشر شد.

بیست و نهمین شماره کتاب ماه فلسفه (بهمن ۸۸) در قالب ویژه‌نامه‌ای به نقد و بررسی آراء ادموند هوسرل از فیلسوفان تاثیرگذار قرن بیستم و بنیانگذار پدیدارشناسی اختصاص دارد. این ویژه‌نامه در بخش‌های متنوعی به زندگی و حیات علمی هوسرل، معرفی و نقد و بررسی آثار وی، در بخش جستار به موضوعاتی نظیر حکمت اشراق و پدیدارشناسی، ایده علم از نظر هوسرل، آشنایی با رویکرد پدیده‌شناختی و در بخش پایانی ویژه‌نامه نیز به اصطلاح‌شناسی، کتاب‌شناسی و مقاله‌شناسی این فیلسوف پرداخته است.

کتاب ماه هنر نیز در صدوسی و ششمین شماره (دی ۱۳۸۸) با مباحث متنوعی در زمینه معماری و قالی‌های ایرانی منتشر شده است. طرح کلی برنامه جامع احیای شهر اسلامی، شناخت اجزای ساختمان و چگونگی عملکرد آنها و نماد و نشانه‌شناسی در فرش ایرانی، از جمله این مباحث‌اند.

صد و چهل و هفتمین شماره کتاب ماه دین (دی ۸۸) نیز به مباحثی از این دست اختصاص دارد: «نکته‌ها و تاملاتی در کتاب رخداد کربلا در نهاد توده‌ها، حادثه کربلا به روایت محمد جریر طبری، راشد و خطابه/ گفتاری به مناسبت ماه محرم و ایام سوگواری شیعیان. برخی عناوین صد و چهل و هفتمین شماره کتاب ماه کودک و نوجوان (دی ۸۸) نیز عبارت‌اند از: دوستان و دشمنان مجازی سیاره زمین؛ رمان مدرن و افسانه کهن، یک معجون خوش‌ساخت؛ نقد و نظریه معاصر ادبیات کودک.

برگزیده دانمارکی جایزه جهانی کتاب سال: کتاب سال مبادله فرهنگی را رونق می‌بخشد

«کی یل فان فولساک» نویسنده برگزیده حوزه هنر اسلامی در هفدهمین دوره جایزه جهانی کتاب سال، برگزارای این جشنواره را گامی برای آشنایی فرهنگی ملل مختلف دانست و گفت: «اگر در همه جای دنیا برنامه‌هایی نظیر جایزه کتاب سال برگزار شود علاوه بر این که مردم هر کشوری می‌توانند با فرهنگ‌های دیگر آشنا شوند، مبادلات فرهنگی نیز رونق می‌یابد. فولساک که در حال حاضر رئیس موزه دیوید در شهر کپنهاگ دانمارک است با اظهار خرسندی از شرکت در جایزه جهانی کتاب سال و آشنایی با کشور ایران، درباره کتاب خود که در این دوره به عنوان اثر برگزیده در بخش هنر اسلامی شناخته شده است به «کتاب هفته» گفت: «این کتاب حاوی مجموعه‌ای از آثار هنری مربوط به سه دوره تاریخی در ایران، از جمله دوره مغول‌ها، ترک‌های عثمانی و دوره صفویه است. فولساک در پایان ابراز امیدواری کرد که راه‌های مبادله فرهنگی ایران با کشور دانمارک بیش از پیش هموار شود.»

رونمایی از صدمین چاپ «دا» در نمایشگاه کتاب

جشن رونمایی از یکصدمین چاپ کتاب «دا»، شامل خاطرات جنگ زهرا حسینی به قلم اعظم حسینی در بیست و سومین نمایشگاه بین‌المللی کتاب تهران برگزار می‌شود. این کتاب در بخش تاریخ و جغرافیای بیست و هفتمین دوره جایزه کتاب سال برگزیده شده است.

کتاب «دا» که در فاصله ۱۴ ماه به چاپ ۹۲ رسیده، جایگاه نخست فروش کتاب‌های انتشارات سوره مهر را به خود اختصاص داده است. این ناشر که ماهانه ۱۵ هزار نسخه از «دا» را به فروش می‌رساند، قرار است جشن رونمایی یکصدمین چاپ این اثر را در نمایشگاه کتاب سال آینده برگزار کند.

کسب عنوان اثر برگزیده در بخش تاریخ و جغرافیا و قسمت زندگینامه و خاطرات و مستندنگاری بیست و هفتمین دوره جایزه جهانی کتاب سال جمهوری اسلامی ایران و نیز جایزه ادبی جلال آل احمد، از افتخارات این اثر در ماه‌های گذشته است.

سطر آخر کتاب سال، خوش رقم خورد

آیین پایانی بیست و هفتمین دوره جایزه کتاب سال جمهوری اسلامی و هفدهمین دوره جایزه جهانی کتاب سال، در تالار وحدت تهران برگزار شد. جایزه‌ای با قدمتی بیست و هفت ساله که مهم‌ترین رقابت در حوزه کتاب در کشورمان به‌شمار می‌آید. سنت مرسوم چنین جایزه‌ای این است که رئیس‌جمهور در این مراسم حاضر شده، برای حاضران درباره کتاب و اهمیت و نقش آن در جامعه سخن می‌گوید. احترام کتاب در جامعه به این شکل، اهمیت آن را در برابر حوزه‌های دیگر هنری و فرهنگی متمایز ساخته و ارزشی دوچندان به آن می‌بخشد.

در این دوره نیز دکتر محمود احمدی‌نژاد رئیس‌جمهور، بار دیگر در مراسم پایانی و اهدای جوایز کتاب سال جمهوری اسلامی ایران حاضر شد و درباره اهمیت کتاب در دنیای امروز سخن گفت. مهمانان و برگزیدگان، اعضای گروه اجرایی برگزارکننده، وزیر فرهنگ و ارشاد اسلامی و مدیران فرهنگی این وزارتخانه، همگی در این مراسم و در تالار وحدت حاضر بودند. این دوره، دو مهمان ویژه دیگر نیز داشت که یکی از آنان برگزیده این دوره از جایزه کتاب سال هم بود.

آیت‌الله امامی کاشانی، امام جمعه موقت تهران، در این دوره به عنوان برگزیده حوزه دین، حضور یافته بود و دکتر غلامعلی حدادعادل نیز که از پژوهشگران و علاقه‌مندان کتاب است، به عنوان سخنران در این آیین حضور داشت.

آیین پایانی بیست و هفتمین دوره جایزه کتاب سال، یک رویداد دیگر هم داشت و آن هم رونمایی از ترجمه قانون اساسی به سی زبان زنده دنیا بود که توسط موسسه الهدی، وابسته به سازمان فرهنگ و ارتباطات اسلامی منتشر و در جایزه جهانی کتاب سال نیز به عنوان اثر برگزیده معرفی شد.

این رونمایی کوتاه با حضور مقام‌های مسؤول و توسط آیت‌الله امامی کاشانی انجام شد. دکتر مهدی مصطفوی، مشاور رئیس‌جمهور و رئیس سازمان فرهنگ و ارتباطات اسلامی، در این مراسم از ادامه روند ترجمه این کتاب‌ها به بیست زبان دیگر خبر داد. مراسم با پخش سرود جمهوری اسلامی ایران و قرائت آیاتی از کلام الله مجید آغاز شد و دکتر محسن پرویز به عنوان نخستین سخنران پشت تریبون رفت تا در سخنانی کوتاه، ضمن تبریک به میهمانان داخلی و خارجی، از روند رو به رشد جایزه کتاب سال در این دوره سخن بگوید.

دکتر پرویز گفت: این دوره از جایزه کتاب سال، با بررسی دقیق‌تر و عمیق‌تر آثاری که در داخل کشور برای نخستین بار منتشر شده‌اند و همچنین آثاری که در نقاط مختلف جهان در حوزه مطالعات ایران و اسلام به چاپ رسیده‌اند، به کار خود پایان می‌دهد. وی ادامه داد: در این دوره، در هر دو بخش داخلی و خارجی، آثار بیشتری در دبیرخانه جایزه کتاب سال بررسی و داوری شدند که در بخش داخلی بیش از ۱۸ هزار عنوان و در بخش خارجی بیش از ۲۷۰۰ عنوان کتاب مورد داوری قرار گرفتند.

معاون امور فرهنگی وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی افزود: این آمار نشان می‌دهد که در هر دو بخش رشد داشته‌ایم و آثار مطلوب بیشتری در حال تالیف و ترجمه‌اند.

پس از سخنان پرویز، نماهنگی از درگذشتگانی که در دوره‌های قبل، برنده جایزه کتاب سال شده بودند، پخش شد که تصویر بزرگان زیادی در آن به چشم می‌خورد.

دومین سخنران مراسم جایزه کتاب سال، جمشید

گیوناوشویلی سفیر سابق گرجستان در ایران بود که به فارسی سلیس سخن می‌گفت. وی که فارغ‌التحصیل دبیرستان البرز تهران است در سخنانش از ریشه فرهنگ ایرانی در تاریخ و فرهنگ گرجستان سخن گفت و به ستایش فرهنگ ایرانی پرداخت.

جمشید گیوناوشویلی که به عنوان میهمان ویژه این دوره از وی تقدیر شد، اظهار داشت: مفتخرم که به عنوان یکی از ایران‌شناسان گرجستان مشمول لطف و عنایت رئیس‌جمهوری و دیگر مسؤولان و پژوهشگران واقع شدم و این جایزه پرافتخار را دریافت کردم.

وی ادامه داد: گرجستان، نام آشنایی در تاریخ ایران زمین است و وجود اسامی ایرانی در گرجستان، نشانه این رابطه عمیق است.

گیوناوشویلی همچنین گفت: ترجمه‌های شاهنامه به تفصیل و اختصار و همچنین به نظم و نثر، از دیگر نشانه‌های رابطه ایرانیان و گرجستان به حساب می‌آید. سفیر سابق گرجستان در ایران افزود: ایرانیان و گرجیان از دیرباز با هم رفت و آمد و داد و ستد داشته‌اند و در واقع تحقیقات فرهنگ ایران به عنوان بخشی از گرجستان‌شناسی محسوب می‌شوند.

ساشادینا محقق مسلمان آمریکایی که برای نگارش کتاب اخلاقیات اسلامی در پزشکی به تهران آمده بود و در جایزه جهانی کتاب سال از وی تقدیر شد، دومین میهمان خارجی بود که به زبان فارسی در این مراسم سخنرانی کرد.

وی در سخنانی گفت: تمدن اسلامی به تمدن کتاب شهرت دارد و نخستین وحی الهی همان واژه بخوان بوده است. وی ادامه داد: ۴۳ سال پیش به ایران آمدم و امروز توانسته‌ام به این نتیجه برسم که کتابی با عنوان اخلاقیات پزشکی در اسلام منتشر کنم.

دینا افزود: باید کتاب‌هایی درباره اسلام را به زبان‌های مختلف منتشر کنیم، چون با استفاده از مفاهیم و منابعی که در اصول فقه در اختیار داریم، می‌توانیم علاوه بر معرفی راهکار به جهان، اصول خود را نیز ارائه کنیم.

وی با اشاره به سی و یکمین سالگرد پیروزی انقلاب اسلامی و نقش مهم امام خمینی (ره) در این پیروزی تصریح کرد: نظر ایران در همه مجامع بین‌المللی دارای اهمیت و اعتبار زیادی است و اندیشمندان اسلامی همیشه توجه ایران را خواستار بوده‌اند.

وی تصریح کرد: ایران موقعیت خاصی دارد و با استفاده از این موقعیت می‌توانیم به ذخیره معنویت و فرهنگ دست یابیم تا مسائل امروز را از مسیرهای اخلاقی حل کنیم.

دکتر غلامعلی حدادعادل نیز در سخنانی به تفصیل از نقش کتاب در تمدن بشری و نقش و رابطه علم و آزادی در گسترش کتاب در جوامع مختلف و کشورمان سخن گفت.

رئیس کمیسیون فرهنگی مجلس شورای اسلامی در بخشی از سخنانش گفت: کتابت به خودی خود

اختراعی بزرگ از سوی بشریت در تاریخ به شمار می‌آید و ابداعی هوشمندانه است که بشر به آن دست یافته که بتواند اندیشه خود و اندیشه دیگران را از حالت ناپایدار ذهنی به صورت مستمر و پایدار درآورده و قابل انتقال به نسل‌های آینده کند.

حداد عادل افزود: همچنین، خداوند در قرآن کریم به قلم و آنچه می‌نویسند، سوگند یاد کرده است. قسم‌های قرآن به پدیده‌های با عظمت طبیعی است و قرآن کریم از سخن گفتن به عنوان یکی از مظاهر قدرت الهی یاد می‌کند و اینها از شأن والای انسانی حکایت دارند.

این استاد دانشگاه افزود: امام راحل (ره) خود قبل از آن که رهبری انقلاب اسلامی، اجتماعی، فرهنگی را برعهده بگیرند، یک استاد و مولف و علاقه‌مند به زبان و ادبیات فارسی بوده‌اند.

وی با اشاره به رشد بالای کتاب پس از پیروزی انقلاب اسلامی، گفت: رشد انتشار کتاب‌ها را باید با توجه به سال‌های قبل از پیروزی انقلاب و قبل از سال ۵۷ سنجید، چون سال ۵۷ تحت تاثیر انقلاب بود و اگر بررسی کنیم، می‌بینیم که رشد انتشار کتاب از زمان قبل از انقلاب تاکنون ۱۰۰ برابر شده است.

حدادعادل تصریح کرد: از وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی می‌خواهم که توجه ویژه‌ای به حوزه کتاب داشته باشد، زیرا کتاب امری فرهنگی است و فعالیت صنعتی نیز به شمار می‌آید که اشتغال ایجاد می‌کند.

در میان سخنان دکتر حداد عادل بود که رئیس جمهوری نیز وارد سالن مراسم شد و پس از وی با حضور در پشت تریبون برای حاضران سخنرانی کرد.

دکتر محمود احمدی‌نژاد گفت: کتاب زیباترین و بهترین وسیله ثبت اندیشه و فرهنگ به شمار می‌آید. وی همچنین گفت: ثبت اندیشه و فرهنگ نیز لازمه ماندگاری علم و فرهنگ است.

وی ادامه داد: اندیشه و فرهنگ برای ماندگاری و اثربخشی خود نیازمند ویژگی و شرایطی اندک‌مهم‌ترین عنصر این ماندگاری، همراهی با سنت‌های حاکم بر آفرینش و منطق بر فطرت الهی انسان است.

رئیس‌جمهوری در بخش دیگری از سخنانش افزود: در طول تاریخ بشر، اندیشه‌های فراوانی جوشیدند و دانش‌های متنوعی بروز کردند، اما در مسیر حرکت انسان محو شدند و تنها آنهایی باقی ماندند که مفید و منطبق بر فطرت الهی و ممد حرکت کمالی انسان بودند.

وی همچنین گفت: ثبت اندیشه و فرهنگ نیز لازمه

ماندگاری و فرهنگ است. اگر علمی ثبت نشود، در تحول و گذر نسل‌ها از بین خواهد رفت و باید گفت که زیباترین و بهترین وسیله ثبت اندیشه و فرهنگ به شمار می‌آید.

دکتر احمدی‌نژاد تصریح کرد: بهترین حلقه ارتباطی بین انسان‌ها کتاب است و البته نه هر کتابی. کتاب در دنیا زیاد است. اما همه آنها با دل و اندیشه‌های کل بشر ارتباط برقرار نمی‌کنند.

رئیس‌جمهور همچنین با اشاره به ماندگاری بزرگانی چون حافظ در ذهن همه مردم دنیا، افزود: وقتی اسم حافظ می‌آید، همه اندیشمندان عالم احساس قربایت و نزدیکی با وی دارند. کلام او رازبان دل خود می‌داند که از کلام حافظ جاری شده است.

دکتر احمدی‌نژاد با بیان این مطلب که با وجود وسایل ارتباط جمعی مختلف و تجهیزات، کتاب همچنان استحکام و اثرگذاری خود را حفظ کرده، تصریح کرد: خداوند متعال نوشتن و آموختن را به انسان آموخته است. امروز در بین همه اندیشمندان، کتاب حلقه وصل و اتصال است.

رئیس‌جمهور گفت: مراسم کتاب سال تنها یک بهانه و فرصت برای ارتباط اندیشه‌ها، قلب‌ها و فرهنگ‌هاست و سیر تکاملی آنها را در پی دارد و قطعاً یکی از بهترین و زیباترین نشست‌های عالم، نشست‌هایی است که اهل فکر و اندیشه در آن حضور دارند. وی افزود: من به همه کسانی که در این عرصه انسانی حضور داشتند، همه کسانی که با نیت تعالی انسان و کمک به جامعه بشری قلم زدند و برگزیدگان این مسابقه تبریک می‌گویم.

وی درباره برگزاری جایزه کتاب سال نیز گفت: این گونه جشنواره‌ها ظرفیت محدودی دارند و نمی‌توان از همه آثار برجسته تجلیل کرد و من به کسانی که برگزیده نشده‌اند نیز تبریک گفته و از دست اندرکاران این جشن زیبا و ارزشمند نیز تشکر می‌کنم.

سپس دکتر سید محمد حسینی، وزیر فرهنگ و ارشاد اسلامی در سخنانی گفت: پیشرفت و شکوفایی تمدن اسلامی در ستایش عالمان و نکوهش جهل و نادانی بود که ریشه در سنت وحی معصومان داشته است. وی ادامه داد: در پرتو این اندیشه، عالمان اسلامی، هر علم و صنعت در راه علم را موجب قربت به خدا دانسته و ایجاد علم را با جنبه‌های جهانی در نظر گرفته‌اند.

دکتر سید محمد حسینی گفت: جایگاه کتاب به عنوان مظهر حکمت و حقیقت، شأنی عالی و معتبر دارد و عالم، سطوری از کتاب خلقت است.

وزیر فرهنگ و ارشاد اسلامی در بخش دیگری از سخنانش تصریح کرد: همه موجودات، مکتوب و صحف حق تعالی‌اند و انسان کامل از جملندترین نسخه کتاب خلقت است.

دکتر حسینی افزود: کتابخوانی، شاخصی برای ارتقای اندیشه و تمدن اسلامی است و هنوز صمیمی‌ترین یار انسان است در شرایطی که با وجود رسانه‌های مختلف، هنوز غباری به آینه خورشید کتاب ننشسته و با همه جاذبه‌های بصری، گشت در بوستان کتاب هنوز هم لذت اهل علم است.

در پایان، برگزیدگان هر دو جایزه جهانی و کتاب سال جمهوری اسلامی ایران جوایز خود را از ریاست جمهوری و دیگر مقامات حاضر در مراسم دریافت کردند و با هم عکس یادگاری انداختند.

محمدرضا سرشار که در این مراسم به عنوان دبیر جدید جایزه کتاب سال معرفی شد، از هفته جاری برنامه ریزی‌های لازم را برای برگزاری کتاب سال دوره بعد آغاز خواهد کرد.

«تاریخ نگاران و مکتب های تاریخ نگاری در اسلام» عنوان جدیدترین کتاب دکتر رمضان زین العابدینی است که چندی پیش از سوی انتشارات چاپخش به بازار آمد. رمضان زین العابدینی متولد ۱۳۳۰ رودسر که دکترای تاریخ و تمدن ملل اسلامی دارد و سال هاست در دانشگاه تاریخ اسلام تدریس می کند او با توجه به تشخیص درست در باب اهمیت تاریخ و تاریخ نگاری عصر اسلامی و ضرورت فهم و تحلیل تاریخ به مثابه یکی از منابع مهم معرفت آدمی، این اثر را فراهم آورده است تا از یک سو جوانان، دانشجویان و نسل امروز را به اهمیت تاریخ و نقش آفرینی منابع تاریخ کهن آشنا کند و تلاش پیشینیان را در این حوزه بازگوید و از سوی دیگر راهی به سوی آگاهی های تازه باز کند. بر این اساس، گزارش های بسیار و اطلاعات متنوعی در این اثر به صورت موجز و مجمل بیان شده است و کمتر به تحلیل و بازسازی و نقد علمی آنها توجه شده است. دکتر رمضان زین العابدینی پیش از این نیز کتاب «تاریخ و تمدن اسلام» را تالیف و توسط نشر گسترش علم منتشر کرده بود و اکنون کتاب «تاریخ مغرب و اندلس» اثر دکتر احمد مختار العبادی را که به فارسی برگردانده، زیر چاپ دارد.

گفت و گو با دکتر رمضان زین العابدینی

تاریخ اسلام ریشه در تاریخ نگاری ایران دارد

آقای زین العابدینی، کتاب «تاریخ و تمدن اسلام» چگونه و با چه رویکردی نوشته شد؟

در دانشگاه های ایران سال هاست که درس «تاریخ تمدن» تدریس می شود. موضوع این کتاب هم بیشتر درباره تاریخ تمدن اسلام و ایران است. در واقع در زمینه هنر و معماری، کاشیکاری، صنایع دستی مردم ایران و... در دوره های مختلف یعنی از آغاز ورود اسلام به ایران تا پایان دوره صفوی مورد بحث و بررسی قرار گرفته است. کتاب «تاریخ تمدن اسلام» علاوه بر مخاطبان عام، برای آگاهی دانشجویان و استفاده این قشر در درس تاریخ تمدن تالیف شده است.

در زمینه «تاریخ مغرب و اندلس»، کتاب دکتر احمد مختار العبادی را ترجمه کرده اید و در دست چاپ دارید، کمی در این باره بگویید.

این کتاب مربوط به فتوحات مسلمانان است، زمانی که وارد سرزمین آفریقا شدند و پس از فتح شمال آفریقا، وارد سرزمین اسپانیا و پرتغال فعلی که یک کشور محسوب می شدند و اندلس نام داشت، شدند. احمد مختار العبادی، نویسنده مراکشی، روایتی تازه از این رویداد تاریخی به دست می دهد. من این کتاب را حدود دو سال قبل از نمایشگاه بین المللی کتاب تهران تهیه کردم و پس از مطالعه آن، احساس کردم کتاب جالبی است و برای این که هموطنان من نیز از آن استفاده کنند و از مطالعه آن لذت ببرند، اقدام به ترجمه آن کردم.

درباره حضور لشکر اسلام در اندلس آثار دیگری هم هست که برخی از آنها به فارسی ترجمه و منتشر شده اند، ویژگی این کتاب که برای ترجمه انتخاب کرده اید، چه بود؟

اولا مطالب کتاب خیلی مختصر و موجز است، چون یک نویسنده عرب آن را نوشته و وقت بیشتری در زمینه جغرافیای تاریخی موضوع داشته، همچنین اسناد و مدارک تاریخی فراوانی که پیرامون این رویداد تاریخی در منابع مختلف وجود داشته، مورد توجه قرار گرفته است. این کتاب ماجرای پس از فتح اندلس، و الیائی که پس از آن در این منطقه بوده اند و دستاورد های آنان را شرح داده است. یعنی شرح می دهد که خلافت اموی چه تمدنی در آنجا به وجود آوردند و بعد هم سقوط دولت اموی چه نتایجی به همراه داشت. بعدها هم دولت دیگری مثل دولت طرابلسین وارد سرزمین اندلس شد. مولف این مسائل را به همراه نقشه هایی که در کتاب وجود دارد، از آغاز ورود مسلمانان (که سردار بزرگ اسلام از آفریقا به نام نصیر آن را رهبری می کرد)، تا دوران سقوط در کتابش آورده است.

چه ضرورتی شما را به نوشتن کتاب «تاریخ نگاران و مکتب های تاریخ نگاری در اسلام» واداشت؟ این کتاب، در واقع جزو متونی است که دانشجویان مقطع لیسانس و فوق لیسانس دوره تاریخ تمدن، به آن نیاز دارند. از زمانی که اسلام شروع به رشد و گسترش کرد، کسانی درباره اسلام دست به قلم بردند و مطالبی در این حوزه تالیف کردند، که نشان دهنده این تغییرات بود. از همین رو، از همان دوران کلمه تاریخ برای اعراب مفهوم جدیدی پیدا کرد. بعد از آن هم ایرانیان کمک کردند و مکتبی به نام «مکتب

و در برخی موارد دیگر، ریشه سیاسی و دینی، برخی دیگر ریشه اقتصادی، قومی و اجتماعی موثر بود. البته مشکلاتی در آغاز تدوین تاریخ پدیدار شد، به این ترتیب که تاریخ و حدیث و علوم دیگر، ابتدا به صورت روایت شفاهی شکل گرفت و تا اواسط قرن دوم هجری مدون و مکتوب نشدند. در نتیجه چنانچه بخواهیم به تحلیل آن بپردازیم سه مورد برای ما آشکار می شود.

این سه مورد را می توانید توضیح بدهید؟ یکی شنیدن شهادت شهود به طور مستقیم از حوادث تاریخ است. به طور کلی شنیده ها از افواه است و این مهم ترین و اولین معلومات در تاریخ است. همه اینها از راه شفاهی به دست آمده است. دوم حفظ داشته ها بود. به هیچ وجه از طریق حافظه نمی توان دانسته ها را برای همیشه محفوظ نگه داشت، ولی از راه کتابت می توان آن را حفظ کرد. نمی توان به حافظه اعتماد کرد، زیرا احتمال تضعیف یا تحریف یا خیانت حافظه وجود دارد. سوم انتقال دانسته ها به دیگران بود. انتقال دانسته ها عموما شفاهی بود. دانشمندان معتقدند نمی توان از آنچه که قابل اعتماد نیست دفاع کرد. اگرچه آنچه مکتوب شده، از گفته های شفاهی پدید آمده است.

نخستین دانشمندان و مورخان که به نوشتن تاریخ اسلام روی آوردند چه کسانی بودند؟

اولین دانشمندان مؤسس علم تاریخ، همه آنچه را می دانستند ثبت می کردند و روایات اصلی از حوادث را با توجه به شاهدان جمع آوری می کردند. هنگامی که آنها را به شاگردان خود منتقل می کردند، به طور شفاهی، با توجه و اعتماد به حافظه بود و شاگردان هم دانسته ها و اخبار را به طور شفاهی انتقال می دادند. شگفت اینجاست که یک دانشمند موضوع گسترده ای

بین آنها بودند. علم انساب در واقع علم مردم شناسی است که در چارچوب قبیله ای، نسب جاهلی را به طور شفاهی بعد از اسلام معرفی می کند. انساب در قرن اول اسلامی به وسیله روایت انتقال پیدا کرد، تا به دوره ثبت انساب در قرن دوم رسید. به طور کلی باید گفت که «نسب» سهم زیادی در ادبیات تاریخی عرب ندارد و چهره تاریخ اسلام را به وجود نیاورده است، بلکه به عوامل اساسی دیگری بستگی دارد.

علم تاریخ نویسی در اسلام چگونه و از چه زمانی شکل گرفت؟

عوامل و نیازهایی که علم تاریخ را در اسلام به وجود آورد، یک باره در جامعه پیدا نشدند، بلکه این عوامل دست به دست هم داد و طی دو قرن یعنی از اواسط قرن اول هجری تا اواسط قرن سوم به مرور پدید آمدند. برخی از آنها از یک ناحیه و برخی دیگر از ناحیه ای دیگر تاثیر داشتند. تاثیر بعضی از آنها در دوره ای آشکار بود. تاثیر دیگر تحت فشار حادثه ای یا نتیجه عمل یکی از روایان یا رجال یا مجموعه ای از آنها بود. برخی از عوامل در قرون اولیه اثر داشتند

اعراب قبل از اسلام از تاریخ دور نبودند و به اندازه تمدن خود تاریخ داشتند بعضی از آنها مدون و ثبت شده و برخی هم شفاهی اند

تاریخ نویسی عراق را به وجود آوردند. در این مورد ایرانی ها نقش تعیین کننده ای داشتند. مکتب تاریخ نویسی مدینه نیز بسیار اهمیت داشت. این مکتب توسط خود اعراب و به کمک ایرانیان نوشته شد.

آیا اعراب، قبل از اسلام تاریخ نداشتند؟

چرا. اعراب قبل از اسلام از تاریخ دور نبودند و به اندازه تمدن خود، تاریخ داشتند. بعضی از آنها مدون و ثبت شده است و برخی هم شفاهی است. کتاب هایی به صورت گسترده در این مورد وجود دارد که به زبان قریش، یعنی به زبان قرآن کریم است. عرب یمن در جنوب دارای آثار و معابد و سدها بوده و خط مخصوصی داشت و به زبان جنوبی خاص حرف می زد و به فعالیت هایی مانند دینداری و عبادت و ساختن بناها و معابد و پناهگاه ها و پادگان نظامی می پرداخت. البته همه اینها پس از سال ۱۱۵ ق.م بوده است.

همدانی، از ملوک خمیر در کتاب «اکلیل» یاد می کند و دینوری از احماد حمیریان ذکر می کند به میان می آورد. طبری و ابن هشام از عرب حیره (مناذره) و اخبار آنها و شب هایشان در آثار خود نوشته اند.

ماده تاریخ دوره جاهلیت دو نوع بود. یک نوع قصص دینی یهودی یا مسیحی که اخبار و رهبان آنها را نقل کرده اند یا اخباری از تاریخ فارسی که حارث بن کلدنه نقل می کند، برای این که با پیامبر (ص) درباره قرآن رقابت کند. این قصه ها، ریشه های تاریخی دارند و هر یک در بردارنده حقایق تاریخی هستند. قصه های سامی عبدانی و آرامی و بابلی که در میان اعراب بدوی به طور شفاهی نقل می شد، بعد از اسلام نیز در ادبیات عرب تاثیر داشت و بعدها ثبت شد. نوع دوم ماده تاریخ «انساب» بود. انساب سلسله اسم هایی هستند که باعث شناخت قبیله ها و تمایز

را از طریق حافظه در مجلس املاء، بدون این که نوشته‌ای داشته باشد، برای مردم بیان می‌کرد. می‌گویند شعبی زمانی که در برابر قتیبه بن مسلم کتابی درباره فتوح املاء می‌کرد، نوشته‌ای نداشت و به اوراقی مراجعه نمی‌کرد. ثعلب درباره ابن عربی گفته است: جلسه درس ابن عربی را شاهد بودم که صد نفر در جلسه حاضر می‌شدند و سوال می‌کردند و او به آنها پاسخ می‌داد، بدون این که به نوشته‌ای نگاه کند به گفته ثعلب، حدود ده سال به هیچ وجه در دست او نوشته‌ای مشاهده نشده بود. این چنین بود که حافظه در نگهداری علم، باعث از بین رفتن اثر می‌شد. مستشرقین که درباره تاریخ اسلام کار کرده‌اند، اظهار می‌دارند که احتمال خطا در روایات شفاهی وجود دارد.

در کتاب‌های اخبار عصر اموی و تالیفات آن دوره اشارات متعدد و گسترده‌ای دارد به این که از همان آغاز آنچه در قرن اول به صورت شفاهی بوده به شکل مکتوب درآمده است. در این قرن دو کتاب وجود دارد؛ یکی «تاریخ یمن» و دیگری «تاریخ حمیر». اولی از «عبیدبن شریه جرهمی» و دومی از «وهب بن منبه» است. غیر از این، موارد دیگری هم هست و آن اشاراتی است از کتاب دیگری که ابوالفرج اصفهانی در «الاغانی» از آن یاد کرده است. این کتاب درباره شعر اموی است و به نام «قصاص محدث» توسط ابی عمر ذر بن عبدالله مرهی کوفی نوشته و کتابت شده است.

در تاریخ نگاری اسلام گویا برخی از شهرها از شهرت و مرکزیت بیشتری برخوردار بودند. لطفاً کمی در این باره بگویید.

همه شهرهای اسلامی و همه قبائل عربی و همه عناصری که دولت از آنها شکل گرفت در نوشتن تاریخ لحاظ نشدند. بلکه روایت‌های تاریخی از جهات فرقه‌های سیاسی و مذهبی و دینی مختلف بوده است. شهر مدینه و بصره و کوفه از جمله شهرهایی بودند که در تدوین تاریخ نقش داشتند. به دنبال آن دمشق و مصر هم مهم بودند. اما هنگامی که بغداد پیدا شد. از نظر اندیشه‌های فرهنگی این شهر مرکزیت پیدا کرد.

در نتیجه مرکزیت یافتن تاریخ نگاری در بعضی از شهرها، درباره برخی از قبیله‌ها، میل به تدوین تاریخ محلی و قبیله‌ای زیاد شد، چنان که می‌بینیم مورخان مدینه تمایل به سیره و علم حدیث دارند و مصری‌ها به انساب و ایام العرب گرایش بیشتر نشان می‌دهند. در شام دیدگاه اموی بیشتر است، ولی اخباریون یمنی درباره یمن بیشتر تمایل نشان می‌دهند. مدائنی شوق زیادی به تاریخ بصره و خراسان دارد که طبری به آنها اعتماد کرده است. ولی ابومخلف روایت‌های قبیله‌های ازدی عراق را ثبت می‌کند. پیدایش مکتب‌های تاریخ نگاری در اسلام به اثر این گونه دیدگاه‌ها بود. ذهنی تدوین تاریخ را در یک متن مهم از کتابش به نام تذکره الحفاظ محدود می‌کند و ابن تغری بردی و سیوطی از او نقل می‌کنند که سال ۱۴۳ هجری قمری تدوین علوم عربی در اسلام آغاز شد. علمای اسلام در این عصر علم حدیث، فقه و تفسیر را تدوین کردند.

مورخین در این دوره تاریخ اسلام و تاریخ عرب جاهلی و برخی تاریخ امم را نوشتند که از آن جمله ابومخنف از اخباریون است که ۳۲ کتاب درباره رده، فتوح، شوری، صفین، خوارج و... نوشته است. عوانه بن حکم در زمان خود سیره بنی امیه را نوشته و کتابی در تاریخ نوشته که مطالبی درباره فتوح و خلفای راشدین در آن آمده است، سیف بن عمر درباره رده و فتنه و واقعه جمل کتاب نوشت.

در دوران اولیه تاریخ نگاری اسلامی، مورخان به چه موضوعاتی می‌پرداختند؟

موضوعاتی که مورخان مورد توجه قرار می‌دادند با توجه به دیدگاه‌های بنی‌امیه و سیره نگاری و مغازی، حوادث تاریخ اسلام از زمان وفات حضرت رسول(ص) تا دوره تاریخ نگاران. اخبار جاهلیت و به خصوص درباره انساب و ایام العرب و روایت‌های ادبی و امور تمدنی مانند ادیان، تاریخ انبیاء و ادیان گذشته، تاریخ پارسیان و پادشاهان آنان و اخبار و

سازمان‌هایشان، اخبار عرب قبل از اسلام مخصوصاً اخبار یمن و حیر نیز مورد توجه بود و همچنین بخشی از تاریخ روم و ملت‌های دیگر. مسلمانان در یک زمان به همه این موضوعات تاریخی احتیاج نداشتند و همه آنها در یک زمان تدوین نشده‌اند. شاید تدوین آنها بر حسب نیاز بوده است. مسلمانان در ابتدا به سیره و تفسیر قصص قرآنی بیشتر توجه نشان می‌دادند.

سیره نویسی از نیمه قرن اول هجری شروع شد. برخی از امور جاهلی هم ثبت شده است. پاره‌ای از اسرائیلیات و اخبار انبیاء هم نوشته می‌شد.

رده و فتوح و امور مهم شریعت و حیات اسلامی مرتب شده بود. اینها زمانی اتفاق افتاد که اختلافات شدیدی پیرامون امامت و ریاست دولت اسلامی وجود داشت و مردم موارد اختلاف را بررسی می‌کردند و وقایع جنگی و بحث‌های سیاسی را مورد توجه قرار می‌دادند و آنها را تدوین می‌کردند. بعد از آن از اوایل قرن دوم هجری به دانستن اخبار ملت‌های دیگر احتیاج پیدا کردند و در آغاز درباره ملت فارس کنجکاو بودند. سرانجام در آغاز قرن سوم مسلمانان درباره اخبار روم و یونان و دیگر ملت‌ها جست‌وجو می‌کردند و در تاریخ آنها را مقایسه می‌کردند و اطلاعات کسب شده را به تاریخ عربی منتقل می‌کردند. اگر بخواهیم منابع اولیه تاریخ را بررسی کنیم، بسیار ساده است. باید با سیره‌های اصلی یعنی با سیره و مغازی آشنا شویم که از صحابه و تابعین گرفته شده است. حوادث تاریخ اسلام در واقع از گواهان و روایان اخبار نشأت می‌گرفت. باید اضافه کنیم که همه محققان جدید قبول دارند که بیشتر مواد تاریخی را مورخان از اواخر قرن سوم به بعد گرفته‌اند. همان‌گونه که طبری، حمزه اصفهانی، بیرونی و یعقوبی شرح می‌دهند این اخبار را دو کتاب المدراس و الهاغاده یهود و نصاری گرفته شده‌اند.

در تاریخ نگاری اسلامی مکتب‌های مختلفی را نام می‌برید. این مکتب‌ها کدام‌اند و چگونه پیدا شدند؟

تنوع اقلیم‌های دولت اسلامی در نژاد و دین و گذشته تاریخی از جمله عواملی بود که نوعی معرفت تاریخی به دست آید و هر یک از این اقلیم‌ها ویژگی خاص خود را داشت. نیازهای هر اقلیم و جمعیت ساکن در آن سرزمین نقش اساسی خود را داشتند. هنگامی که محدوده جغرافیایی دوره رسالت در حجاز قرار داشت، اصحاب بزرگوار رسول اکرم(ص) در مدینه که در واقع پایتخت رسول و خلفای اول بود اقامت داشتند. معارف تاریخ اسلام یعنی حدیث و مغازی وید و مکتب نیرومندی در تاریخ نویسی به وجود آمد که ارکان این مکتب عبارت بود از روایت و ثبت آنچه مربوط به تاریخ می‌شد.

بزرگ‌ترین و مهم‌ترین تجمع عرب در دو شهر بصره و کوفه صورت گرفت. بصره و کوفه در جنوب عراق و اریستو کراسی عرب در آنجا وجود داشت و همین‌طور به جزیره و ایران و خراسان و هند و ترکستان کشیده می‌شد. در این سرزمین طبقه اخباریون و مکتب عراق که به انساب و اخبار تکیه داشتند، پدید آمدند. هنگامی که مردم یمن، گذشته پرافتخار خود را دیدند و در برابر، درخشش عرب شمال و تاریخ اسلام آنها را مشاهده کردند، در روایت پردازی تاریخی صاحب مکتب شدند. این مکتب‌ها از لحاظ بهره‌مندی و اهمیت یکسان نبودند مهم‌ترین مکتب از لحاظ طولانی بودن و دوام، مکتب مدینه و از لحاظ اهمیت مکتب عراق بود. در تاریخ نگاری اسلامی مکتب شام، مکتب یمن و مکتب فارس مکتب‌های کوچکی بودند. فقط مکتب مدینه و مکتب عراق مکتب‌های بزرگ محسوب می‌شدند.

مکتب فارس یا مکتب ایرانی در تاریخ نگاری اسلامی را می‌توانید توضیح بدهید که چگونه پیدا شد؟

این مکتب را موالی مسلمان و غیرمسلمان ایرانی پایه‌گذاری کرده‌اند و می‌خواستند وجود قومی و علمی خود را اثبات کنند. در نتیجه به نوشتن تاریخ ایران به زبان عربی پرداختند که یکی از آنها ترجمه‌هایی

از کتاب‌های فارسی و دیگری تالیف به زبان عربی است. شعبویه در پیدایش این مکتب نقش مهمی داشتند و آنها تاریخ ملی ایران را به زبان عربی نقل کرده‌اند. عراق جایی بود که ایرانیان با عرب‌ها ارتباط پیدا کردند و کوفه مرکز حکومت و محل برخورد فرهنگ‌ها بود. مرکز این مکتب تاریخی در این اقلیم بود. در خود ایران که زبان عربی رواج چندانی نداشت. البته هیچ نیازی نمی‌بینم کتاب‌های تاریخ به زبان عربی را با کتاب‌های تاریخ به زبان فارسی با یکدیگر مقایسه کنیم. نمایندگان این مکتب زیادند. آنها مجموعه گسترده‌ای هستند ولی قدیمی‌ترین و مهم‌ترین آنها یکی ابوسلیمان یونس الکاتب است که از نویسندگان دوره اموی محسوب می‌شود. وی از جانب ولید در سال ۱۲۵ هجری قمری به دربار دعوت شد و اولین کتاب جامعی را که در شعر غنایی عربی می‌شناسیم نوشت. کتاب القیان، المفقود و کتاب مجرد یونس یکی از منابع مهم اصفهانی در تالیف الاغانی از دیگر آثار این دانشمند است.

نماینده دیگر این مکتب عبدالله بن المقفع است که در سال ۱۴۳ هجری قمری کشته شد. الهیثم بن عدی نویسنده دیگر این مکتب است که کتاب اخبار الفرس را نوشت. غیر از این افراد دیگری هم در این مکتب آثار مهمی دارند. بعدها مکتب تاریخ نویسی ایرانی با مکتب تاریخ نگاری عراق درهم آمیخت. هنگامی که مکتب تاریخ نگاری عراق پا به عرصه گذاشت. دو مکتب تاریخ نگاری شام و یمن از بین رفته بودند. در قرن چهارم نهضتی ادبی ایجاد شد که برخاسته از قوم ایرانی و ملت ایران بود و باعث شد که شاهنامه سروده شود. از قرن دوم تا چهارم ایرانیان فقط به زبان عربی می‌نوشتند، پس از آن در دو قرن بعدی هم به زبان عربی هم به زبان فارسی می‌نوشتند و از قرن هفتم به بعد به زبان فارسی به نگارش پرداختند.

مکتب مدینه به عنوان یکی از مکاتب بزرگ تاریخ نویسی اسلامی، دارای چه مولفه‌ها و ویژگی‌هایی است؟

تلاش‌های اسلامی در نگارش تاریخ با پیدایش این مکتب بزرگ‌ترین تأثیر خود را در تاریخ نویسی گذاشت و شاید علت آن بود که مدینه پایتخت حضرت رسول(ص) و سه تن از خلفای راشدین بود.

مدینه مرکز تجمع اصحاب و نقطه اوج گیری قدرت دینی و سیاسی اسلام بود. نخستین بارقه‌های اهتمام ویژه به گفتار و کردار پیامبر(ص) در اینجا درخشید و به سرعت دامنه‌اش توسعه و نظم پیدا کرد و مغازی و سیره پیامبر(ص) و پس از آن تاریخ اسلام در مهد آن محور اصلی این کوشش‌ها شد. قبل از آن که درباره این مجموعه صحبت کنیم، ناگزیر باید اشاره‌ای به بنیانگذار علمی این مکتب در شاخه‌های مختلف علمی در مدینه عبدالله بن عباس داشته باشیم. ابن عباس سیزده سال قبل از رحلت حضرت رسول اکرم(ص) به دنیا آمد و در سال ۷۸ هجری در طائف درگذشت. او یکی از بزرگ‌ترین فقهای مدینه بود و به خاطر اطلاعات و علم فراوان در اخبار گذشته، انساب و شعر و تفسیر قرآن و حساب و فرائض به دریای علم شهرت داشت. ابن سعد در «طبقات» روایت می‌کند که او در هفته؛ «روزی درباره فقه، روزی درباره تفسیر قرآن، و روزی درباره مغازی و روزی درباره شعر و روزی درباره ایام العرب سخن می‌گفت». از ابن عباس

نیازهایی که علم تاریخ را در اسلام به وجود آوردند، یکباره در جامعه پیدا نشدند، بلکه این عوامل طی دو قرن، یعنی از اواسط قرن اول هجری تا اواسط قرن سوم به مرور پدید آمدند

همین بس که وقتی طبری روایت‌های تاریخی را از او نقل می‌کند. اسم او را ۲۸۶ بار می‌آورد. هر فصلی از تاریخ طبری را که بخوانیم مخصوصاً در بخش پنجم جز نام عباس نمی‌بینیم.

ابن عباس از خود اثر مکتوبی به جا گذاشت ولی آنچه از سخنانش را شاگردان او نوشته‌اند، می‌گویند نزد کریب بن ابی مسلم مولای ابن عباس یک بار شتر از مطالب به صورت نوشته باقی مانده است که شاگردان او در تاریخ نگاری و روایت از آن نهایت بهره را برده‌اند.

اما اولین کسانی که در مدینه در زمینه تاریخ نگاری پیشگام بودند از فرزندان صحابه هستند. کسانی مثل سعید بن سعد بن عباده الخزرجی، سهل بن ابی خیثه مدنی انصاری، ابان بن عثمانی بن عفان، عروه بن الزبیر بن العوام که این شخص در زمان خودش محدث و فقیه بزرگی بود و یکی از فقهای هفتگانه مدینه به شمار می‌رفت و اولین کسی بود که درباره مغازی کتاب نوشت. یعنی کتابی پیرامون زندگی حضرت رسول(ص) تالیف کرده، ضمن این که رساله‌های زیادی درباره حوادث اسلام نوشته است. ابن اسحق و واقدی و طبری در آثار خود از وی بسیار نقل کرده‌اند. بنابراین معلوم است که او در نقل اخبار نسبت به دیگران در مدینه پیشکسوت است. عدوه روایات تاریخی را از دوره رسالت نبی(ص) تا عهد ابوبکر و پس از آن حتی تا واقعه جمل و همچنین رده و فتوح و قادیسه ویرموک بیان می‌کند. می‌توان گفت که او در مطالعه حدیث و تاریخ محور علم تاریخ و مرد اول در مکتب مدینه و شام است.

شما بحث تحول موضوع در تاریخ نگاری را مطرح کردید. این تحول از چه قرن شروع شد؟

موضوعات تاریخی بزرگ‌ترین تحول و دگرگونی را در این قرون اولیه پیدا کرد. مشرق در قرن سوم با وسیع‌ترین تحول مواجه گشت. همین وضعیت در قرن چهارم یعنی قرن دهم میلادی نیز اتفاق افتاد. ما می‌توانیم این تحول را بارشده تمدن و نیازهای سیاسی و حکومتی و رشد علوم دیگر و پراکندگی سیاسی مشاهده کنیم. این تحول باعث شد تا انواع تاریخ‌های مدنی و خاندانی و سیره و قصص به وجود آید. در این ایام مهم‌ترین چیزی که در موضوع تاریخ می‌توانیم بیاوریم کثرت و فراوانی است. کثرت در تعداد تالیفات و وفور محصولات تاریخی و تنوع آنها. تالیفات تاریخی که در دو قرن اول معطوف به رساله‌های چندبرگی بود، در قرن سوم به کتاب‌های چندصدبرگی ختم شد. طبری در پایان این قرن شرایط جدیدی به وجود آورد. او کتاب‌هایی در تاریخ نوشت که هزاران ورق داشت.

مسعودی در قرن چهارم کتاب اخبار الزمان را در سی جلد نوشت و آن را در چهار جلد خلاصه کرد که به نام مروج الذهب می‌شناسیم یا قوت حموی توقف سلجوقیان را در بغداد در سی جلد نوشت. ابن جوزی در قرن ششم تاریخ منظم را در ۱۰ جلد نوشت و نصف آن به چاپ رسیده. کار او را ابن اثیر با تاریخ خود به نام الکامل در ۱۲ جلد دنبال کرد که مکرر چاپ شده است.

تاریخ در گستره درباره حرکت علمی فراگیر نمی‌توانست به گوشه عزلت پناه ببرد. حرکت علمی از قرن دوم هجری آغاز شد و اوج آن قرن چهارم ه.ق بود. فلسفه و منطقی و جغرافیا در پی سفرهای مختلف علما و نجوم و ستاره‌شناسی نمی‌توانست بیرون از اندیشه مورخ قرار بگیرد. وقتی این موضوعات وارد تاریخ شد روش‌های جدید و منطقی هم در تاریخ رایج شد. فکر فلسفی قبلاً در میان مورخان وجود نداشت با این اندیشه تجربه را در تاریخ به طور کلی به آفرینش و زندگی ربط دادند و با وحدت فلسفه و تاریخ نظام فکری واحدی را به وجود آوردند. در هر صورت تلاش‌های فلسفی دیگر باعث شد که تاریخ جایگاه خود را در میان علوم پیدا کند. از آن جمله تلاش‌های خوارزمی در مفاتیح العلوم و اخوان الصفا در رسائل جدی و بازرش بود. تلاش‌های دیگری را فخرالدین رازی در کتاب جامع العلوم خود انجام داد و درباره جایگاه تاریخ تحقیق کرد و گفت تاریخ در واقع خدمتگزار دین است.

انقلاب اسلامی در آثار نویسندگان ایرانی و خارجی

پژوهش‌های مستند و روشمند، کم شمارند

پژوهش‌ها، در درجه نخست باید ملامال از روح ایرانی و اسلامی انقلاب باشد و توانمندی ما در رساندن پیام انقلاب، بی‌گمان مستلزم توجه به چنین ضرورت‌هایی است.

در کنار و به موازات ترجمه پژوهش‌های محققان ایرانی، باید آثار تحلیلی بیگانگان درباره انقلاب اسلامی را به فارسی ترجمه کرد. چنین کاری، ما را از تلقی و نوع نگاه دیگران آگاه می‌سازد. محقق اروپایی هرچقدر هم بخواهد نقش انقلاب اسلامی را در تحولات جهان کمرنگ نشان دهد، به سبب تاثیر گذاری بی‌مانند آن، ناگزیر است راهی برای شناخت آن بیاید و عرصه‌های سیاسی، اجتماعی و فرهنگی آن را بازشناسد. چرا که آگاهی محققان ایرانی از آن نوشته‌ها و بررسی‌ها، اهمیت فراوانی دارد.

از سوی دیگر، گره خوردن رویدادهای انقلاب اسلامی ایران در این سه دهه با حوادث جهانی، توجه بیشتر ما را به آثار غربی‌ها طلب می‌کند. چنین توجهی می‌تواند به تحلیل منسجم‌تر و فراگیرتری از انقلاب اسلامی و اصطکاک آن با وقایع جهانی بینجامد. هرچند آنچه تاکنون از آثار غربی‌ها به زبان فارسی ترجمه شده، اغلب از کتاب‌های خاطرات و روزنامه‌نگاری فراتر نمی‌رود. خوانندگان ایران، تب داغ ترجمه و انتشار کتاب‌هایی مانند «غور و سقوط» پارسونز، «آخرین سفر شاه» ویلیام شوکراس و «سقوط شاه» برژینسکی را به یاد دارند. هرچند محقق تاریخ انقلاب از دیدن و بررسی کتاب‌هایی از این دست بی‌نیاز نیست، اما اولویت باید با کتاب‌هایی باشد که از منظر تحقیقی به انقلاب اسلامی توجه کرده باشند.

صرف رویدادنگاری هرچند مواد خامی را در اختیار محقق و خواننده اثر می‌گذارد، اما هنگامی سودمند خواهد بود که همراه با تحلیل و نگرشی علمی باشد. در این میان البته کتاب‌هایی نیز منتشر شده‌اند که تا حدی از جامعیت علمی و نگاه تحلیلی برخوردار بوده‌اند. مانند کتاب مشهور «ایران بین دو انقلاب» (نشر نی) پرواند ابراهامیان، استاد تاریخ ایران در دانشگاه نیویورک، که نه تنها به پیشینه انقلاب اسلامی می‌پردازد بلکه در بخش پایانی به نقش تعیین‌کننده امام خمینی (ره) در پیروزی انقلاب توجهی بایسته می‌کند و اهمیت آن را برمی‌شمارد. کتاب ابراهامیان و تحقیقاتی مانند آن، بی‌گمان باید از صافی تحلیل تاریخی بگذرند و برداشت‌هایی که نویسندگان آنان از انقلاب اسلامی و اهداف جهانی آن دارند، نقد و بررسی موشکافانه شود.

حجم بزرگ اسناد و مدارکی که درباره سال‌های شکل‌گیری انقلاب اسلامی و روند مبارزات مردم منتشر شده است، کوششی گسترده برای تدوین و نگارش مستند حوادث انقلاب و اثرگذاری آن را بر تحولات جهانی گریز ناپذیر می‌سازد. چنین پژوهش‌هایی نمی‌تواند تنها در محدوده فارسی‌زبانان و مرزهای ایران باقی بمانند. بی‌گمان، ترجمه آنها به زبان‌های دیگر به شناخت افزون‌تر دلبستگان انقلاب اسلامی در سراسر جهان از حرکت اسلامی ایرانیان خواهد انجامید. نکته دیگری که اغلب توجه بایسته‌ای به آن نمی‌شود، چگونگی و عرصه و پخش این کتاب‌هاست. نمونه‌هایی می‌توان برشمرد که کتاب تحقیقی ارزشمندی چاپ شده است اما بسیاری از خوانندگان از جریان انتشار آن آگاهی نیافته‌اند. تبلیغ، اطلاع‌رسانی و توزیع درست انتشار چنین کتاب‌هایی چنان اهمیتی دارند که توجه بسیار متولیان توزیع و آگاهی‌رسانی کتاب را بیش از پیش می‌طلبد.

خود مشغول نداشته و روح آنها را تسخیر نکرده است. همان‌طور که هیچ حادثه و مبارزه‌ای در طول تاریخ اسلام، استکبار جهانی را به اندازه انقلاب اسلامی به وحشت و هراس نینفکنده است.»

دکتر صدیقی، سپس به نکته‌ای اشاره می‌کند که ضرورت اهتمام محققان و تحلیلگران انقلاب اسلامی را (به ویژه در ایران) افزون‌تر می‌سازد و بار سنگین رساندن پیام انقلاب و اندیشه‌های امام را بر دوش آنها می‌گذارد: «آنچه موجب فشار بیشتری بر ایران می‌شود، انتظارات روزافزون توده‌های مسلمانان ایران اسلامی است.» این همان نکته‌ای است که بایستگی توجه به ارائه مباحث انقلاب را، به شیوه‌ای عملی و آکادمیک، در حدنیازی انکار ناپذیر نشان می‌دهد. هرچند سخن دکتر صدیقی، ناظر به تعاملات ایران اسلامی در عرصه‌های بین‌المللی و سیاست جهانی نیز می‌شود.

برای محقق تاریخ، طیف گسترده‌ای از موضوعات و مباحث وجود دارند که می‌توانند زوایای انقلاب اسلامی و ریشه‌های فکری و بنیادی آن را نشان دهند. جست‌وجو و واکاوی این مسائل و در دسترس قرار دادن شالوده آن تحقیقات به مردم جهان، پاسخی به دغدغه ذهنی و نیاز کسانی است که بیرون از مرزهای ایران زندگی می‌کنند و می‌خواهند چگونگی انقلاب عظیم اسلامی مردم ایران و دستاوردهای آن را، بر کنار از تحریف‌ها و دروغ‌پردازی‌های نویسندگان غربی و استعمارگر، دریابند. این

دسترس انگلیسی‌زبانان قرار گرفته است و در آن، به مباحثی پایه‌ای مانند مبانی اندیشه امام خمینی (ره)، علل و زمینه‌های انقلاب اسلامی، جلوه‌های عینی تفکر امام (ره) در اداره جامعه با استفاده از بیانات آن حضرت، آورده و از این راه، زمینه بستری مناسب برای درک و بازنگری اندیشه‌های امام (ره) فراهم شده است. ترجمه این کتاب به زبان‌های روسی و یونانی نیز کار درخور تقدیر دیگری از موسسه تنظیم و نشر آثار امام بوده است.

توجه به نوشته‌هایی که در آن سوی مرزهای ایران توسط محققان مسلمان و متعهد نوشته می‌شود، ما را به ارزیابی درست‌تری از نگرش مسلمانان جهان به انقلاب اسلامی خواهد رساند. نمونه بااهمیتی که در اینجاست می‌توان ذکر کرد، کتاب «نهضت‌های اسلامی و انقلاب اسلامی» نوشته دکتر کلیم صدیقی است که در شش جلد از سوی موسسه اسلامی لندن چاپ شده است. دکتر صدیقی معتقد به یک مبارزه جهانی برای تشکیل و تجمع کل امت است. این مبارزه، الگوی رهبری امام خمینی (ره) و حرکت انقلاب اسلامی ایران را پیش رو دارد.

صدیقی می‌نویسد: «ایران اسلامی (در حالی که هنوز در نخستین مراحل ظهور خود است) یک نقش جهانی را عهده‌دار شده و در رأس یک حرکت بین‌المللی قرار گرفته است.» وی آن‌گاه بر این نکته تاکید می‌کند که «هیچ واقعه‌ای تاکنون به اندازه انقلاب اسلامی در ایران، اذنان امت اسلامی را به

شمار کتاب‌های تحقیقی و مستندی که به بررسی زمینه‌ها و چگونگی شکل‌گیری رویدادهای انقلاب اسلامی و پیامدهای داخلی و جهانی آن پرداخته باشند، اندک نیست، اما در مقایسه با عظمت و ابعاد جهانشمول چنین پدیده‌ای، نمی‌تواند راضی‌کننده باشد. به ویژه آن‌که کار درخور اعتنایی در زمینه ترجمه کتاب‌هایی که ویژگی‌های برجسته و منحصر به فرد انقلاب شکوهمند اسلامی را در اختیار مردمان سرزمین‌های دیگر گذاشته باشد (آن‌چنان‌که شایسته انقلاب اسلامی ایران است) انجام نشده یا به اندازه‌ای نیست که گویای پیامدهای وسیع و گسترده تلقی شود.

شماری از کتاب‌هایی هم که به دیگر زبان‌ها برگردانده شده‌اند، کم و بیش از زمره خاطرات درباری رجال پهلوی‌اند و نویسندگان این دست کتاب‌ها گاه دچار برداشت‌های غلط، قلب حقیقت و لغزش‌های تعمدی تاریخی برای توجیه خط‌های سیاسی خود شده‌اند. پیداست چنین نوشته‌هایی، هرچند جزو مواد تاریخی برای محققان به حساب می‌آیند و خالی از جنبه‌های سرگرم‌کننده نیستند، اما نمی‌توانند تصویرگر درست و مستند رویدادهای انقلاب اسلامی باشند.

چنین امکانی آن‌گاه فراهم می‌شود که کتاب‌های مستند و منسجم تاریخ انقلاب که به شیوه‌ای روشمند نگاشته شده‌اند، ترجمه شوند و نمایی حقیقی و به دور از غرض‌ورزی بیگانگان و وابستگان آنها از انقلاب اسلامی عرضه کنند. اگر به این نکته نیز توجه شود که بیگانگان برای نشان دادن سیمایی دگرگون شده و بی‌پایه از انقلاب اسلامی، از هیچ کوششی فروگذار نکرده‌اند، آن‌گاه اهمیت پژوهش‌های مستند تاریخ انقلاب و ترجمه آنها به زبان‌های دیگر، آشکارتر خواهد شد.

هنگامی که از پژوهش مستند تاریخی سخن گفته می‌شود، منظور آن دست از تحقیقاتی‌اند که از استحکام و روشمندی پژوهشی برخوردارند. تنها این‌گونه کتاب‌ها می‌توانند روند دگرگونی‌ها و تحولات تاریخی را به درستی بازتاب دهند و گویای مسیری باشند که مردم ایران در انقلاب اسلامی و سرانجام باشکوه آن در بهمن ۵۷ پیمودند. بازخوانی دیدگاه‌ها و اندیشه‌های امام خمینی (ره)، اهداف، برنامه‌ها و شیوه رهبری و راهکارهای ایشان در موقعیت دشوار انقلاب، از الزامات یک تحقیق همه‌جانبه تاریخ انقلاب اسلامی است که نباید از نظر دور داشت.

اما پرسش پیش روی ما این است که چه مقدار از کتاب‌های ترجمه شده‌ای که به تحولات انقلاب اسلامی پرداخته‌اند، بازگوکننده دقیق و علمی راه دشوار سه دهه انقلاب بوده‌اند و با معیارها و ضوابط خاص تاریخ‌نویسی علمی مطابقت داشته‌اند؟ شاید به اطمینان نتوان گفت که همه کتاب‌های ترجمه شده‌ای که معرف ساختار و پیکره انقلاب اسلامی بوده‌اند سهمی از چنین ویژگی داشته‌اند. چنین سخنی هرگز به معنای نادیده گرفتن تلاش محققان سختکوشی نیست که آثار برجسته و راهگشایی تحت مبحث تاریخ انقلاب اسلامی منتشر کرده‌اند، اما پیگیری این‌گونه تحقیقات و ترجمه آنها به زبان‌های دیگر، الزام و تلاشی افزون‌تر می‌خواهد. یک نمونه ارزشمند از کتاب‌هایی که از سوی موسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی (ره) به زبان انگلیسی ترجمه و منتشر شده است، «آیین انقلاب اسلامی» نام دارد. در این کتاب گزیده‌ای از اندیشه‌ها و آرای امام به مناسبت صدمین سال میلاد ایشان در

گزارشی از بخش نسخه‌های خطی کتابخانه مرکزی تبریز

گنجینه‌ای ارزشمند با دنیایی از سخن

تبریز اکنون به دو روش سنتی و مدرن در برابر برخی آفت‌ها محافظت می‌شوند. شیوه کار در بخش سنتی به این طریق است که وسایلی نظیر تنباکو و توتون را در لیوان یک بار مصرف می‌ریزند و در کنار قفسه‌ها می‌گذارند تا کتاب‌ها از هجوم موریانه‌ها در امان باشند، اما روش مدرن حفاظت کتاب‌های نفیس به گونه‌ای متفاوت‌تر از روش سنتی است. در این روش دستگاهی به نام ifus یا آفت‌زدا، کار حفاظت از کتاب‌ها را برعهده دارد. این دستگاه که دارای قفسه‌های شبکه‌دار است، حدود ۳۰ تا ۴۰ کتاب را در خود جای می‌دهد. برای آفت‌زدایی کتاب‌ها در روش مدرن از دودارو به نام‌های «پارادی کلور و بنزن» و «تیمول» استفاده می‌شود، به این صورت که دارو‌ها داخل یک هیتر گذاشته و در پیچه دستگاه آفت‌زدابسته می‌شوند و آفت‌زدایی کتاب‌ها آغاز می‌شود.

این فرآیند ۱۵ روز طول می‌کشد. کتاب‌ها بعد از آفت‌زدایی حدود ۱۵ سال دیگر نیز عمر مفید خواهند داشت. برای کتاب‌های نگارشی جدید ۲۵ گرم و برای کتاب‌های قدیمی ۵۰ گرم از داروهای فوق استفاده می‌شود.

کاغذهای رایج در کتاب‌های نسخ خطی

کاغذ بیشتر کتاب‌های موجود در بخش نسخ خطی کتابخانه مرکزی تبریز از نوع بسیار مرغوب است که در زمان و روزگاران خود زیاد به کار می‌رفته‌اند؛ نظیر کاغذ خان‌بلیغ، سمرقندی، بغدادی و اصفهانی، دولت‌آبادی، شامی، کاغذهای هندی و فرنگی. برای مرمت کتاب‌هایی که از این کاغذها استفاده شده است، به کاغذی به نام «تی شو» نیاز است. کاغذتی شو در کشور ژاپن تولید می‌شود.

موضوعات نسخ خطی

نسخه‌های خطی موجود در کتابخانه مرکزی تبریز با موضوعات مختلفی نظیر اخلاقی، عرفانی، مذهبی (تفسیرها و شرح‌ها)، تاریخی، حکومتی، سیاست، دخل و خرج حکومتی، انواع لغت‌نامه‌های علمی، هندسی، ریاضی، نجوم، هیأت و گیاهان دارویی، دیوان شاعران، تذکره‌ها، جنگ‌ها و ... جمع‌آوری شده‌اند.

ایمنی نسخ خطی

برای نگهداری نسخه‌های خطی موجود در کتابخانه تبریز، سیستم ایمنی خاصی تعریف شده. به گونه‌ای که این بخش مجهز به دوربین‌های مدار بسته است و روی برخی کتاب‌های نفیس، نوارهای الکترومغناطیسی نصب شده که حفاظت از کتاب‌ها را انجام می‌دهند. همچنین این بخش مجهز به سیستم اطفای حریق و این سیستم به گاز مخصوصی مجهز است که به انسان و کتاب‌ها ضرر نمی‌رساند و بسیار هوشمند عمل می‌کند و قبل از هر حادثه‌ای اخطار می‌دهد.

کامل به دست ما رسیده و تاکنون نیز چاپ نشده است. کتاب «زیچ‌الغ بیک» از دیگر آثار نفیس بخش نسخ خطی است که در موضوع ستاره‌شناسی و نجوم نوشته شده، ۶۰۰ سال قدمت دارد و کاغذ آن از نوع خان‌بلیغ است.

از دیگر آثار موجود در این بخش می‌توان به «دیوان صائب تبریزی» اشاره کرد که حدود ۳۵۰ سال پیش از این توسط صائب تبریزی نوشته شد.

کتاب‌های چاپ سنگی و سربی

در قسمت دیگری از این بخش، کتاب‌های چاپ سنگی و سربی نگهداری می‌شوند. تعداد کتاب‌های چاپ سنگی و سربی موجود در کتابخانه مرکزی تبریز حدود ۵۵۰۰ جلد است.

به عنوان مثال، کتاب «مرات عثمانی» تنها کتاب چاپ سنگی است که روی آن تذهیب و نقاشی کار شده و از کتاب‌های چاپ سربی نیز می‌توان به کتاب «جوامع جهان‌نما» اشاره کرد. این کتاب قدیمی‌ترین نسخه چاپ سربی موجود در کتابخانه مرکزی تبریز به حساب می‌آید و ۲۵۸ سال پیش چاپ شده است.

شرایط نگهداری کتاب‌های نسخه خطی
نگهداری کتاب‌های بخش نسخ خطی کتابخانه مرکزی تبریز تابع رعایت شرایطی است. مثلاً محلی که کتاب‌های نفیس خطی در آن نگهداری می‌شود، باید هوایش تصفیه و رطوبت آن در حدود ۴۸ تا ۵۵ درجه با نوسان یک درصد و دمای هوای آن نیز باید حدود ۱۸ تا ۲۲ درجه نوسان یک درصد باشد. این کتاب‌ها نباید در برابر تابش مستقیم نور باشند. کتاب‌های بخش نسخ خطی کتابخانه مرکزی

آموزشی تشکیلات ریح، اوضاع فرهنگی آن عصر، ارزش خدمات خواجه در پیشبرد توسعه امور فرهنگی و آموزشی و نکاتی درباره احوال شخصی اش نوشته است.

خواجه رشیدالدین در پایتخت ایلخانیان و در گذرگاه کاروان‌های خاور و باختر یکی از بزرگ‌ترین تاسیسات روزگار کهن شامل کتابخانه، مدرسه، مسجد، دارالایتام، گرمابه، مهمانسرا، بیمارستان، مدارس عالی، پرورشگاه و کارگاه‌های صنعتی، پارچه‌بافی، کاغذسازی، آهنگری و ... را پدید آورد.

اوپرای تأمین پشتوانه مالی برای اداره این موسسات بزرگ، دارایی و املاک زیادی را وقف ریح رشیدی کرد. این موقوفات اغلب در ایران قدیم، بخش‌هایی از عراق افغانستان، گرجستان، ولایت روم، آذربایجان و سوریه بودند. وقف‌نامه ریح رشیدی سال ۱۳۸۶ در حافظه جهانی به ثبت رسیده است.

شرح اصول کافی

و کلیات امیرعلی شیرنواپی

از دیگر آثار ارزشمند موجود در بخش نسخه‌های خطی کتابخانه مرکزی تبریز، کتاب «شرح اصول کافی» به قلم ملاصدر است که قدمت ۴۰۰ ساله دارد و کاغذ این کتاب از نوع سمرقندی است.

نسخه خطی کلیات امیرعلی شیرنواپی نیز از دیگر آثار گرانبهایی است که در بخش نسخه‌های خطی کتابخانه مرکزی تبریز نگهداری می‌شود. این کتاب هم از نظر آرایه‌های هنری بسیار فاخر و تنها نسخه‌درباری موجود است که زیبایی‌ظاهری فراوانی دارد و تنها نسخه‌ای به شمار می‌آید که به صورت

کتابخانه مرکزی تبریز از بخش‌های متعدد و مختلفی نظیر پنج سالن مطالعه عادی و سالن ویژه پژوهش و نشریات جاری، بخش‌های خدمات رایانه‌ای و خدمات فنی، مرمت و صحافی، بخش اداری و پشتیبانی با تاسیسات، تجهیزات مدرن و سالن ویژه ارتباطات انفورماتیک، آزمایشگاه نسخه‌های خطی، سنگی، سربی و ... تشکیل شده است. در این میان، بخش نسخه‌های خطی دارای آثار فاخر و ارزشمندی است که مانند مرواریدی در دل صدف نگهداری می‌شود.

نسخه‌های خطی

بخش نسخه‌های خطی کتابخانه مرکزی تبریز بعد از کتابخانه ملی، از معدود کتابخانه‌هایی به حساب می‌آید که گنجینه‌های نفیس و بسیار ارزشمندی را در خود جای داده است. در این بخش همچنان که از نامش پیداست، کتاب‌های خطی، چاپ سربی، سنگی و نیز برخی اسناد تاریخی و تعدادی قطعات نقاشی و عکس در قسمت‌هایی مجزا از هم نگهداری می‌شود.

تعداد نسخه‌های خطی این بخش حدود ۳۲۲۹۸ جلد است که به بیش از چهار هزار عنوان کتاب می‌رسد. قدیمی‌ترین کتابی که در این بخش نگهداری می‌شود، نسخه خطی انجیل رسولان است که قدمتی ۱۲۰۰ ساله دارد. این کتاب بر پوست ماهی نوشته شده است و زبان آن سریانی (آشوری) و خط به کاررفته در آن از خط‌های نیمه‌زنده دنیا به حساب می‌آید.

انجیل رسولان از نظر قدمت، قدیمی‌ترین کتاب موجود در کتابخانه مرکزی تبریز است که تاکنون ترجمه و چاپ نشده است. این انجیل سال پیش در اختیار یک ایرانی بود. وی قصد داشت این کتاب ارزشمند را در خارج از ایران بفروشد، اما دولت مانع این کار شد. کتاب در اختیار کتابخانه تربیت قرار گرفت و از آنجا به کتابخانه ملی تبریز تحویل داده شد. کتاب که حدود ۸۰۰ سال پیش توسط داوید بن ملک شاه در روستای موش آباد از توابع آذربایجان غربی مرمت شده و به تازگی به ثبت ملی رسید.

وقف‌نامه ریح رشیدی

از دیگر آثار فاخر موجود در بخش نسخه‌های خطی کتابخانه مرکزی تبریز «وقف‌نامه ریح رشیدی» که به قلم خواجه رشیدالدین فضل‌الله همدانی نوشته شده است و بیش از ۷۰۰ سال قدمت دارد و موضوع آن وقایع املاک و دارایی‌های مربوط به خواجه است که به ریح رشیدی وقف کرده است. کاغذ این کتاب از نوع خان‌بلیغ است که در آن دوره زیاد استفاده می‌شد.

خواجه رشیدالدین در این وقف‌نامه اطلاعاتی دقیق و مستند درباره شیوه فعالیت‌های علمی

نحوه استفاده مراجعان از بخش نسخ خطی

نسخه‌های خطی موجود در کتابخانه مرکزی تبریز با توجه به مطالب و موضوع و محتوا در چهار طبقه دسته‌بندی شده‌اند. دسته نخست کتاب‌هایی‌اند که تعدادشان کم است و در واقع نسخه‌های منحصر به فرد به شمار می‌روند و مشابه بیرونی ندارند، مانند وقف‌نامه ریح رشیدی، انجیل رسولان و ...

دسته دوم و سوم کتاب‌هایی‌اند که مشابه بیرونی دارند، اما اغلاط این نسخه‌ها بسیار کم است و دسته چهارم نسخه‌هایی را شامل می‌شود که چهار نسخه از آنها موجودند و از روی آنها نیز چاپ شده و اکنون در بیرون نیز موجود است. کتاب‌های دسته نخست به هیچ وجه در اختیار مراجعان قرار نمی‌گیرند، مگر تحت شرایطی خاص مانند بازدیدهای مهم کشوری و خارج از کشور، اما کتاب‌های سایر دسته‌ها به صورت فیلم و لوح فشرده اسکن شده و در اختیار مراجعان قرار داده می‌شوند.

تامین نسخه‌های خطی

بخش نسخ خطی کتابخانه مرکزی تبریز، گروهی به نام مقومین دارد و این افراد کتاب‌های ارائه شده به بخش نسخ خطی را بررسی می‌کنند. آنها این کتاب‌ها را از حیث نوع جلد، کاغذ، ارزش موضوعی و این که تاکنون چاپ شده‌اند یا نه و مجموعه معیارهای دیگر بررسی می‌کنند.

اگر این گروه بعد از بررسی، آثار را تایید کنند، کتاب‌ها قیمت‌گذاری و بعد از خریداری توسط کتابخانه مرکزی تبریز شناسنامه دار می‌شوند و پس از شماره‌گذاری اموال به مخزن می‌روند.

البته بخش اعظم کتاب‌های این بخش از طریق اهداگران و خیران تامین شده و خوشبختانه این سنت حسنه از طرف مردم با فرهنگ ایران اسلامی همچنان زنده نگه داشته شده است.

وضعیت کتابخانه های مناطق محروم، قبل و بعد از پیروزی انقلاب اسلامی

آمارها، از رشد سخن می گویند

گشایش یافت. تا سال ۱۳۵۳، تعداد کتابخانه های عمومی سراسر کشور ۳۴۳ باب با بیش از یک میلیون و ۵۰۰ هزار نسخه کتاب بود.

پس از انقلاب اسلامی، شهرداری ها، هلال احمر و آستان قدس رضوی، کتابخانه های عمومی فراوانی را در سراسر کشور ایجاد کردند. تا سال ۱۳۷۸، در مجموع ۱۲۶۰ کتابخانه با ۱۱ میلیون و ۲۲ هزار نسخه کتاب و نشریه در کشور فعالیت داشته اند.

بسیاری از کتابخانه های عمومی که در دو دهه اخیر در کشور تاسیس شده اند، ساختمان، فضا و تجهیزات مناسبی دارند. اکنون ۱۹۰۰ کتابخانه عمومی با دو میلیون نسخه کتاب، ۸۰۰ هزار متر مربع زیر بنا و ۷۵ میلیون نفر عضو فعال، زیر پوشش نهاد کتابخانه های عمومی فعالند. همچنین کتابخانه های مجهز بسیاری زیر پوشش مراکز دیگر نظیر شهرداری، کانون فرهنگی مساجد و مراکز تخصصی و آموزشی خدمات رسانی می کنند.

بر اساس سند چشم انداز ۲۰ ساله نظام جمهوری اسلامی، ایران در افق ۱۴۰۴ باید از نظر سرانه فضای کتابخانه ای، عضو، منابع و امانت کتابخانه ای، جایگاه نخست منطقه را دارا باشد و در زمره ۱۵ کشور برتر جهان جای گیرد. برای برآورده کردن اهداف برنامه پنجم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی و نیز حرکت در مسیر تحقق اهداف تعیین شده در سند چشم انداز ایران ۱۴۰۴ کتابخانه و همچنین تاسیس ۳۳۶ کتابخانه مرکزی در شهرستان های کشور برنامه ریزی شده است.

از سوی دیگر، تعداد کتاب های کتابخانه های عمومی تا پایان برنامه پنجم توسعه به بیش از ۵۰ میلیون نسخه خواهند رسید. سرانه فضای کتابخانه ای کشور ۱۳ متر مربع برای ۱۰۰ نفر است که تا پایان برنامه پنجم به سه متر مربع افزایش می یابد.

به گفته منصور واعظی، دبیر کل نهاد کتابخانه های عمومی، تعداد کتابخانه های زیر پوشش این نهاد تا سال ۱۴۰۴ به ۳۷ هزار باب می رسند. همچنین در این فاصله زمانی، تعداد کتاب های موجود در کتابخانه ها از ۱۹ میلیون نسخه به ۳۸۰ میلیون نسخه افزایش می یابند. ضمن این که تا پایان سال ۱۴۰۴ تعداد اعضای فعال کتابخانه ها باید به ۲۰ میلیون نفر برسد.

از ۳۰ استان کشور، استان های اردبیل، آذربایجان شرقی، خوزستان، همدان و کهگیلویه و بویراحمد کتابخانه مرکزی دارند. نهاد کتابخانه های عمومی کشور ساخت کتابخانه مرکزی در سایر استان ها را تا پایان سند چشم انداز در برنامه خود قرار داده است.

نهاد کتابخانه ها با رویکرد سند چشم انداز سال ۱۴۰۴ نگاهی جدید به کتابخانه های عمومی دارد. در سال های اخیر نیز تمام فعالیت های نهاد از قبیل تعمیرات و بهسازی کتابخانه های عمومی موجود، افزایش کتابخانه های روستایی و افزایش منابع مکتوب را می توان جزو برنامه هایی برای توسعه کتابخوانی دانست که در کنار آن، طراحی برنامه های تبلیغی برای گسترش مطالعه و ایجاد انجمن خیران از سوی این نهاد با جدیت دنبال می شود.

همچنین صغری بابایی، مدیر کل کتابخانه های فارس، بایان این مطلب که در سال های پس از پیروزی انقلاب اسلامی، تعداد کتابخانه های این استان، ۴/۵ برابر شده است، خاطر نشان می کند: «اکنون ۱۳۷ کتابخانه عمومی در استان فارس فعالند که از این تعداد، ۱۹ باب به صورت مشارکتی اداره می شوند. تا پایان برنامه پنجم توسعه، سه کتابخانه مرکزی شهرستان با زیربنای کلی ۱۱ هزار و ۵۰۰ متر مربع در فارس ساخته می شوند.»

مدیر کل کتابخانه های استان مرکزی نیز به ساخت ۵۶ کتابخانه در سال های پس از پیروزی انقلاب اسلامی در این استان اشاره می کند و می گوید: «پیش از انقلاب، تنها چهار کتابخانه در استان مرکزی وجود داشتند که در شهرهای تفرش، اراک، ساوه و خمین خدمات رسانی می کردند.»

محمدحسین مطیعی، خاطر نشان می کند: «تا پایان برنامه پنجم، ۱۹ کتابخانه استاندارد ۲۲۰۰ متر مربعی در استان مرکزی ساخته می شوند. همچنین، برای راه اندازی سه کتابخانه مرکز شهرستانی با زیربنای کلی ۱۷ هزار و ۵۰۰ متر مربع و ۱۰ کتابخانه کوچک تر از استاندارد برای شهرهای با جمعیت زیر ۲۵ هزار نفر استان اقدام می شود.»

سال ۱۳۰۰ شمسی، محمدعلی تربیت که ریاست اداره معارف آذربایجان شرقی را برعهده داشت، نخستین کتابخانه عمومی کشور را در یکی از اتاق های آن اداره تاسیس کرد که مجموع کتاب های آن در سال ۱۳۰۱ بالغ بر ۲۰۰۰ نسخه بود که سال به سال افزایش می یافت. این کتابخانه در سال های نخست «کتابخانه و قرائتخانه عمومی معارف» خوانده می شد، اما بعدها به «کتابخانه و قرائتخانه دولتی تربیت» تغییر نام داد. نخستین کتابخانه عمومی تهران نیز در سال ۱۳۰۵ توسط کفیل بلدیه (شهرداری) تهران در ساختمان بلدیه شهر تاسیس شد، اما مدتی بعد تعطیل و کتاب های آن پراکنده شدند.

۱۶ مهر ۱۳۴۰، کتابخانه پارک شهر تهران با گنجایش ۲۵۰ هزار نسخه کتاب به عنوان نخستین کتابخانه شهر

«همه شهرستان های استان سیستان و بلوچستان صاحب کتابخانه اند. همچنین تا پایان سال جاری، تمام کتابخانه های استان شبکه ای می شوند. با راه اندازی این شبکه، مراجعان کتابخانه می توانند با استفاده از رایانه، کتاب ها و مدارک مورد نظر را در کوتاه ترین زمان جست و جو کنند. در این روش، تمام عملیات امانت، بازگشت و تمدید امانت کتاب در سامانه ثبت خواهد شد.»

گفت و گوی کوتاه با مدیر کل کتابخانه های استان مازندران نیز نشان می دهد که روند پیشرفت در این حوزه نیز بعد از پیروزی انقلاب اسلامی قابل تامل است.

محمد اسماعیل امامزاده در این باره می گوید: «قبل از انقلاب اسلامی، ۲۸ کتابخانه با ۱۵۶ هزار و ۵۲۵ عنوان کتاب در مازندران فعال بودند و ۸۲۵۰ نفر عضو داشتند.» وی ادامه می دهد: «اکنون اهالی مازندران به ۵۴ کتابخانه با زیربنای کلی ۳۰ هزار متر مربع دسترسی دارند.» امامزاده تعداد اعضای فعال کتابخانه های این استان را ۱۰۱ هزار نفر اعلام می کند و می گوید: «میزان امانت گرفتن سالانه کتاب در کتابخانه های این استان، به یک میلیون و ۳۰۰ هزار نسخه می رسد.»

برای آگاهی از این موضوع که آیا در استان های دیگر نیز رشد فعالیت های کتابی و کتابخوانی قابل تامل بوده است، توجه به سخنان مدیر کل کتابخانه های چند استان دیگر نیز خالی از لطف نیست.

عطاءالله رستگار، مدیر کل کتابخانه های کردستان، در این باره می گوید: «قبل از انقلاب اسلامی، ۹ کتابخانه در استان کردستان فعال بودند که این تعداد اکنون به ۳۹ باب افزایش یافته اند.»

سید محمد حسن علایی، مدیر کل کتابخانه های استان یزد نیز به پنج برابر شدن کتابخانه های استان در سال های پس از پیروزی انقلاب اسلامی اشاره می کند و می گوید: «در سال ۱۳۵۷ تنها ۱۴ کتابخانه عمومی در استان یزد فعال بودند که اکنون این تعداد به ۷۵ باب رسیده است.»

وضعیت کتابخانه های نقاط محروم کشور بعد از پیروزی انقلاب اسلامی و به ویژه در سال های اخیر با رشد مطلوبی روبه رو شده است، اگرچه هنوز تا نقطه مطلوب فاصله قابل تاملی وجود دارد.

بررسی تحولات صورت گرفته در کتابخوانی و کیفیت خدمت رسانی کتابخانه های نقاط محروم کشور، نشان می دهد که تحولاتی مثبت در حوزه فرهنگی استان های محروم رخ داده است. البته هنوز مشکلاتی پیش روی اهل مطالعه وجود دارند.

مدیر کل کتابخانه های عمومی استان خوزستان در این باره می گوید: «از سال ۸۳ با واگذاری امور کتابخانه های عمومی به نهاد مستقل کتابخانه های عمومی کشور، تجهیزات، منابع و سطح توان علمی نیروی انسانی کتابخانه ها افزایش قابل توجهی یافته است.»

رحیم فضیلت پور یادآور می شود: «قبل از انقلاب اسلامی، تنها ۲۰ کتابخانه عمومی در استان خوزستان وجود داشت که اکنون این تعداد به ۱۱۱ کتابخانه عمومی و ۱۲ باب کتابخانه مشارکتی رسیده است. بر اساس نقشه توسعه عمرانی نهاد کتابخانه های کشور، باید تا پایان برنامه پنجم توسعه (پایان سال ۱۳۹۳) ۴۵ کتابخانه استاندارد با زیربنای ۲۲۰۰ متر مربع در خوزستان ساخته شوند.»

استان ایلام نیز از استان های محروم کشور شناخته می شود که بعد از پیروزی انقلاب اسلامی، شاهد رشد شاخص های کتابخوانی و کتابخانه ای بوده است. مدیر کل کتابخانه های عمومی استان ایلام در این باره می گوید: «پیش از انقلاب اسلامی، تنها یک کتابخانه در استان ایلام دایر بود که اکنون به نام «شماره یک» فعالیت می کند. این کتابخانه سال ۱۳۴۸ در ساختمانی به مساحت ۲۴۰ متر مربع آغاز به کار کرد.» مرتضی محمدزاده خاطر نشان می کند: «اکنون ۲۹ کتابخانه فعال در استان ایلام فعالند که زیربنای آنها به ۱۱ هزار و ۵۰۸ متر مربع بالغ می شود و این در حالی است که پیش از انقلاب اسلامی، تنها ۲۴۰ متر مربع فضای مطالعاتی در دسترس اهالی ایلام بود.»

علیرضا خوش طینت، مدیر کل کتابخانه های استان بوشهر نیز با بیان این مطلب که سال ۱۳۵۷ تنها ۱۰ کتابخانه شهری در استان بوشهر فعال بودند، می گوید: «از سال ۵۷ تاکنون، کیفیت خدمات رسانی و تعداد کتابخانه های عمومی این استان به رشد قابل توجهی دست یافته و به سطح استاندارد نزدیک شده است.»

هنگامی که سخن از استان های محروم به میان می آید، هرگز نمی توان به سادگی از کنار نام استان سیستان و بلوچستان عبور کرد. در این استان محروم و پر استعداد نیز بعد از پیروزی انقلاب اسلامی، شاهد افزایش فعالیت های کتابی و کتابخانه ای بوده ایم، امری که این روزها شتاب افزون تری به خود گرفته است.

اسفندیار زیدآبادی نژاد، مدیر کل کتابخانه های سیستان و بلوچستان، با اشاره به کلنگ زنی نخستین کتابخانه استاندارد در اهدان در دهه فجر امسال، می گوید:

نگاهی به آمار

از سال ۱۳۶۰ تا ۱۳۷۰ و از سال ۱۳۷۰ تا ۱۳۷۶ به ترتیب تعداد کتابخانه ۶۳ و ۹۳ درصد و تعداد کتاب های موجود در کتابخانه ها، ۹۹ و ۵۵ درصد رشد داشتند. از سال ۱۳۷۶ تا سال ۱۳۸۰ با رشد ۹۳/۶ درصدی در تعداد کتابخانه های عمومی و تعداد کتاب ها نیز با افزایش ۷۵/۱۱ درصدی روبه رو شد، اما از سال ۱۳۶۰ تا ۱۳۷۰ و از سال ۱۳۷۰ تا ۱۳۷۶ و ۱۳۷۶ تا ۱۳۸۰ به ترتیب تعداد اعضا از ۴۹ درصد به ۷۵ درصد و سپس به ۸ درصد رسید. همچنین کتاب های به امانت رفته از ۷۹۵ درصد به ۲۷ درصد و سپس ۴/۸ درصد تغییر کرد. اکنون از جمعیت ۷۰ میلیون نفری ایران ۷۵ میلیون نفر عضو کتابخانه عمومی اند که آمار قابل قبولی به حساب نمی آید.

ساخت ۱۱۸ کتابخانه توسط خیران و شهرداری ها

یکی از اقدام های نهاد کتابخانه های عمومی از زمان تاسیس (۱۳۸۱ تاکنون) جلب مشارکت گسترده خیران و شهرداری ها در ساخت و تجهیز کتابخانه عمومی و مشارکتی بوده است. به گفته مدیر کل امور مشارکت ها و شهرداری های نهاد کتابخانه های کشور، خیران و شهرداری های ایران در ۲۵ سال اخیر ۱۱۸ ساختمان کتابخانه را با زیربنای کلی ۵۴ هزار و ۴۱۱ متر مربع در قالب های اعطای مالکیت و اهدای حق انتفاع، به نهاد کتابخانه ها واگذار کرده اند. علی غیائی با بیان این مطلب که در ۲۵ سال اخیر ۱۸۳ کتابخانه مشارکتی جدید در کشور راه اندازی شده اند، می گوید: «اکنون ۲۵۰ کتابخانه مشارکتی در ایران داریم.»

بررسی آثار نویسندگان عرب و غیرعرب با موضوع خاورمیانه

زندگی اعراب خاورمیانه در قاب ادبیات

بدون شک رسانه‌های نظیر روزنامه و تلویزیون هرگز قادر نیستند مانند ادبیات، زندگی مردم خاورمیانه و به ویژه سرزمین اشغالی فلسطین را آن طور که در جزئیات و وقایع جریان دارد، به تصویر بکشند. بیننده عام در سراسر جهان تنها می‌تواند روزانه اخبار حملات زمینی و هوایی رژیم صهیونیستی در غزه یا سرکوب جنبش‌های مردمی در اعتراض به سیاست‌های توسعه طلبانه و نامشروع رژیم صهیونیستی در گسترش شهرک‌سازی‌های اسرائیلی را از طریق رادیو، روزنامه یا تلویزیون دنبال کند، اما ادبیات به ویژه در وجه رئالیستی‌اش، ابزاری بسیار توانمندتر از سایر رسانه‌ها در انعکاس زندگی مردمان ساکن سرزمین‌های اشغالی و کشورهای همجوار و روابط حاکم بین مردم آنها به دور از جو غالب رسانه‌ای است.

از آنجا که موضوع بیت المقدس همواره با سرنوشت بسیاری از ملت‌های خاورمیانه گره خورده است، از زمان اشغال آن در سال ۱۹۴۸ توسط صهیونیسم تاکنون همواره آثار گرانبهایی از نویسندگان برجسته عرب و غیرعرب درباره بیت المقدس، کشورهای خاورمیانه و به ویژه اعراب ساکن منطقه عرضه شده است.

با وجود آن که پیوند بین ادیان عرب و دیگر فرهنگ‌های غربی و شرقی استحکام چندانی ندارد و آثار عربی به ویژه در گذشته نتوانسته‌اند خوانندگان ثابتی برای خود جذب کنند، در سال‌های اخیر نویسندگان صاحب‌نامی مانند نجیب محفوظ (برنده نوبل ادبیات)، علاء الاسوانی (نویسنده مشهور و ناسازگار با حکومت مصر)، طارق علی (نویسنده و مورخ پاکستانی) و عبدالرحمن منیف، نگاه بسیاری از ملت‌ها و فرهنگ‌ها را به خود معطوف ساخته‌اند.

دامنه آثار این نویسندگان در بازه‌ای بین واقعیت مستند تاریخی و فضای زندگی یک خانواده سنتی عربی گسترش یافته است. از سوی، نویسنده‌ای مانند نجیب محفوظ با تمرکز بر روایت زندگی خانواده‌ای سنتی در مصر در صدد کشف روابط و چارچوب‌های سیاسی حاکم بر جوامع مسلمان و کشورهای خاورمیانه است و از سوی دیگر طارق علی با بازگشت به قرون وسطی و جمع‌آوری استنادات تاریخی درباره مناسبات اسلام، مسیحیت و یهودیت، رمانی تاریخی شکل می‌دهد که وضعیت کنونی حاکم بر خاورمیانه را نتیجه حوادث و کشمکش‌هایی می‌داند که قرن‌های متمادی کانون اختلاف و درگیری ملت‌های منطقه بوده‌اند.

در این گزارش به بررسی رمان‌های موفق و پرتعداد برخی نویسندگان عرب و غیرعرب در به تصویر کشیدن خصوصیات و تاریخ زندگی مردم خاورمیانه می‌پردازیم.

«میان دو قصر» اثر نجیب محفوظ

نجیب محفوظ (۲۰۰۶ - ۱۹۱۱) نویسنده مصری برنده نوبل ادبیات در سال ۱۹۵۸ است. او همواره در برابر سیاست‌های نادرست کشور انگلستان پس از پایان جنگ جهانی اول معترض و ناراضی بوده است. با وجود آن که نسخه عربی رمان «بین القصرین» در سال ۱۹۵۶ به بازار آمد، اما سال‌های زیادی به طول انجامید تا در سال ۱۹۹۰ به زبان انگلیسی ترجمه شود.

این رمان درباره خانواده‌ای است که در آن

سید احمد عبدالجواد پدر خانواده، همسر و فرزندان‌ش را مجبور به اجرای بی‌چون و چرای خواسته‌هایش می‌کند. او برای حفظ نام و آبروی خانواده، همه فرزندان‌ش را مجبور به پرهیز از تفریحات معمولی و سرگرمی‌ها کرده، به همسرش نیز به سختی اجازه بیرون رفتن از خانه می‌دهد. با این وجود، همسر و فرزندان‌ش حق ندارند بدانند چرا پدر شب‌ها مست و دیر وقت به خانه می‌آید!

این داستان روایت دقیقی از یک خانواده سنتی عربی با عقایدی سفت و سخت و روابط پدرسالارانه حاکم در آن است. با این وجود اعضای خانواده برای تمسخر یا زیر پا گذاشتن قوانین پدرسالارانه در خانواده، راه‌هایی بین هم دارند.

«بگذار فرود آید» اثر پل بولز

پل بولز (۱۹۹۹ - ۱۹۱۰) نویسنده آمریکایی، از اوایل دهه پنجاه میلادی تا آخر عمر در شهر ساحلی طنجه در مراکش زندگی کرد. نسخه انگلیسی رمان «بگذار فرود آید» در سال ۱۹۵۲ توسط رندوم هاوز در انگلستان به بازار آمد. نویسندگان در داستان‌های خود معمولاً به دنبال ارائه تصاویری در غایت تاثیر گذارند. آن طور که از نام این رمان برمی‌آید، مخاطب با اثری مملو از نابودی و کشتار مواجه می‌شود. عنوان کتاب جمله‌ای از نمایشنامه «مکبث» شکسپیر است. آنگاه که مکبث به طور مخفیانه فرمان قتل بانکو را صادر می‌کند، قاتلان بر سر بانکو حاضر می‌شوند و بانکو می‌گوید: «به نظر می‌رسد باران خواهد آمد». قاتل کارد خود را بالا برده، می‌گوید: «بگذار فرود آید» و بانکو کشته می‌شود. مانند بسیاری از اعراب که در فضای سرشار از بی‌عدالتی زندگی می‌کنند، باور شخصیت اصلی داستان به قضا و قدر در طول داستان، بیشتر و بیشتر می‌شود. پل بولز در سفرهایش در شمال آفریقا روزانه به نگارش این رمان می‌پرداخت. او اتفاقات روزانه‌ای را که حاصل گشت و گذارها و برخوردهایش با اعراب این مناطق بود در دفترچه یادداشت‌های روزانه‌اش نوشته و سپس آن را به صورت داستان روایت کرده است.

«سایه‌های درختان انار» اثر طارق علی

طارق علی نویسنده، مورخ و روزنامه‌نگار پاکستانی-انگلیسی این رمان را در سال ۱۹۹۲ روانه بازار کرد. داستان در سال ۱۴۹۹ در اسپانیا اتفاق می‌افتد. پس از فتح گرانادا به دست فردیناند و ایزابلا، آخرین بقایای حکومت مسلمانان بر سرزمین اندلس از بین می‌رود. حاکمان جدید اندلس با وجود تلاش مسلمانان برای حفظ هویت اسلامی‌شان تصمیم به مسیحی کردن همه مسلمانان و یهودیان اسپانیا می‌گیرند. کلیسای کاتولیک به آرامی تصمیم به محو تمامی آثار مسلمانان در اسپانیا گرفته و خیم‌نژاد حاکم گرانادا، برای از بین بردن تمدن اسلامی، دستور سوزاندن تمام کتاب‌های مسلمانان در گرانادا را صادر می‌کند. کتاب‌هایی که شامل تحقیقات و دستاورد‌های دانشمندان مسلمان در زمینه پزشکی، ستاره‌شناسی و علوم بودند و اروپاییان در آن زمان آگاهی کافی از محتوای آنها نداشتند.

به نظر می‌رسد نویسنده این حادثه را مقدمه افول تمدن اسلامی از دوران اوج شکوفایی‌اش و فرارگیری در مسیری می‌داند که منتهی به ظهور بن‌لادن و قرارگیری خاورمیانه در فتنه و تعصبات و

درگیری‌های نژادی و مذهبی شد. از آن به بعد نیز غرب توسعه‌استعماری و نژادپرستانه‌اش را همچنان ادامه داد تا آن که در دهه گذشته بن‌لادن و غرب در یک زمان در منطقه خاورمیانه گرد هم آمده‌اند.

طارق علی که در نشریات و روزنامه‌های مهمی نظیر گاردین و لندن بوک ریویو قلم می‌زند، آثار فراوانی درباره اوضاع و شرایط سیاسی خاورمیانه منتشر کرده است. «آیا پاکستان نجات خواهد یافت؟»، «مرگ یک حکومت» (۱۹۹۱)، «دزدان دریای کارائیب: محور امید» (۲۰۰۶)، «گفت‌وگوهای با ادوارد سعید» (۲۰۰۵) و «بوش در بابل» (۲۰۰۳) از آثار مشهور او به حساب می‌آیند.

«شهرهای نمک» اثر عبدالرحمن منیف

حکومت عربستان سعودی پس از انتشار «شهرهای نمک» اثر عبدالرحمن منیف، نویسنده آن را سلب هویت کرد. نویسنده در اثرش اضمحلال روانی و اجتماعی جامعه بدوی عربستان و کشورهای

حاشیه جنوبی خلیج فارس را پس از اکتشاف نفت روایت می‌کند. برخی از منتقدان، این رمان که مشهورترین اثر منیف به شمار می‌آید را یادآور رمان‌های «یوگنا پاتوفا کانتی» اثر ویلیام فاکنر و «همه چیز متلاشی می‌شود» اثر جینوا آجپی نیجریایی می‌دانند. «شهرهای نمک» (۱۹۸۴)، «خندق» (۱۹۸۵)، «تقسیم شب و روز» (۱۹۸۹)، «المنبت» (۱۹۸۹) و «بیابان تاریکی» (۱۹۸۹) روایت پنج جلدی عبدالرحمن منیف از قصه تلخ نفت در خاورمیانه‌اند.

در جلد نخست این مجموعه، ورود نخستین کاشفان نفت به وادی العیون در عربستان توصیف می‌شود. ادوارد سعید اعتقاد دارد «شهرهای نمک» تنها رمانی است که به طور جدی به نقش نفت، آمریکایی‌ها و حکومت‌های مستبد در کشورهای عرب حوزه خلیج فارس می‌پردازد.

منیف صاحب درجه علمی دکترای اقتصاد نفت، تجربه عمیقی از بستر اجتماعی-سیاسی سرشار از بی‌عدالتی در اجتماع قبیله‌ای عربستان دارد. او پس از تحصیل در دانشگاه‌های سوربون و بلگراد به عراق می‌آید و در دهه هفتاد به یکی از مخالفان حزب بعث عراق تبدیل می‌شود. پس از آن به سوریه مهاجرت کرده، با انتشار «شهرهای نمک» به یکی از چهره‌های منتقد مشهور در کشورهای عربی تبدیل می‌شود.

«عمارت یاکوبیان» اثر علاء الاسوانی

این رمان اثر علاء الاسوانی، نویسنده مصری است که در سال ۲۰۰۶ نیز فیلمی اقتباسی به همین نام از آن ساخته شد. نسخه عربی آن در سال ۲۰۰۲ و ترجمه انگلیسی آن در سال ۲۰۰۴ روانه بازار شد. داستان در سال ۱۹۹۰ و با شروع جنگ اول خلیج فارس آغاز می‌شود. نویسنده در این داستان تاریخچه ساخت عمارت زیبای یعقوبیان قاهره را به دست هاکوب ژاکوبیان ارمنی روایت می‌کند.

پس از سقوط فاروق توسط کودتای نظامی جمال عبدالناصر در سال ۱۹۵۲، هر عمارتی که از افراد متمول بر جای ماند به دست افسران ارتش که اغلب دارای پس زمینه روستایی یا طبقات پایین‌تر اجتماعی بودند، اشغال شد. بسیاری از شخصیت‌های متمولی نیز که در عمارت «یاکوبیان» در قاهره زندگی می‌کردند، کشور را ترک کردند. سرانجام در دهه هفتاد این عمارت با شکوه به محلی برای اسکان روستاییان و کارگران مهاجر جویای کار تبدیل شد.

این داستان که در مرکز شهر قاهره اتفاق می‌افتد، جامعه کنونی و مدرن مصر را از نگاه روزنامه‌نگاری ناراضی نشان می‌دهد. شخصیت‌های داستان، فقیر و ثروتمند می‌خواهند بدانند کدام یک از آنان نسبت به دیگران بد رفتارتر است. اسوانی در اثر خود به همه ساختارهای سیاسی و اجتماعی کشور مصر در روزگار حاضر حمله می‌کند.

علاء الاسوانی در مصر و شیکاگو به تحصیل دندانپزشکی پرداخت، اما پس از آن در مصر به روزنامه‌نگاری فعال در زمینه سیاست، ادبیات و مسائل اجتماعی تبدیل شد.

رمان «عمارت یاکوبیان» از آثار طنز آمیز الاسوانی است که در خاورمیانه بسیار مورد توجه قرار گرفته و به زبان‌های گوناگونی مانند انگلیسی، فرانسه، یونانی، هلندی، فنلاندی و نروژی نیز ترجمه شده است. آخرین اثر علاء الاسوانی به نام «شیکاگو» در سال ۲۰۰۷ منتشر شد.

«مرغزارهای تب‌دار» اثر ابراهیم نصرالله

ابراهیم نصرالله شاعر، نویسنده و معلم اردنی فلسطینی الاصل، دوران تحصیلی خود را در مدارس اونروا وابسته به سازمان ملل متحد سپری کرد. او در دهه‌های هفتاد تا نود، بیست سال به حرفه روزنامه‌نگاری پرداخت و در روزنامه‌های مشهوری مانند الدستور ستون می‌نوشت.

رمان «مرغزارهای تب‌دار» در سال ۱۹۸۵ منتشر شد. در این رمان پلیس از معلمی در یک شهر بیابانی بابت هزینه کفن و دفنی که پیش از این توسط آنها انجام شده است، پول طلب می‌کند، اما آنها توجهی به زنده بودن و عدم نیازش به کفن و دفن نمی‌کنند. ابراهیم نصرالله در اثرش با ترسیم فضایی ازبورد وجود و بقای انسان را بسیار آزار دهنده و به طور عمیق منوط به شرایط سیاسی می‌داند. نصرالله اکنون مسؤول کانون فرهنگی دارات الفنون در امان اردن است. از او تاکنون ۱۰ مجموعه شعری، هفت رمان و دو کتاب کودک منتشر شده است.

«صخره: روایت بیت المقدس»

در قرن هفتم میلادی» اثر کنعان مکیه

کنعان مکیه نویسنده عراقی الاصل انگلیسی است که از سال ۱۹۸۲ ملیت انگلیسی کسب کرد. او تحصیلاتش در رشته معماری در دانشگاه ام. آی. تی آمریکا به پایان رساند و اکنون استاد

مطالعات اسلامی و خاورمیانه در دانشگاه براندریز ماساچوست است.

در این اثر داستانی که در سال ۲۰۰۱ منتشر شد، تاریخ روابط مسلمانان و یهودیان در قرن اول شکل‌گیری حکومت اسلامی و سلطه اعراب بر بیت المقدس و ساختن مسجد قبه الصخره مرور می‌شود. او در زمان حضور در عراق برای پرهیز از تحت فشار قرار گرفتن خانواده‌اش از سوی حکومت بعث صدام حسین «جمهوری وحشت» را در سال ۱۹۸۹ با نام مستعار «سمیر الخلیل» به بازار عرضه کرد که این اثر پس از هجوم صدام به کویت در سال ۱۹۹۰، تبدیل به یکی از آثار پرفروش شد. در این اثر نحوه حکومت داری توتالیتر حزب بعث در عراق توصیف می‌شود، اما در سال ۱۹۹۳ کنعان مکیه با انتشار «خشونت و سکوت: جنگ، ظلم، قیام و جهان عرب» با نام اصلی، جایزه کتاب لیونل برگر در زمینه بهترین اثر در حوزه روابط بین‌الملل را کسب کرد.

نشست های سرای اهل قلم از چهارشنبه تا سه شنبه

آغاز شب تاریخ انسان از نگاه اهل اندیشه

سرای اهل قلم خانه کتاب با برگزاری نشست های نقد، بررسی و معرفی کتاب و همچنین ایجاد فضایی مناسب برای گفت و گو و تبادل نظر اهالی قلم، زمینه رشد و اعتلای فرهنگی کشور را مهیا کند. در نشست هایی که هفته گذشته در سرای اهل قلم برگزار شد، کارشناسان و منتقدان حوزه های «عرفان و ادبیات»، «ادبیات داستانی انقلاب اسلامی» و «ادبیات داستانی» در جلساتی جداگانه به بحث و گفت و گو نشستند.

سلیمی، نویسنده ای که قصه دارد

نشست نقد کتاب «ایستگاه باغ سرهنگ»، نوشته علی الله سلیمی با حضور نویسنده کتاب، احسان عباسلو و یوسف انصاری در سرای اهل قلم برگزار شد.

یوسف انصاری: ایده های داستانی در اغلب داستان ها بسیار منحصر بفرد است، ولی این ایده ها در داستان ها به حد کمال نمی رسند. بیشتر داستان ها شروع مناسبی ندارند و اغلب از ابتدا اتفاق افتاده اند و راوی دارد گذشته آن ها را روایت می کند.

از دیگر نقاط قوت داستان های این کتاب توجه به تیپ هایی است که نویسندگان ما این روزها کمتر سراغ آنان می روند. این تیپ ها از طبقات سطح پایین جامعه اند که نویسنده با جرات درباره آنان نوشته است.

احسان عباسلو: یکی از ویژگی های مهم کتاب «ایستگاه باغ سرهنگ» پرداختن به موضوعات و مکان هایی است که به آن ها کمتر نگاه شده که در این باره اغلب، شخصیت ها و مکان ها بسیار خوب انتخاب شده اند.

در «ایستگاه باغ سرهنگ» غالباً پرداخت موقعیت ها به گونه ای است که باید باشد. در این داستان ها مکانی داریم که پر از آدم ها با ایده ها و فرهنگ های مختلف است، ولی یکی از اشکالات مهم این آثار، ضرباهنگ سریع است و اینکه نویسنده از کنار برخی اتفاقات مهم به راحتی گذشته است.

برخی از داستان های سلیمی موضوعات بسیار با ارزشی دارند و می توانند به اندازه یک رمان طول بکشند؛ این در حالی است که اغلب آن ها در حد طرح باقی مانده اند.

اگر داستان کوتاه بتواند یک رمان شود، نشان دهنده ضعف آن داستان کوتاه است؛ چرا که سوژه داستان کوتاه باید برای داستان کوتاه استفاده شود.

داستان «ایستگاه باغ سرهنگ» نیز در حد یک طرح باقی مانده و در آن فقط خرده روایت دیده می شود و در نهایت با یک پایان بندی بسته شده؛ در حالی که بلند بودن داستان دلیل بر آن نیست که در حد طرح باقی نماند. اگر نویسنده بر شخصیت ها تمرکز داشت، داستان راه خودش را پیدا می کرد.

با وجود دیالوگ در فضای داستان های این کتاب، به خواننده مجال ورود به داستان داده می شد و شخصیت ها لابلای کلام خودشان را نشان می دادند.

دیالوگ به شخصیت ها فرصتی می دهد که خودشان را ابراز کنند، همچنین اطلاعات می دهد و فضا سازی می کند. کارکردهای دیگر دیالوگ آن است که سکانس ها را به هم متصل می کند.

علی الله سلیمی: من همیشه روایت را بیشتر دوست داشته ام و با توصیف و دیالوگ کمتر ارتباط قرار می کنم و شاید جرات گذاشتن به حریم خیلی شخصی آدم ها را ندارم؛ از سوی دیگر، داستان ها بیشتر جوششی هستند تا کوششی و شاید باید در ناخودآگاهم برای بهتر شدن آن ها تغییراتی ایجاد کنم.

مجموعه داستان «ایستگاه باغ سرهنگ» پاییز امسال (۸۸) از سوی نشر افراز منتشر شد.

آغاز شب تاریخ انسان

نشست «عرفان در ادبیات ایران» با حضور نصرالله حکمت، استاد دانشگاه و نویسنده حوزه فلسفه، پرویز عباسی داکانی، کارشناس حوزه ادبیات و جمعی از علاقه مندان در سرای اهل قلم خانه کتاب برگزار شد. **نصرالله حکمت، نویسنده و استاد دانشگاه:** انسان در دوران فقدان پیامبر (ص) به شب تاریخ پا گذاشت. او در این تاریکی به دنبال هنری بود که وی را به سوی مبدأ رهنمون شود، هنری شنیداری که در عرصه واژگان متبلور شد و خالقان آن به مدد «نفس» پیامبر (ص) دست به معماری باشکوه عرصه واژه ها و خلق آثار عظیم عرفانی زدند.

با مطالعه آثار ابن عربی درمی یابیم که انسان در دوران فقدان پیامبر (ص) به شب تاریخ پا می گذارد. به این معنا که با رحلت پیامبر (ص) شب تاریخ آغاز می شود. دوره روز و روشنایی تاریخ، دوره ای است که پیامبران به عنوان انسانی کامل در میان جامعه بشر حضور داشتند. جامعه ای که شایستگی درک حضور پیامبران را داشت. در این دوران، پیامبری از طریق امامت به باطن رفته، امامت نیز خطی رو به استتار و غیبت دارد و در نهایت انسان کامل غایب می شود. در همین نقطه است که انسان وارد شب تاریخ شد.

درباره وضعیت زمانی آن دوران نیز باید گفت که تمام هنرهایی که در ادوار پیش از پیامبر (ص) وجود داشتند، در دوران ایشان نیز بودند، اما پس از ایشان هنر باید متناسب با انسانی باشد که به قرار داشتنش در شب تاریخ، واقف و در جست و جوی راهی به سوی مبدأست. این هنر، خلاقیت در عرصه واژگان است، چرا که هنری شنیداری است. در تاریکی شب نمی توان موفق به درک نقاشی، نگارگری و هنرهای دیداری شد. در تاریکی شب باید آواز خواند. در واقع شعر نیز نباید مکتوب باشد، بلکه باید شفاهی خوانده

و نقل شود.

ابن عربی در جمله ای از پیامبر (ص) نقل می کند که می فرمود: «تمام کلمات به من داده شده اند.» پیامبر (ص) رسول کلمه است، چرا که کتابش مجموعه ای از واژه هاست. فردی که همش انسان را یاری می کند، پیامبر (ص) است. تمامی هنرمندان با استمداد و نفس او دست به معماری باشکوه عرصه واژه ها زده، آثار عظیم عرفانی شعر و ادبیات ما را بنا نهادند.

پرویز عباسی داکانی: برخی نقد عقل در عرفان را ضدیت با عقل تفسیر کرده اند که تفسیر صحیحی به نظر نمی رسد، چرا که عقل گرایان غربی نیز همواره به نقد عقل می پرداختند، همان گونه که «یوزف ماری بوخنسکی» در کتاب «فلسفه معاصر اروپایی» معتقد است که تمامی فلسفه های جدید در یک مورد مشترکند و آن ضدیت با عقل است. شکاکیت و عقل ستیزی یکی از مشترکات این فلسفه هاست. در حالی که اگر این سخن در مشرق زمین به زبان آید، گوینده متهم به عقل ستیزی می شود، حال آن که مقصود وی چیز دیگری است.

«هایدگر» معتقد است فلسفه هنگامی آغاز می شود که ما بدانیم عقلی که قرن ها مقدس پنداشته شده، بزرگ ترین مانع برای فکر کردن است. «بلاکهام» در کتابی با عنوان «شش متفکر آگزیستانسیالیسم» درباره هایدگر می گوید که وی تمام راه ها را می بندد، برای این که یک راه باز شود و آن «عرفان» است. بنابراین تنها مشرق زمین نیست که عقلانیت را با عرفان پیوند داد. حتی «ویتگنشتاین» بنیان گذار نئوپوزیتیویسم معتقد است که عقل همه چیز نیست. آنان که به حیرت رسیدند، دریافتند که عقل باید چیزی فراسوی خود داشته باشد. با این توضیحات می توان دریافت که تنها مولانا قصد پیوند زدن عقل و عرفان را ندارد و سایر متفکران در دنیای غرب نیز چنین تفکری را دنبال می کنند.

برنامه های سرای اهل قلم

برنامه های این هفته سرای اهل قلم به ترتیب زیر اعلام شد:

- ◆ سه شنبه ۲۷ بهمن: نشست اول: جلسه شعرخوانی با حضور مژگان عباسلو از ساعت ۱۶:۳۰ تا ۱۷:۳۰.
  - ◆ نشست دوم: بررسی سیر اندیشه های توماس آکویناس از ساعت ۱۷ تا ۱۹.
  - ◆ چهارشنبه: نشست نقد و بررسی کتاب «جامعه شناسی تحریفات عاشورا» با حضور نویسنده اثر، دکتر سید عبدالمجید ضیایی، احسان عباسلو، دکتر مجید معارف و دکتر محدثی از ساعت ۱۶:۳۰ تا ۱۷:۳۰.
- سرای دائمی اهل قلم در خیابان انقلاب، خیابان فلسطین، کوچه خواجه نصیر شماره ۲ واقع و حضور در این نشست ها برای عموم آزاد است. علاقه مندان می توانند برای دریافت اطلاعات بیشتر با تلفن ۶۶۹۶۶۱۵۶ تماس بگیرند.

تکامل ادبیات انقلاب در چهار اقلیم

دومین نشست بررسی ادبیات انقلاب اسلامی با محور داستان بلند، در سرای اهل قلم برگزار شد.

فرخنده حق ششو، داستان نویس: هر نوشته، اعم از گزارش، مقاله، داستان و شعر، جزو ادبیات محسوب می شود. یک جنبه ادبیات انقلاب، از سال ۱۳۴۲ و وجه دیگر آن از سال ۱۳۵۶ و شروع حرکت های انقلابی و ظهور نویسندگان و نگارش اعلامیه ها، قابل بررسی است. ادبیات انقلاب، از نظر مضمون، محتوا، شمارگان و عناصر ادبی، نسبت به قبل از انقلاب، دچار تغییر و تحول شده است. رئالیسم، اصلی ترین بخش ادبیات انقلاب را شکل داده است. این سیر، بلافاصله به دفاع مقدس وصل می شود و ادبیات انقلاب به همین دلیل، فرصت بروز بیشتر را پیدا نمی کند.

رمان در دهه اول ادبیات انقلاب، با استقبال بی نظیر مخاطبان روبرو شد، به طوری که این پدیده در ۵۰ سال پیش از انقلاب، کم سابقه بوده است. به تدریج،

بر اساس پیام فلسفه ایرانی، عقل مهم است، اما همه چیز نیست. عقل اصل است، اما اصل های دیگری نیز وجود دارند. «پاسکال» اندیشمند فرانسوی معتقد است که «دل، دلایلی دارد که عقل از درک آنها عاجز است.»

درباره انواع معرفت نیز باید گفت که در عرفان اسلامی دو نوع معرفت داریم؛ خودشناسی و دیگرشناسی یا جان شناسی و جهان شناسی که در واقع دو نوع معرفتند. اگر جان شناسی نباشد، جهان شناسی به چه کار می آید؟ بحران بزرگ غربیان نیز عدم شناخت خویشتن است. بنابراین مسأله بشر، خودفراموشی و از خود بیگانگی است و عرفان، ضدیت و ستیز با خودفراموشی است. مولانا در این باره می گوید «قیمت هر کاله می دانی که چیست / قیمت خود را ندانی ابلهی است.»

امام علی (ع) درباره قیمت انسان می فرماید «آدمیان سه دسته اند؛ عالمی که از علم او استفاده می شود، دانش طلبی که در راه نجات قدم برمی دارد و خس و خاشاکی که بر آب شناورند.» بنابراین، به اعتقاد امیرالمومنین (ع) اگر متعلق به دو گروه نخست نیستید، در میان گروه سوم جای دارید. با این اوصاف شایسته است که انسان جایگاهش را بشناسد؛ موجودی که خلافت خداوند را بر عهده دارد. امام علی (ع) در جمله دیگری می فرماید: «اگر به فرض، خدا و معادی نباشد، باز ای انسان در شأن تو نیست که حیوان باشی.» این مفهوم روح عرفان اسلامی است، عرفانی که ما را به خویشتن دعوت می کند.

پیام عرفان ایرانی را باید با گوش دید. مولانا در بیتی می گوید «آینه ام آینه ام مرد مقالات نیم / دیده شوی حال من ار چشم شود گوش شما.» در عرفان واژه ها به آینه تبدیل می شوند، در این آینه دو چیز پیدا است؛ خود و خدا. این تعریف عرفان است. به باور عرفا باید در درون به دنبال خدا گشت، چرا که «من عرف نفسه فقد عرف ربه.» عرفان یعنی چشم ها را شستن و جور دیگر دیدن.

انسان جهان را به عادت و تکرار می بیند. شاعر می کوشد از طریق شعر عادت مان به جهان را از میان ببرد. اگر از قید این تکرار رهایی یابیم، آن گاه گل و شکفتن آن نیز حادثه ای است. شعر می کوشد غبار عادت را از چهره دنیا بزاید و انسان را عادت ستیز بار آورد. حافظ در بیتی می گوید: «از خلاف آمد عادت بطلب کار که من / کسب جمعیت از آن زلف پریشان کردم.» نظامی نیز در این باره معتقد است: «هرچه خلاف آمد عادت بود / غافل سالار سعادت بود.»

رمان های حوزه دفاع مقدس هم پس از عبور از یک رکود ادبی، مورد توجه علاقه مندان قرار می گیرند.

یدالله قائم پناه، نویسنده و پژوهشگر: درباره سیر ادبیات انقلاب باید گفت که این دوره ادبی، با شعارهای مردم آغاز شد و با وجود این که این شعارها عموماً فاقد وزن و قافیه بودند، اما در جامعه، نهادینه می شدند. در واقع، پایه و اساس ادبیات انقلاب، از این راه شکل پیدا کرده است. ادبیات انقلاب در چهار اقلیم، جای می گیرد. اقلیم سخنرانی، که بیشتر در خطابه ها و با هدف تهییج مردم استفاده می شد. اقلیم خاطرات که به تبیین وقایع انقلاب، جنگ و اسارت می پردازد. سومین اقلیم هم با محوریت شعر، توسط شخصیت هایی چون؛ علی معلم دامغانی و حمید سبزواری، ظهور پیدا کرد و اقلیم ترجمه که تاکنون به خوبی پرورش نیافته و در حیظه ترجمه کتاب های فارسی یا بالعکس، حرکت خاصی صورت نگرفته است. کتاب «آنچه گذشت» نوشته دکتر عبدالهادی حائری، اولین داستان بلند در حوزه انقلاب بود که با استقبال مخاطبان مواجه نشد، اما حائری تمام توان خود را برای انعکاس وقایع انقلاب در این اثر به کار گرفته بود.

چالش‌های اخلاقی در عصر ارتباطات
جستارهایی در اخلاق اطلاعات / گردآوری، ترجمه و تالیف: علیرضا فقه‌الاسلامی / نشر چاپار و انتشارات همارا / چاپ اول ۱۳۸۸ / ۲۶۸ صفحه / ۴۵۰۰ تومان

چالش‌های اخلاقی در عصر اطلاعات هنگامی اهمیت یافت که تکنولوژی کامپیوتری تاجایی گسترش یافت و فراگیر شد که عموم مردم به تدریج از مشکلات و مسائلی که این دست ساخته قدرتمند در به خطر انداختن منافع بالقوه آنان به وجود می‌آورد، آگاهی یافتند. کلاهبرداری‌های کامپیوتری و فاجعه‌های انسانی ناشی از آن، نمونه‌ای از مشکلات تازه‌ای است که این تکنولوژی نوظهور پدید آورده است. شاید دون پارکر اولین کسی بود که در مقاله قواعد علم اخلاق در پردازش اطلاعات (۱۹۶۸) به این گونه مسائل و مشکلات توجه کرد. این موضوعات و مسائل در دهه هفتاد به تعبیر والتر منر تحت عنوان اخلاق کامپیوتر گردآوری شدند. اخلاق کامپیوتر به مثابه شاخه جدید از اخلاق کاربردی با مسائلی در ارتباط است که تکنولوژی کامپیوتری آنها را ایجاد کرده، متحول ساخته یا به آنها دامن زده است. دبور جانسون در کتاب آموزشی خود با عنوان «اخلاق کامپیوتر» (۱۹۸۵) این زمینه را این گونه تعریف می‌کند: «مطالعه نحوه پیدایش طیف جدیدی از مسائل و معضلات متداول اخلاقی، با خاستگاهی کامپیوتری، به رویکرد جدیدی در هنجارهای اخلاقی انجامیده است. «اخلاق کامپیوتر» در پی آن است که شیوه‌های نو و بدیعی را برای حل این مسائل و معضلات به کار گیرد.»

کتاب حاضر دربرگیرنده ۱۰ فصل است. از اخلاق کاربردی تا اخلاق اطلاعات، از انقلاب اطلاعات تا اخلاق اطلاعات، عصر اطلاعات و خلأهای مبنایی، عصر اطلاعات و حقوق مالکیت، عصر اطلاعات و مسأله ناشناختگی، عصر اطلاعات و مسؤولیت پذیری حرفه‌ای، عصر اطلاعات و مدیریت پروژه، عصر اطلاعات و منشورهای اخلاقی، عصر اطلاعات و اخلاق جهانی و عصر اطلاعات و دگر دیسی‌های اجتماعی عنوانین فصل‌های این کتاب هستند.

مسأله درست و غلط، نگارش و پژوهش در زبان فارسی

دکتر خسرو فرشیدورد / انتشارات سخن
چاپ اول ۱۳۸۷ / ۵۴ صفحه / ۸۵۰۰ تومان

کتاب حاضر نوشته زنده یار دکتر خسرو فرشیدورد است که چند ماه پیش در سکوت خبری در خانه سالمندان چشم از جهان فرو بست از قضا کتاب هفته در چند شماره قبل مصاحبه‌ای چاپ نشده را با این استاد ادبیات دانشگاه تهران منتشر کرد. مسأله درست و غلط، نگارش و پژوهش در زبان فارسی از آن دست آثاری است که حتما باید خوانندش، از این رو که در بسیاری موارد با استدلال علمی درباره غلط یا صحیح بودن کلمات بحث می‌کند و این بحث نیز ریشه‌ای و قابل دفاع است. علاوه بر این در کتاب حاضر، بنابر برخی استدلال‌ها کلماتی که جایگزین و معادل فارسی آنها در فرهنگستان ادب تایید شده است مردود اعلام می‌شود. مثلاً فرشیدورد معتقد بود که استفاده از «گردهمایی» به جای «اجتماع» غلط است. چون کلمه اجتماع سال هاست که مورد استفاده قرار می‌گیرد و حتی شاعران نامداری

چون مولانا و حافظ هم از آن استفاده کرده‌اند. زبان و نگارش را باید از طریق دستور زبان آموخت و «دستور فن درست گفتن و درست نوشتن است.» انشاء هم یعنی نامه نگاری در حالی که نامه نگاری یکی از اقسام نگارش است و انشاء موضوع‌های مختلف و گونه‌های متفاوتی دارد که در این کتاب به آنها پرداخته شده است. شادروان فرشیدورد در مقدمه کتاب می‌نویسد: «... ساختار یک نوشته و شیوه تنظیم مطالب را شرح داده‌ام، در این امر از آخرین پژوهش‌های فرهنگی و ایرانی بهره گرفته‌ام. قوانین نگارش و سخنرانی را مانند ارسطو و پژوهشگران دیگر غرب با هم تلفیق کرده‌ام و آن را به پیروی استاد محمد علی فروغی «سخنوری» نامیده‌ام. انحراف‌هایی که در حاشیه نویسی و مأخذ نگاری که اخیراً به وسیله فرنگیان و غریزدگان مد شده است باز نموده و در این مسأله راه اعتدال را رفته‌ام و...» کتاب حاضر دربرگیرنده دو بخش است. سرفصل‌های بخش نخست عبارتند از: مسأله درست و غلط و سخنان نارسا، اقسام غلط، لغات و اصطلاحات علمی و فنی غلط‌های مشهور، شیخون کژپویان به زبان فارسی، تصحیف و ایهام و نارسایی در سخن فارسی. در بخش دوم نیز نگارش و سخنوری، ساختار سخن و نوشته، آرایش‌های سخن، والایی و ابتدال سخن، آموزش انشاء و املا و دستور و نشانه گذاری، عناوین شش فصل را در بر می‌گیرند. بخش سوم شامل چهار فصل است که عبارتند از: قواعد کلی روش تحقیق، روش‌های خاص علوم اجتماعی و ادبی، گزینش نام‌های زیبا و تحلیل علمی آثار ادبی. بخش چهارم هم دو فصل نارسایی‌های برنامه‌های رشته زبان و ادبیات فارسی و خرافات ادبی و زبان‌شناسی عامیانه را در بر می‌گیرد.

دختری از پرو ماریو بارگاس یوسا / ترجمه: خجسته کیهان

انتشارات کتاب پارسه / چاپ اول ۱۳۸۸
۳۴۹ صفحه / ۷۰۰۰ تومان

دختری از پرو به نوعی یک تراژدی - کمدی است که در آن فرشته عشق مسیر تازه‌ای بین پاریس، لندن، مادرید و لیما ترسیم می‌کند. زیرا دختری از پرو جغرافیای مدرن عشقی دیوانه وار نیز هست. البته این کتاب به نوعی متفاوت با دیگر آثار یوسا، نویسنده پرویی است، چرا که در این اثر از روایت‌های تودرتو مثل رمان «گفت و گو در کاتدرال» این نویسنده که آن را عبدالله کوثری به فارسی برگردانده بود خبری نیست. روایت «دختری از پرو» در قیاس با دیگر آثار یوسا ساده است و بین فصل‌های کتاب چند سال فاصله زمانی وجود دارد. در کتاب حاضر، ریکاردو نخستین بار در ابتدای نوجوانی در دهه ۱۹۵۰ در یکی از بهترین محله‌های لیما، با دختری آشنا می‌شود که او را «شیلایی کوچک» می‌نامند، آشنایی‌ای که بر سراسر زندگی او سایه می‌اندازد. در آن دوران شادی و بی‌خیالی، آن دو نیز مانند بسیاری از نوجوانان آن زمان جز غم عشق نگرانی دیگری نداشتند. اما آن روزها نمی‌شد پیش‌بینی کرد که همان دختر، چند سال بعد در کوبای فیدل کاسترو به یک چریک مبارز تبدیل می‌شود و سپس در پاریس، در دوران شاد پس از جنگ، به همسری یک سیاستمدار فرانسوی درمی‌آید و ریکاردو از سالی به سال دیگر و از یک کشور به دیگری دیگر با اشتیاق پایان‌ناپذیر، شیلایی کوچک را جست‌وجو می‌کند. از ماریو بارگاس یوسا قبلاً در ایران کتاب‌های «سردسته‌ها»، «سال‌های سگی»، «گفت و گو در کاتدرال»، «جنگ آخر الزمان»، «راه بهشت»، «سوریز»، «مرگ در آند»، «زندگی واقعی الخاندرو مایتا»، «چه کسی پالمینو مولرو را کشت» توسط مترجمانی چون عبدالله کوثری، احمد گلشیری، اسدالله امرایی و ... به فارسی برگردانده شده است.

درآمدی بر فلسفه معاصر غرب آنتونی آپیآ / ترجمه: حسین واله / انتشارات گام نو چاپ

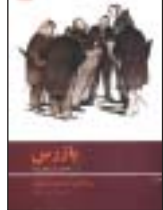
اول ۱۳۸۸ / ۴۸۴ صفحه / ۸۰۰۰ تومان

آنتونی آپیآ، نویسنده این کتاب، فارغ‌التحصیل دانشگاه کمبریج در زمینه فلسفه تحلیلی و اکنون استاد فلسفه دانشگاه پرینسون است. آنتونی آفریقایی الاصل، متولد انگلستان و تبعه آمریکاست. نویسنده‌ای پرکار است با علائق ادبی و تعلق‌های سیاسی، اجتماعی و فرهنگی آزادخواهانه، کثرت‌گرایانه و برابری‌جویانه که در آثار فراوانش انعکاس یافته‌اند. کتاب حاضر مروری نظام‌مند بر مهم‌ترین مسائل فلسفه در دوران معاصر دارد. نویسنده در این اثر به نحو چشمگیر، به دسته‌بندی تنظیم و تبیین روان و در عین حال دقیق و نقادانه موضوع‌های فلسفی و نیز برقرار سازی پیوند میان این موضوع‌ها در طرحی جامع که نقشه عمومی فکر فلسفی در غرب را می‌نمایاند، پرداخته است. ریشه‌یابی مباحث جاری فلسفه و پیگیری ردپای آنها تا کهن‌ترین دوره‌های تفکر یونانی و ترسیم فرآیند تحولی که در اندیشه فلسفی، در هر موضوع، رخ داده همراه با نقد دقیق، برجستگی دیگر این کتاب است؛ همچنین، نظر داشتن به تحولات جاری در جهان دانش جدید و جایابی برای سهم هر یک از علم و فلسفه در منظومه شناخت، در کنار تئری رسا و فاخر، امتیازهای گفتمانی این اثر است.

بازرس کمدی در پنج پرده نیکلای واسیلیویچ گوگول / ترجمه آبتین گلکار

نشر هرمس / چاپ اول ۱۳۸۸ / ۱۴۷ صفحه / ۲۴۰۰ تومان

نیکلای واسیلیویچ گوگول (۱۸۰۹-۱۸۵۲) در داستان‌نویسی روسیه از همان جایگاهی برخوردار است که مارک تواین در آمریکا، لوشون در چین و ریونوسکه آتناگاوا در ژاپن. او به نوعی آغازگر محسوب می‌شود. گوگول از سال ۱۸۳۵ تا ۱۸۴۲ مشغول نگارش مجموعه داستان‌های پترزبورگی شامل داستان‌های «دماغ»، «پرتره»، «کالسکه»، «بلوار نفسکی»، «یادداشت‌های یک دیوانه» و «شنل» بود که در آنها استادی نویسنده در قلمروهای جدیدی جلوه می‌یافت. گوگول در این داستان‌ها در مقام روایتگر شهر است که عمق تضادهای اجتماعی موجود در شهر را به چشم دیده و دریافته است. وی همزمان با نگارش داستان‌های پترزبورگی، روی این کتاب (نمایشنامه بازرس) هم کار می‌کرد. ذهن خلاق و جست‌وجوگر نویسنده در این اثر در پی بسط و تعمیم‌های گسترده و فراگیر بود. وی در «اعتراف نویسنده» نوشت: «من در بازرس عزمم را جزم کردم تا تمام پلشتی‌های روسیه را در توده‌ای گردآورم و یک باره همه‌شان را به تمسخر بگیرم.» بازرس در سال ۱۸۳۶ روی صحنه رفت. کمدی بازرس قلبی نظریات مختلفی را برانگیخت. برخی از این نمایش استقبال کردند و از موفقیت آن به وجد آمدند و گروهی دیگر نویسنده را به هجو نویسی و افترا زدن به روسیه متهم کردند و او را «باغی خطرناک» خواندند. این اتهامات و سرزنش‌ها گوگول را به شدت تحت تاثیر قرار داد و او تصمیم گرفت به خارج از کشور سفر کند تا بتواند کتاب «فوس مرده» را که تازه نوشتنش را شروع کرده بود به پایان برساند. در نمایشنامه «بازرس» گوگول با استفاده از موضوعی نسبتاً ساده نمایندگان اداره‌های مختلف یک شهر را کنار هم گردآورده و کاستی‌های اخلاقی آنان را به سخره می‌گیرد؛ خیر آمدن یک بازرس به شهری دور افتاده، شهردار را به هراس می‌اندازد و با جمع کردن مسؤولان اداره‌های مختلف می‌کوشد سروشکلی به اوضاع آشفته شهر بدهد و برای پنهان کردن نابسامانی‌ها

و تخلفات خود و همقطاران‌ش تدبیری بیندیشد. از سوی دیگر، مردم شهر نیز با خیردار شدن از آمدن بازرس، به صرافت می‌افتند تا به هر وسیله اعتراض و دادخواهی خود را از شهردار به گوش بازرس برسانند. گوگول، نویسنده‌ای با قریحه است که تاثیرش را بر نویسندگان پس از او نمی‌توان انکار کرد. او جایگاه شیوه رئالیسم انتقادی را در ادبیات محکم کرد و سمت و سوی در ادبیات روسیه به وجود آورد که به حق «محور گوگول» نام گرفت.

ده مقاله سیدحسن خمینی

انتشارات پژوهشکده امام خمینی و انقلاب اسلامی
چاپ اول ۱۳۸۸ / ۳۹۵ صفحه / ۵۰۰۰ تومان

آنچه در این کتاب منتشر شده مجموعه مقالاتی است که در سال‌های ۱۳۷۵ تا ۱۳۸۶ در مجله‌های «مقدم» (ره)، «پیشگفتار کتاب می‌نویسد: «نخستین مقاله درباره تنظیم خانواده است که رساله سطح سه اینجانب برای حوزه علمیه قم بوده و از راهنمایی‌های ارزشمند استاد گرانقدر حضرت آیت‌الله سیدعلی محقق داماد بهره برده و قسمتی از آن نیز به نوعی تقریر درس‌های استاد معظم حضرت آیت‌الله العظمی سید موسی شبیری زنجانی است. مقاله دوم درباره استقلال فتوای ارزشمند امام خمینی (س) درباره این موضوع است. هر چند به واسطه آن که فتوای ایشان بر خلاف نظر مرحوم امام بوده، همواره به نقد نظرات ایشان ناظر است. مقالات سوم تا هشتم به خلاف دو مقاله اول که در حوزه فقه به نگارش درآمده، مربوط به مباحث علم اصول فقه است و...»

مبنای تنظیم خانواده، تبیین مستندات فتوای امام خمینی در ساله استقلال، شبهه عبائیه و آرای اصولی امام خمینی (ره)، اصل شریعت‌قدرت در تکالیف و تاثیر آن بر اندیشه سیاسی امام خمینی (ره)، تفاوت مطلق و عام از دیدگاه آخوند خراسانی و امام خمینی (ره) نظری بر تفکدهای شهید مصطفی خمینی بر مقدمات پاسخ‌ابداعی امام خمینی (ره) به مسأله ضد، خطابات قانونیه و ... عناوین بخش‌های کتاب حاضر هستند.

کسی ما را به شام دعوت نمی‌کند احمد آرام / نشر افق / چاپ اول ۱۳۸۸

کسی ما را به شام دعوت نمی‌کند مجموعه‌ای است از احمد آرام که شش داستان کوتاه او را در بر می‌گیرد. غریبه در بخار نمک و آنها چه کسانی بودند؟ هم‌عنوانی دو مجموعه دیگر از داستان‌های کوتاه احمد آرام نویسنده پنجاه و هشت ساله است که پیش‌تر از سوی همین ناشر - نشر افق - منتشر شده بود. احمد آرام در مجموعه داستان جدیدش با ابداع مشیک‌هایی تاریک - روشن و مجموعه‌ای از تداخل‌ها و نشانه‌ها، مخاطب را به سوی طنزی گزنده پیش می‌برد. او از طریق وهمی ناشناخته، همسو باشکلی از دگر دیسی فضایی گروتسک را رقم می‌زند. آرام در بخشی از داستان کنتراست می‌نویسد: «آن مرد در همین مکان تبدیل به قاتل می‌شود، انگار همه چیز از روز ازل مهیا شده بود که او یک روز به آن جا قدم بگذارد و برای نخستین بار از کارد آتش‌خیز استفاده غیر قانونی ببرد (در روز با جوبی فهمیده بود که به آن وسیله قتاله اسلحه سرد هم می‌گویند). او با دیدن چیزهایی که تاکنون ندیده بود فکر می‌کرد که چگونه به آینه گنده‌ای که آن طرفش خبرهایی بود هجوم ببرد. سر جا شیشه آینه مانند را خرد می‌کند و می‌پرد توی اتاقی که...» از شما چه پنهان، احساس خوشی ندارم، چقدر به هم شبیه بودیم، کنتراست، کافه الکتر، کسی ما را به شام دعوت نمی‌کند و تعادل نام داستان‌های این مجموعه‌اند.

رضا آشفته

«گلبانگ انگاره‌ها» مجموعه‌ای از ۱۹ نمایشنامه شماسی است که نشر نیستان در یک مجلد و ۹۱۲ صفحه منتشر کرده است. شماسی از معماری به داستان نویسی و سپس نمایشنامه نویسی روی آورده است. با آن که در وادی تئاتر نام شناخته شده‌ای است، اما چند مجموعه داستان و داستان برای کودکان و حتی در زمینه فیلم سازی هم تجربه‌هایی دارد. آرزویش این است که دوباره سراغ ادبیات داستانی برود و آن طور که می‌گوید می‌خواهد یک رمان می‌نویسد. شماسی نمایشنامه نویسی را در سطح دانشگاه هم تدریس می‌کند و یک کتاب به نام «نمایشنامه نویسی به زبان ساده» برای مبتدیان نوشته است. گفت‌وگویی که در ادامه می‌آید، به بهانه انتشار مجموعه آثار این نویسنده با او انجام شده است.

گفت‌وگو با عبدالحی شماسی، نمایشنامه نویسی

مهر نمایشنامه نویسی بر پیشانی‌ام خورده است

آن وجود ندارد. به همین خاطر شعار تئاتر برای همه هم فقط یک شعار است؛ نه بیشتر و نه کمتر!
مشکل خواجه نصیرالدین طوسی چیست؟
کارشناسان بنیاد رودکی نمایشنامه را به لحاظ تکنیکی و معنایی بررسی کرده‌اند. از همه نظر متن را تصویب کرده‌اند. به گفته کارشناسان تاریخی، فلسفی، اسلامی و تکنیکی متن کاملاً تأیید شده است. هر اثری در عین حال نقص خود را دارد و من معتقد نیستم که اثر بی‌نقص است. خواجه نصیرالدین برنده جایزه بهترین نمایشنامه به عنوان بهترین مشاهیر اسلامی هم شده است. زمانی بود که مرا به دلیل تأثیر از ساموئل بکت به غربزدگی متهم می‌کردند. حالا که متن کاملاً ایرانی نوشته‌ام، هنوز هم باید این متن کار نشود.

به نظر می‌آید برخی از نمایشنامه‌ها بتان توسط بچه‌های شهرستان و دانشجویان خیلی زیاد کار می‌شود.

بله، این متن‌ها کم پرسوناژند. دوستان شهرستانی امکان کار کردن زکریای رازی و خواجه نصیرالدین طوسی را ندارند و علت آن نداشتن بودجه کافی و محدودیت در زمینه بازیگری است. از سوی دیگر تحلیل و ارائه شخصیت‌هایی مانند رازی، نصیرالدین طوسی، هلاکو خان و دیگران هم بسیار پیچیده است. به تازگی پرومته شیطان مقدس و دعوت به همکاری را برای کار کردن از من درخواست کرده‌اند. من این اجازه را به دوستان شهرستانی و دانشجو داده‌ام که بدون مجوز خودم هم می‌توانند کار بکنند. در عین حال دوستان محبت دارند و همچنان مرا در جریان کارگردنشان قرار می‌دهند. در بین این متن‌ها بازگشت لکوموتیوران، آژیر چهارگو، شناسنامه و خورشه‌های خاکستری بیشترین اجرا را داشته‌اند.

دوباره بازگشت لکوموتیوران صحبت کنید که یکی دیگر از متن‌های موفق شماست.

برای اولین بار وقتی خورشه‌های خاکستری در جشنواره پنجم تئاتر فجر اجرا شد، داورهای جشنواره که شامل شادروان رضا سیدحسینی، ابراهیم مکی و رضا کرم رضایی می‌شدند، از متن خیلی خوششان آمد و مرا بسیار تشویق کردند. من هم مثل همه از تشویق تأثیر گرفتم. از طرف دیگر برخی هم تهمت‌هایی به من سر همان متن زدند. این دو باعث شد تا پاسخ تشویق‌ها و تهمت‌ها را بدهم. یک لکوموتیوران در جایی می‌گوید که یک عمر مسافره‌های خواب را به مقصد رساندم و نمی‌دانستم! زمانی که او به محل زندگی اش برمی‌گردد همه او را نفی و انکار می‌کنند. چون هیچکس او را نمی‌شناسد. بانوشتن بازگشت لکوموتیوران سعی داشتم بگویم حضور دارم و نگران نباشید.

در آن به دنبال القای چه حس و فضایی هستید؟
در آن این احساس هست که فضا سرد و یخبندان است و بسیار گرفته و منجمد. فضایی که در آن همه پرده‌ها را کشیده‌اند.

این متن را اتفاقی نوشتید؟
کاملاً اتفاقی بود. می‌خواستم پاسخ محکمی به اتهام زندگان بدهم که فکر می‌کنم موفق هم شدم. با توجه به آن که تدریس هم می‌کنید، از نوشتن و تدریس، کدام یک را ترجیح می‌دهید.

این پرسش مثل آن است که از من بپرسید بچه‌هایت کدام یک را بیشتر دوست داری. من هر دو را دوست دارم، چون هر دو دغدغه‌های فرهنگی‌ام هستند.

همه‌لت شخصیت شاهزاده و اشرافی دانمارکی است، اما در واقع زاده و پرورده ذهن ویلیام شکسپیر است. در عوض زکریای رازی تأثیر بزرگی بر عالم علم در دنیا داشته است. خیلی متأسف شدم، به همین خاطر احساس کردم زیاد روی تبلیغات هم نباید کار بکنند. اما همان تعدادی هم که نمایش را دیدند از آن بسیار راضی بودند. دیالوگ‌های زکریا و بازی خوب میکائیل شهرستانی برام بسیار لذت بخش بود. چون مخاطبان دوباره اش خیلی اظهار نظر می‌کردند.

از نمایشنامه دیگران دوباره مشاهیر چه خبر؟
خیلی دلم می‌خواهد خواجه نصیرالدین هم اجرا شود. زمانی که صحبت از اجرای آن شد متأسفانه در کم این بود که بعضی‌ها هنوز هم به شخصیت‌های غربی بیشتر از شخصیت ایرانی بها می‌دهند. برای آنها شخصیت‌های خارجی نور چشمی‌تر هستند. با آن که شخصیتی مانند خواجه نصیرالدین طوسی موجه‌تر و بزرگتر است.

پس شعار تئاتر برای همه چگونه برای هموطنان باید محقق شود؟

همه چیز در حد حرف است. من با بنیاد رودکی هم صحبت کردم، ولی تا امروز که اجرای خواجه نصیرالدین نتیجه بخش نبوده است. من یاد آن پادشاهی می‌افتم که در اوج سرمستی تمام دارایی‌هایش را به مرد تنبورنواز بخشید. وقتی ظهر شد و پادشاه از حال خود بیرون آمد، گفت: کدام دارایی؟ من فقط حرفی زده‌ام. من از نوازندگی تو خوشم آمد و تو هم از تاج و تخت من. پس الان حساب بی حساب. داستان ما همین است. فقط بین ما حرفی گذشته است و هیچ تضمینی برای اجرای

زمانی که قرار شد نمایش زکریای رازی اجرا شود، یکی از این آقایان مسوول گفت که زکریای رازی را کسی نمی‌شناسد. اما همه‌لت را همه می‌شناسند، این گفته خیلی براریم برخوردار بود

در مجموعه «گلبانگ انگاره‌ها» تمام آثار نمایشی تان هست؟

بله، از اولین نمایشنامه‌ها به نام «خورش‌های خاکستری» تا آخرینش به نام «تله‌وزیون» در آن گرد آمده است. در این مجموعه آثار چاپ شده و چاپ نشده‌ام دیده می‌شود که همه مربوط به سال‌ها نوشتن است.

دوباره خورش‌های خاکستری بگویید که چه حس و حالی نسبت به آن دارید.

این اثر را سال ۶۵ نوشتم و برای اولین بار آن را عباس رنجبر که فعلاً در تلویزیون سریال ساز است به صحنه برد. نمایشنامه و کارگردانی در جشنواره فجر همان سال رتبه اول گرفت. این نمایشنامه را بر اساس یکی از داستان‌هایم که به اسم «نشان آخر» در مجموعه‌ام چاپ شده بود، نوشتم. این کتاب را زمان دانشجویی‌ام منتشر کرده بودم. علتش این بود که خیلی‌ها از آن داستان خوششان آمده بود و برخی مرا تشویق کردند تا این که آن را تبدیل به متن نمایشی کردم. همین تشویق‌های بعد از نوشتن نمایشنامه موجب شد که راهم منحرف شود و به رغم میل باطنی‌ام در تئاتر ماندگار شوم، کاری که پیش از آن علاقه‌ای به آن نداشتم.

بیشتر درباره بی‌علاقگی تان به تئاتر می‌گویید و این که چگونه نمایشنامه نویسی شدید؟

من به این دلیل به دانشکده هنرهای دراماتیک آمدم که داستان نویسی را ادامه بدهم. برای اولین بار سر کلاس ابراهیم مکی نمایشنامه «خورش‌های خاکستری» را نوشتم و آن زمان فکر می‌کردم که شاهکار خلق کرده‌ام. اما بعداً متن را دو سه بار بازنویسی کردم که آنچه اجرا و چاپ کرده‌ام حاصل همین بازنگری بوده است.

پس چرا داستان نوشتن را کنار گذاشتید؟
خود به خود به این راه کشیده شدم. دیگر فرصتی نشد که داستان بنویسم. حالا هم بر پیشانی‌ام مهر نمایشنامه نویسی خورده است. هنوز هم طرح‌های زیادی دارم که باید در قالب نمایشنامه بنویسم.

الان مشغول چه کاری هستید؟
فعلاً باید کتاب آموزش نمایشنامه نویسی‌ام را تا سال نو تمام کنم. این هم حاصل هفده هجده سال آموزش نمایشنامه نویسی است. در آن به طور مفصل درباره طرح، شخصیت پردازی، انواع درام، دیالوگ نویسی، و دیگر عناصر نمایشنامه نویسی خواهم نوشت. به طور قطع از سال آینده بازهم نمایشنامه خواهم نوشت.

آن موفقیت چشمگیر «خورش‌های خاکستری» برای کدام یک از متن‌هایتان اتفاق افتاده است؟

موفقیت برای من کسب رتبه اول نمایشنامه نویسی در جشنواره‌ها نبوده است، بلکه تمام هدفم جلب رضایت مخاطبان است. دوست دارم تماشاگر از دیدن متن‌هایم در صحنه خوشش بیاید و با آن ارتباط برقرار کند. به همین دلیل می‌خواهم مدام تحولی به لحاظ نوشتن در آثارم بیفتد و حرف نویی را بزنم. به همین خاطر متن حکایت شهر سنگی در سال ۶۹ و زکریای رازی در سال ۸۴ دوباره باعث رضایت چشمگیر مخاطبان خود شدند. حکایت شهر سنگی را شادروان پروانه مژده در آذر و دی ۶۹ در چهارسو اجرا کرد که بعد از آن در بخش مهمان جشنواره فجر هم شرکت کرد.

چطور شد که دکتر مژده متن شما را برای اجرا

انتخاب کرد؟

در زمان ریاست علی منتظری در مرکز هنرهای نمایشی، پس از آن که دکتر مژده، «بازی آخر» بکت را به صحنه برد، چرا که دکتر منتظری از او خواسته بود متنی ایرانی را اجرا کند. او متن من را خواند و پسندید.

چرا همکاری تان با دکتر مژده ادامه نیافت؟

زمان اجرای «حکایت شهر سنگی» به قول دوستانم و آنچه در مطبوعات ثبت شده است، نقدهای زیادی بر آن نوشته شد. در میان این نقدها نوشته‌های عجیب و غریب هم کم نبود. برخی‌ها اتهامات ناروا هم به من زده بودند.

چه اتهامی؟

مثلاً شماسی سیاسی نوشته است. در حالی که اصلاً متن سیاسی نبود و بحثش کاملاً انسانی بود. به همین خاطر جو سازی‌هایی شد و حتی یکی نیمه شب به دکتر مژده زنگ می‌زند و او را تهدید می‌کند. این البته از سوی اطرافیان بود و اصلاً جنبه امنیتی نداشت.

همین تهدید...؟

نه فقط همین نبود. از طرف دیگر خود خانم مژده تمایلی به کار کردن نداشت و پس از ۹ سال نمایشنامه «دختر گل فروش» را به صحنه برد. بعد هم اجل فرصت کار کردن را از او گرفت.

بازتاب زکریای رازی چگونه بود؟

این نمایشنامه توسط مجید جعفری اجرا شد. این متن را بر اساس زندگی یکی از دوست داشتنی‌ترین مشاهیر ایرانی نوشته‌ام. او کسی است که با وجود تمام سختی‌ها و ناراحتی‌ها موفق می‌شود یکی از بزرگترین دانشمندان ایرانی باشد. سعی من در یک دوره بر آن بود تا بر اساس زندگی مشاهیر بزرگ ایرانی آثار نمایشی بنویسم و به مسائل تاریخی و معرفتی‌مان بپردازم. در عین حال برام نوشتن نمایشنامه زکریای رازی خیلی خوشایند بود. اجرای جعفری هم گرم، دلنشین و تأثیرگذار بود.

آیا تبلیغات خوبی هم شده بود تا آمار درخوری از مخاطبان به تماشای زکریای رازی بنشینند.

زمانی که قرار شد نمایش زکریای رازی اجرا شود، یکی از این آقایان مسوول گفت که زکریای رازی را کسی نمی‌شناسد. اما همه‌لت را همه می‌شناسند، این گفته خیلی براریم برخوردار بود. درست است که

احمد دامود، یکی از پژوهشگرانی است که همواره با ترجمه و تالیف هایش، مسائلی نو را در تئوری‌های نمایشی و سینمایی مطرح می‌کند. او به تازگی کتاب «کارگردانی و بازیگری در سینما و نمایش از دیدگاه برگمان و کازال» را منتشر کرده که بهانه این گفت و گو است. وی پیش از این نیز آثاری همچون «بازیگری حرفه‌ای»، «روش آموزش بازیگر در دانشگاه نیویورک»، «تکنیک بازیگری»، «بازیگری متد»، «کار عملی بازیگر»، «اصول کارگردانی تئاتر» و «بازیگری و پرمنس آرت» را منتشر کرده است. دامود در این گفت و گو درباره چگونگی شکل‌گیری آخرین کتابش توضیحاتی داده است. به عقیده او استادانی همچون الیا کازان و اینگمار برگمان هنوز درس‌های بسیاری برای سینما دارند و به همین علت باید آنها را به دقت خواند.

گفت و گو با احمد دامود درباره کتاب تازه منتشر شده اش

درس‌های دو کارگردان بزرگ سینما

بزرگ قرن بیستم» نوشته دیوید ریچاردسون، اصلاً عکس ندارد. این کتاب منبع اصلی‌ام است. کتاب «کارگردان هانگام کارگردانی» نیز حتی یک عکس ندارد. در نتیجه بیشتر منبع عکس ما به اینترنت منتوط شد و عکس‌های اینترنتی هم کیفیت لازم را ندارند.

پس چرا شما در کتابتان عکس کار کرده‌اید؟

آنها در مورد فیلمی حرف می‌زنند که متعلق به فرهنگ خودشان است و آن را خوب می‌شناسند، اما ما کمتر چنین شناختی داریم. برخی از این فیلم‌ها نیز به دلیل فاصله زمانی در دسترس نیستند. در نتیجه احتمال این که نسل جوان ما با این فیلم‌ها آشنایی نداشته باشند وجود دارد. پس عکس‌ها را در کتاب آوردیم. ما تلاش بسیاری برای پیدا کردن عکس انجام دادیم تا عکس‌هایی که کیفیت داشته و از سویی با محتوای کتاب هماهنگ باشند برای انتشار برگزیده شود.

برگمان و کازان چهره‌هایی شناخته شده در ایران هستند. آیا این توجه هنوز در کشورهای دیگر در مورد این دو کارگردان صاحب سبک وجود دارد؟

به طور طبیعی آنها از آن چیزهایی که مرتبط به مسائل روز است، بیشتر صحبت می‌کنند. در هر جامعه‌ای چنین برخوردی وجود دارد و نسل جوان نیز بالطبع به چنین کتاب‌هایی توجه بیشتری دارد. چرا که احساس عواطف و خاطره‌های شخصی‌اش با این مسائل شکل گرفته است و با آنها بیشتر آشناست. ولی کسانی که اهل تحقیق و تأمل در کار هستند، به فضای دیگری توجه دارند. به همین دلیل است که به این دو کارگردان و چهره‌هایی همچون آن دو، هنوز هم در محافل دانشگاهی توجه می‌شود. غول‌های سینما و تئاتر به هیچ وجه فراموش نمی‌شوند. هرچند که چهره‌های جدید، خود سبب پیدایی دریاچه‌های جدید مطالعاتی‌اند. تفاوت آنها با ما این است که هرچند شاید ما به کارهای روز آنها دسترسی داشته باشیم، اما این آثار مسأله ما نیست.

چه کاری را در دست انجام دارید؟

دوست دارم پژوهشی درباره «بدیهه در تئاتر» داشته باشم. تا آنجایی که من اطلاع دارم در این مورد در کشور ما کار اساسی انجام شده است. من دست کم ۱۱ کتاب مرجع در دسترس دارم که در این مورد نوشته شده‌اند. این بحث آنقدر وسیع است که فرصت زیادی برای پژوهش می‌طلبد. وسعت کار چنان است که من هر وقت سراغ آن می‌روم، از این همه گستردگی به وحشت می‌افتم. از یک سو می‌بینم که تاکنون کاری در این مورد صورت گرفته نشده است و از سویی دیگر می‌بینم اگر دست به این کار بزنم نمی‌توانم آن را نیمه‌کاره رها کنم و سرسری از روی آن رد شوم. این است که برای انجام آن دورخیز می‌کنم تا به سوی این کار بروم، بعد می‌ترسم و کمی عقب می‌نشینم، چرا که حجم کتابی که قرار است منتشر شود، بسیار زیاد خواهد بود. حس می‌کنم دانشجوی ما نمی‌تواند این همه اطلاعات را هضم کند. مگر آن که کتاب در قالب چند جلد ارائه شود. به هر حال کار بزرگی است و دوست دارم روزی آن را منتشر کنم.

بسیاری در این باره دارد.

چرا شما این جزئیات را در کتابتان نیاورده‌اید؟ می‌شد اطلاعات زیادی در این باره به خواننده داد. اما مشکل اصلی آن است که در این مورد اطلاعات بسیار کم است و دادن اطلاعاتی بیشتر از آن که در کتاب آمده مخاطب را سردرگم خواهد کرد. گروهی مهمم از مخاطبان من دانشجویان رشته‌های نمایشی هستند و به گمانم دادن اطلاعات بیشتر، نه تنها برای ایشان ضروری نیست بلکه حتی کار را برایشان دشوار می‌کند.

عکس‌هایی که داخل کتاب آمده، انتخاب شماست یا ناشر؟ این سوال را از آن رو مطرح می‌کنم که عکس‌هایی در کتاب آمده که در متن تأکید کمی روی آن شده است... مثل عکس فیلم «در بار انداز».

تعداد عکس‌هایی از این دست، بسیار کم است. عکس‌ها به انتخاب من بوده و اگر ناشر عکسی را در کتاب گذاشته به تایید من بوده است که البته باید نکته‌ای را ذکر کنم. میزان عکس درباره موضوعات مورد نظر بسیار کم بود و آن عکس‌هایی را که می‌یافتیم، از کیفیت کمی برخوردار بودند. بسیاری از کتاب‌هایی که در این باره در دنیا منتشر شده‌اند، عکس ندارند یا عکس‌های کوچکی را به کار گرفته‌اند. به عنوان مثال کتاب «چهار کارگردان

می‌شد اطلاعات زیادی در این باره به خواننده داد. اما مشکل اصلی آن است که در این مورد اطلاعات بسیار کم است و دادن اطلاعاتی، بیشتر از آن که در کتاب آمده، مخاطب را سردرگم خواهد کرد

این می‌شد که حالا پیش روی ماست. من می‌خواستم با یک نگاه روی جلد کتاب مشخص شود که موضوعش و مبحثی که توسط این دو نفر مطرح می‌شود چیست، به همین دلیل ناگزیر به انتخاب این عنوان شدم، هرچند که این عنوان حجم زیادی از تالیف و ترجمه را تقاضا می‌کند. این تناقض در کار وجود دارد و هنوز هم هست، اما من راهی برای تصحیح آن نداشتم، چرا که با افراد زیادی نیز مشورت کردم اما به نتیجه‌ای نرسیدم. من کتابی کم حجم داشتم که تنها به بخشی از ماجرا توجه کرده بود، حال آن که روی جلد کتاب عنوانی کلی داشتم. به هر حال این کتاب، تمام دیدگاه‌های این دو کارگردان را درباره بازیگری و کارگردانی پیش روی ما قرار نمی‌دهد و چنین ادعایی را ندارد.

اما به عنوان مثال شاید به سختی بتوان نکته‌ای جدید درباره فیلم «ترائویی به نام آرزو» عنوان کرد که شما در این کتاب مطرح نکرده باشید... نکات خیلی خوبی درباره این فیلم بیان شده، اما مطالب بسیار زیادی می‌توان یافت که در مورد همین فیلم خاص توسط خود کارگردان یا دیگران گفته شده باشد. البته آن حرف‌ها، مخالف نکاتی نیست که در کتاب مطرح شده، بلکه تکمیل‌کننده این سخن هاست. البته انتقاداتی هم به فیلم‌های «الیا کازان» وجود داشت که آنها نیز در کتاب آمده که به طور کلی انتقاداتی که متوجه او می‌شد در همین راستاست. مثلاً به شیوه برخورد کازان با بازیگرانش انتقاداتی وجود دارد و گفته می‌شود او مسائلی را به بازیگرانش تحمیل می‌کرده است. اما این انتقادات در مقابل حجم تحسین‌هایی که در مورد اوست بسیار اندک است. اما به هر حال می‌توان جزئیات دقیق دیگری را به این اطلاعات افزود و خواننده جست و جوگر، می‌تواند هنوز به مطالب تکمیلی بیشتری در این موارد دسترسی داشته باشد. مثلاً من کتاب ترجمه نشده‌ای دارم با عنوان «روشی به دیوانگی آنها» که این کتاب حجیم توضیحات

شما روی جلد کتاب از عنوان «ترجمه و تالیف» استفاده کرده‌اید. ممکن است کمی در این باره توضیح دهید؟ یعنی شما کتاب واحدی را ترجمه کرده‌اید و مسائلی را به آن افزوده‌اید یا از منابع مختلف بهره گرفته‌اید؟

کتاب دو قسمت دارد که بخش اول آن مرتبط با الیا کازان است. این بخش به صورت تالیفی نوشته شده است. البته من برای نوشتن این بخش، از منابع مختلفی استفاده کرده‌ام که نام آنها را در کتاب نیز آورده‌ام. یعنی از چهار کتاب اصلی و بیش از ۱۰ منبع دیگر برای نوشتن این مطلب استفاده کرده‌ام. در نتیجه مطابق تعریفی که از تالیف داریم، بخش اول کتاب، تالیف است. یک مصنف، همه کتاب را از خود و ذهن خود می‌نویسد اما مولف، اطلاعات را از منابع مختلف جمع‌آوری و سپس آنها را به هم مرتبط می‌کند. البته در این جمع‌آوری و مرتبط کردن اطلاعات جزئیات مشخص نویسنده نیز داخل می‌شود، اما درباره قسمت دوم نمی‌توانم از عبارت تالیف استفاده کنم، چرا که اطلاعات از یک منبع تهیه شده است.

شما الیا کازان و اینگمار برگمان را برای پژوهش خود انتخاب کرده‌اید که از چهره‌های بنام سینما و تئاتر هستند. اما ما چهره‌های دیگری همچون لارنس الویس و ارمین ولز را داریم که در بازیگری و کار تئاتر و سینما دارای اهمیت‌اند. این دو چهره را شما چطور برای کارتان برگزیدید؟ در اولین قدم می‌خواستیم دو چهره‌ای را که انتخاب می‌کنم، کارگردان تئاتر و سینما و در عین حال چهره‌هایی باشند که در ارتباط با بازیگران آثارشان، دارای هویت ویژه خود باشند. اما بازیگری آنها و ویژگی‌های آن، در این مرحله چندان برای من دارای اهمیت نبود. مثلاً لارنس الویس در حیطه بازیگری.

به هر حال او کارگردانی هم کرده و در این عرصه هم صاحب سبک بوده است...

درست است، اما در مرحله دوم می‌خواستیم که این دو چهره از نظر تکنیک و شیوه کار به هم نزدیک باشند از سوی دیگر می‌خواستیم که آنها به لحاظ کاری با ما معاصر تر باشند. از سوی دیگر می‌خواستیم که تفکر این چهره‌ها به بازیگری «متد» نزدیک یا از آن برخاسته باشند. همان‌طور که برگمان در یکی از دو مصاحبه خود که در کتاب آمده اشاره کرده، فردی همچون لارنس تفکر به شدت متفاوتی نسبت به بازیگری دارد. الویس به نوعی به تئاتر علاقه دارد که مورد توجه برگمان نیست، چرا که شاید زمان این نوع تئاتر سپری باشد.

حجم کتاب بسیار کم است و از همین رو باید اطلاعاتی بسیار موزون در آن می‌آمد، وگرنه می‌شد که به طور کامل تر به موضوع پرداخت. همین‌جا بد نیست که به عنوان کتاب اشاره‌ای کنم. من دوست نداشتم که عنوان کتاب این همه طولانی باشد؛ «بازیگری و کارگردانی در تئاتر و سینما از دیدگاه برگمان و ارسن ولز» اما راه دیگری نبود. با این همه، این دو چهره نظرات بسیاری دارند که در کتاب نیامده است و اگر قرار بود این مسأله نیز در عنوان کتاب لحاظ شود، اسم کتاب طولانی‌تر از

نگاهی به یکی از آثار نامزد کتاب سال ملاقات با مرگ در طبقه هفتم غربی

داستان «طبقه هفتم غربی» نوشته جمشید خانیان، یکی از نامزدهای کتاب سال نوجوان بود. داستانی که با استفاده از مولفه انتظار، در پلانی ساده اما جذاب، تعریف می شود. «امیرعلی»

شخصیت اصلی داستان خانیان است که در پاسخ به یک نیاز ساده، کمک خرج خانواده بودن، تصمیم می گیرد کار کند و بخشی از درآمدش را برای خانه و خانواده اش هزینه کند. امیرعلی، به پیشنهاد دوست مادرش برای پرستاری از یک پیرمرد، راهی خانه او می شود. خانه ای در مجتمع مسکونی میلاد، طبقه هفتم غربی.

امیرعلی نه بر آن است تا در خانه پیرمرد با رویدادهای عجیب و غریب آشنا شود و نه مرگ ماهی خوار با او هم کلام شود. خانیان برای این که به ذهنیت مخاطب نزدیک شود و خط روایی داستان را از دست ندهد، گزینه مناسبی را انتخاب می کند و به سراغ روایت خطی می رود تا از زیاده گویی دوری کند و مستقیم سراغ اصل داستان برود. امیرعلی، از جنس بچه هایی است که هر روز در کوچه و خیابان می بینیم و نیازی نیست تا برای همذات پنداری با او به دنبال مابه ازاهای بیرونی باشیم. گرچه خود او بر این باور است که شخصیت های داستانش، هیچ کدام حقیقی نیستند و در دنیای واقعی نمی توان سراغشان رفت.

جمشید خانیان بر این باور است که آخرین اثرش نباید تکرار اثر پیشین باشد؛ چه به لحاظ محتوا و چه فرم؛ چرا که او در هر داستان، ماجرای تازه ای را روایت می کند، داستانی که باید در قالب و شکلی تازه روایت شود. او عاشق کشف دنیاهای ناشناخته است. هر چه جهان ناشناخته تر برای او جذاب تر. خانیان به گفته خود در هر داستان تازه می خواهد کاستی و ایرادی را که در داستان پیشینش داشته جبران کند و به همین خاطر است که همچنان در حال نوشتن و تجربه کردن است. برای رسیدن به «طبقه هفتم غربی» نمی شود سوار آسانسور شد. آسانسور فقط مسیر مستقیم را می رود. صاف می رود بالا و از آن بالای بالا صاف مثل بچه آدم سرش را می اندازد پایین و می آید سر جایش می ایستد. آسانسور از آن بچه هایی است که بعضی پدر مادرها خیلی دوستشان دارند. از مسیر مستقیم منحرف نمی شود و به این ور و آن ور سرک نمی کشد. دکمه اش را که می زنی سرش را برایت تکان می دهد و حرکت می کند. اما طبقه هفتم غربی از آسانسور خوشش نمی آید.

نویسنده که جمشید خانیان باشد، ترجیح می دهد آب از آب تکان بخورد. «طبقه هفتم غربی» همان مسیر داستان های هزار و یک شب را طی می کند. بازی همان بازی داستانی است میان شهرزاد قصه گو و امیر. شهرزاد در هزار و یک شب، با هزار و یک قصه می خواهد مرگ را، مرگ خودش را، به دست امیر عقب بیندازد. جمشید خانیان نیز در طبقه هفتم غربی با کشاندن امیرعلی به راه پله ها در روز دوم کاری اش، بر آن است تا مرگ را عقب بیندازد.

روایت پلکانی و شرقی جمشید خانیان در طبقه هفتم غربی، حضور مرگ را در متن زندگی انکار یافنی نمی کند. آن را به تأخیر می اندازد. این به تأخیر انداختن ماجرای اصلی داستان، ایجاد دلهره و تعلیق می کند.

زهره نیلی

حمیدرضا شاه آبادی، سال هاست که برای نوجوانان این مرزوبوم می نویسد. علاقه مند به تاریخ و دانش آموخته این رشته است و می گوید تا در کتاب هایش، نوجوانان را با پیشینه و هویت تاریخی خود آشنا کند. «دیلماج» و «لالایی برای دختر مرده» از جمله داستان های او هستند. «اعترافات غلامان» کتابی درباره زندگی امام رضا (ع) به قلم شاه آبادی و یکی از نامزدهای جایزه کتاب سال کودک و نوجوان بود؛ کتابی که به بخشی از زندگی هشتمین امام شیعیان می پردازد. در این داستان، رفتار ۳۰ غلام که مامور می شوند امام رضا (ع) را به قتل برسانند، بهانه ای برای پرداختن به زندگی این بزرگوار می شود.

«اعترافات غلامان» در گفت و گو با حمیدرضا شاه آبادی

باید به رویدادهای تاریخی وفادار باشیم

کارگردان ها ناچارند شخصیت های فرعی را پررنگ تر کنند اما در نوشته، این مشکل کمتر به چشم می خورد.

در این کتاب تنها به بخشی از زندگی امام رضا (ع) پرداخته شده. کمی در این باره بگویید.

در «اعترافات غلامان» تنها به دوران ولایتعهدی امام رضا (ع) پرداخته شده است، یعنی هجرت امام از مدینه به توس تا شهادت ایشان را دربرمی گیرد. در نگارش این داستان کوشیده ام تا از منابع دست اول بهره ببرم.

شناخت تاریخ و رویدادهای مذهبی تا چه اندازه برای نویسندگانی که به این حوزه می پردازند ضروری است؟ آیا نمی توان از اطلاعات پژوهشگران این حوزه بهره برد؟

برای ورود به هر حوزه، نیاز به شناخت و فهم آن داریم. حتی اگر بخواهیم درباره زندگی کارگری بنویسیم باید با آن فضا آشنا باشیم و گرنه نمی توان به یک سری اطلاعات بسنده کرد. اگر چنین کنیم آنچه می نویسم روح ندارد و بر دل مخاطب نمی نشیند.

بعضی داستان های تاریخی را بهانه ای برای توجه به مسائل روز قرار می دهند همان گونه که شما هم در «لالایی برای دختر مرده» چنین کرده بودید. آیا در این کتاب نیز چنین کرده اید؟

هر داستان تاریخی یا هر برهه از زمان، ممکن است از پاره ای جهات، مشابه با شرایط امروز باشد، اما همه داستان ها، در برارنده این ارتباط نیستند. حداقل خود من با پرداختن به شرایط امروز در قالب آثار تاریخی موافق نیستم و این به برداشت مخاطب و پیش فرض های ذهنی او برمی گردد.

ندارد که نویسندگان بخواهند به آن بپردازند و آنچه باعث تفاوت و تازگی داستان ها می شود همانا نگاه تازه داشتن و نگریستن از دریچه ای متفاوت به جهان و رویدادهای آن است. اینجاست که ادبیات شکل می گیرد.

پرداختن به حواشی، موجب کمرنگ شدن اصل داستان نمی شود؟

در فیلم و مجموعه های تلویزیونی چرا، اما در داستان نه، چون در فیلم، امکان تصویرکردن پیامبر (ص) و امامان معصوم وجود ندارد در نتیجه

چه شد که به زندگی امام رضا (ع) پرداختید با توجه به این که بارها از این بزرگوار گفته و شنیده شده است؟

رویدادهای تاریخی و دینی، گاه بارها و بارها تعریف می شوند، اما آنچه در این میان اهمیت دارد، زاویه دید و شیوه روایت آنهاست و این همان چیزی است که موجب رسیدن به روایتی تازه از حادثه ای می شود که بارها و بارها شنیده ایم و گمان می کنیم دیگر تازگی و جذابیتی برایمان ندارد.

به عبارتی باید به اصل رویدادهای تاریخی وفادار باشیم؟

وقتی سراغ وقایع تاریخی می رویم، به ویژه تاریخ مقدس، نمی توانیم به تخیل خود پروبال داده و اصل رویداد را تغییر دهیم، اما نوع نگاه ما - چه در توجه به اصل و چه در پرداختن به حواشی - بسیار مهم است.

در کتاب «اعترافات غلامان» هم حادثه اصلی، همان زندگی امام رضا (ع) است؟

بله، در این کتاب یک حادثه اصلی داریم که همان زندگی امام رضا (ع) و کاملاً مستند است. اما باقی داستان تخیلی است و ربطی به روایت زندگی قدسی امام (ع) ندارد.

آنچه در نوشتن داستان های تاریخی اهمیت دارد این است که داستان باید از عناصر داستانی و گره و تعلیق برخوردار باشد. با پرداختن به حواشی می توان هم به اصل پایبند بود و هم عناصر داستانی را رعایت کرد. آیا شما هم به همین دلیل چنین کرده اید؟

بعضی بر این باورند که هیچ موضوع تازه ای وجود

بایرامی، برگزیده جایزه کتاب سال:

طبیعت، بهانه ای برای رسیدن به فلسفه است

محمد رضا بایرامی متولد سال ۱۳۴۰ اردیبهل با دو کتاب «کوه مرا صدا زد» از مجموعه «قصه های ساوالان» توانسته خرس طلایی و کبرای آبی سوییس را از آن خود کند. «این صدای جنگ»، «عقاب های تپه شصت» و «شکار لک در کوچ» از جمله داستان های او هستند. بایرامی به خاطر کتاب «گرگ ها از برف نمی ترسند» یکی از برگزیدگان جایزه کتاب سال است. کتابی که به ماجرای زلزله اردبیل و بی خانمان شدن بسیاری از روستاییان می پردازد. کتابی که دو نوجوان به نام های یوسف و فتاح، شخصیت های محوری آن را تشکیل می دهند.

در سال ۱۳۸۶ و از سوی انتشارات قدیانی منتشر شده... این همه تأخیر در انتشار این داستان به چه عواملی مربوط می شود؟

من نوشتن این رمان در سال ۷۶ شروع کردم و سال ۸۶ هم به پایان بردم. البته در این مدت تمام وقت خودم را صرف نوشتن این داستان نکرده ام. شیوه کار من این است که بلافاصله، پس از هر رویدادی نمی توانم به آن نزدیک شوم و راجع به آن بنویسم. باید مدت ها با آن موضوع و آن رویداد زندگی و ذهنم را درگیر حوادث پیرامون آن موضوع کنم و بعد که آب ها از آسیاب افتاد به آن بپردازم.

این رمان هم چنین وضعی داشت. سال ۷۶ نوشتن داستان «گرگ ها از برف نمی ترسند» را شروع کردم و در سال ۸۶ توانستم آن را تمام کنم. ابتدا طرح این موضوع را پی ریزی کردم که تبدیل به یک داستان کوتاه شد. بعد این ماجرا در ذهن من گسترش یافت و به یک رمان تبدیل شد.

این داستان تا چه اندازه مستند است؟

«گرگ ها از برف نمی ترسند» چگونه شکل گرفت؟ در این داستان به یک رویداد طبیعی پرداخته شده؛ واقعه ای که زیانبار و مرگ آور است. فضا، فضای روستایی است و برف و کوه و گرگ و سرما و دیگر عناصر طبیعی که ویژه این فضا هستند در آن به چشم می خورند.

اما برف و گرگ و سرما در آثار دیگر شما هم به چشم می خورد. این به خاطر آنست که در آن برف و سرما و گرگ و سرما و دیگر عناصر طبیعی که ویژه این فضا هستند در آن به چشم می خورند.

این عناصر را که در برخی آثارم تکرار می شوند شاید به راحتی نتوان تحلیل کرد. شاید یک بخش به تجربیات کودکی من و به فضایی که در آن رشد کرده ام برگردد و با خاطراتی که از آن دوران و آن محیط در ذهن دارم ارتباط پیدا کند. از سوی دیگر لازمه نزدیک شدن به فضایی که از آن می نویسم و در پی تصویرش هستم چنین است.

زلزله اردبیل به سال ۷۵ برمی گردد و این کتاب

داستان این رمان، مستند نیست، اما از مکان های واقعی و حوادث مستند بهره گرفته ام. در واقع حادثه زلزله را به عنوان پس زمینه رمان انتخاب کرده ام، در حالی که این رمان، تنها به زلزله نمی پردازد و درباره تقدیر و جبر و اختیار هم هست. یک جور بن مایه فلسفی در این اثر هست که باید خواننده و درک شود.

بررسی تاریخ نگاری انقلاب اسلامی ایران در گفت و گو با قاسم تبریزی

ناگفته‌هایی درباره مردان تاریخ ساز

بیش از سی سال از پیروزی انقلاب اسلامی و آغاز تولد تاریخ شفاهی، رجال نویسی و تاریخ انقلاب اسلامی در ایران می‌گذرد.

پس از پیروزی انقلاب اسلامی ایران، پایه دست آمدن اسناد و مدارک متعدد از رژیم پهلوی و شکل‌گیری رخدادهای مهمی که رجال سیاسی، مردم، دانشجویان، روشنفکران، روحانیان و... زمینه‌های وقوع آنها را فراهم کردند، تاریخ‌نویسی انقلاب اسلامی آغاز شد. در حقیقت یکی از رشته‌های علوم انسانی که رشد کیفی و کمی مناسبی داشت تاریخ بود. البته رشد این جریانات را پس از پیروزی انقلاب اسلامی از میزان تولیدات کتاب‌های این حوزه هم می‌توان دریافت. در این گزارش، نگاهی بر روند رجال‌نویسی و تاریخ‌نگاری انقلاب اسلامی و بایدها و نبایدهای آن شده است، موضوعی که در عرصه تاریخ معاصر از جایگاه ویژه‌ای برخوردار است.

«قاسم تبریزی» پژوهشگر تاریخ معاصر در این باره می‌گوید: «اگر به آمار نگاه کنیم، در مقایسه با گذشته بیش از انتشار مجموعه کتاب‌های دوران پهلوی، تنها در زمینه تاریخ و جغرافیا، کتاب‌های متعددی تدوین و منتشر می‌شوند، به طوری که سالانه بیش از سه هزار کتاب تاریخ و جغرافیا انتشار می‌یابند.»

رییس کتابخانه تخصصی انقلاب اسلامی کتابخانه مجلس با بیان این که توجه جامعه ما به تاریخ جهان، به ویژه تاریخ اسلام و تاریخ معاصر، هم در انتشار و هم در مطالعه بیشتر از سایر رشته‌هاست، می‌افزاید: «زندگینامه و خاطرات رجال، تک‌نگاری درباره مشاهیر گذشته، حتی خاطرات شفاهی به کمک تاریخ‌نگاری آمده‌اند که حرکتی تازه و نوپادیران به حساب می‌آید.» تبریزی با اشاره به این که یکی از حرکت‌های تازه‌ای که مرکز اسناد کتابخانه مجلس شورای اسلامی آن را آغاز کرده، ثبت تاریخ شفاهی رجال سیاسی پیش از پیروزی انقلاب اسلامی ایران است، درباره این پرسش که «پیش از پیروزی انقلاب اسلامی در ایران تاریخ‌نگاری وجود داشته است یا خیر؟» بیان می‌دارد: «در این زمینه مصاحبه‌هایی با برخی از شخصیت‌ها انجام شد، اما این گفت و گوها در قالب تاریخ شفاهی نبودند و در این جرگه نیز بررسی نمی‌شوند.»

مورخ و پژوهشگر تاریخ معاصر ایران ادامه می‌دهد: «در تدوین و نگارش تاریخ شفاهی، مصاحبه‌کننده باید به تاریخ آگاه باشد و زوایای گوناگون آن را بداند، یعنی متخصص تاریخ باشد. شخص مصاحبه‌شونده نیز باید از رجال سیاسی و افراد شاخصی باشد که در تاریخ نقش تعیین‌کننده‌ای داشته و اثرگذار بوده است. این موضوع تنها تاریخ سیاسی را شامل نمی‌شود و می‌تواند در تمامی زمینه‌ها نظیر مکتوب کردن خاطرات یک پزشک، مهندس، داروشناس، کاسب، تاجر، سرمایه‌دار و تخصص‌های مختلف دیگری که هر یک به نوعی در

برهه‌ای از تاریخ اثرگذار بوده‌اند انجام شود.» تاریخ شفاهی ما هنوز جای بررسی‌های فراوانی دارد. با وجود این که برخی در این زمینه انتقادهایی دارند مبنی بر این که در تاریخ شفاهی ایران اغراق‌ها یا کم‌گویی‌هایی وجود دارد، اما جایگاه آن مشخص است. این که فردی باید درباره خودش صحبت کند، در این روند عادی است که گویند به جامعه، تحولات آن و اوضاع زمانه از زاویه دید خود بنگرد و به همان مقداری که در جریانات حضور داشته است، موضوع را مطرح کند، لذا در تاریخ شفاهی، مجموعه آثار در کنار یکدیگر ارزشمند و پاسخگوی مسائل گوناگون‌اند. تبریزی با بیان این که در این جریان عادی است که مورخ در نقل قول، ابتدا، نقد رجال می‌کند و به بررسی شخصیتی که برای مصاحبه با او آمده است می‌پردازد، عنوان می‌کند: «به عنوان مثال اگر با شخصیتی نظیر شاهپور بختیار مصاحبه شده، بررسی می‌شود که او کیست و چه ادعایی کرده است؟ او همچنین این موضوعات را با اسناد ساواک، اسناد لانه جاسوسی، اسناد جبهه ملی، اسناد حزب ایران و خاطرات دیگران که درباره او اظهار نظر کرده‌اند، بررسی می‌کند. در این باره اگرچه بختیار خودش خاطراتی را برای هاروارد بیان کرده است، اما مورخی که می‌خواهد از بختیار و خاطرات او مواردی را نقل کند، ابتدا باید شخصیت‌شناسی رجال داشته باشد و علاوه بر واکاوی کارنامه او، وابستگی او به جریانات گوناگون و این که ادعاها و گفته‌های او را اسناد تایید می‌کنند یا خیر، بررسی کند.

وی درباره این موضوع که «وظیفه مصاحبه‌کننده در قبال مصاحبه‌شونده‌ای که آگاهانه یا ناخودآگاه حقایق را بازگو نمی‌کند، چیست؟» اظهار می‌کند: «در تاریخ شفاهی افراد باید با یادداشت‌های قبلی‌شان صحبت کنند یا از یادداشت‌هایی که در آن دوران نوشته‌اند کمک بگیرند. چرا که سطح اندیشه در فواصل زمانی و با گذشت ایام تغییر می‌کند. امروزه با توجه به تحولات انقلاب و ریشه‌های آن در جامعه، دریافت‌ها و افکار مردم هم نسبت به گذشته تغییر کرده است. وقتی می‌خواهیم درباره گذشته صحبت کنیم، باید خودمان را در آن «طرف زمان» قرار دهیم و به گذشته بازگردیم و بگویم که در آن زمان به اندازه مطالعات و افق دیدمان آن گونه می‌اندیشیدیم.»

در این باره افرادی که مصاحبه می‌کنند و واقعیت‌هایی را نمی‌گویند، از سه دسته خارج نیستند. نخست افرادی که بر اساس یادداشت‌هایشان صحبت می‌کنند و غافل‌اند که دیگر آن آدم گذشته نیستند و آنچه اکنون فکر می‌کنند، به زبان می‌آورند. دسته دوم، به دلیل کهنوت سن ممکن است گاهی مطالب را کم و زیاد بگویند که عمدی در آن نباشد و سومین دسته آنهایی هستند که احتمالاً به دلیل رعایت منافع و وضعیت

کنونی‌شان، تحولات ارزشی را در عرصه سیاسی اعمال می‌کنند و مطالب را به گونه دیگری بازگو می‌کنند. مورخ در بیان تاریخ در پی تیرنه یا محکوم کردن کسی نیست، بلکه می‌خواهد تاریخ را مایه عبرت قرار و تجربه گذشتگان را به نسل‌های آتی انتقال دهد. در این راه دلیل ندارد که دروغ بگوید، اغراق کند و دستی در مطالب ببرد.

در تدوین خاطرات و تاریخ شفاهی همواره برای یک مورخ جای نقادی وجود دارد. او باید در انتخاب مطالب یا روایات بکوشد تا آنها متواتر باشند یا مطابق با اسناد و واقعیت آنها را بیان کند. اگر چیزی را نقل می‌کند، جای تامل برای مخاطب باقی بگذارد، چرا که هدف از تاریخ‌نگاری آگاهی‌افزایی جامعه است و در این راه باید صادق بود.

تبریزی درباره جایگاه ما در تاریخ‌نگاری و رجال‌نویسی پس از انقلاب اسلامی توضیح می‌دهد: «در بخش تاریخ شفاهی رشد خوبی داشته‌ایم و در تاریخ خاطرات (خودنویسه‌ها) متن‌های خوبی تدوین و منتشر شده‌اند. همچنین در بخش اسناد نیز رشد چشمگیری صورت گرفته است، چرا که در گذشته فاقد این اسناد بودیم و مورخان برای نوشتن تاریخ به اسناد و منابع دسترسی نداشتند. البته این ماهیت رژیم پهلوی بود که عمدتاً تاریخ را نشناختند. در آن زمان هندسه تاریخ‌نگاری، در دست جریان‌های فراماسونری قرار داشت؛ جریان‌های چپ، جریان‌های درباری و امثال آنها، اما پس از پیروزی انقلاب اسلامی با انتشار اسناد، زمینه‌های کاری وسعت یافتند و بازگفت مطالب درباره شخصیت‌ها و جریان‌های تاریخی بیشتر شد.»

اسناد ساواک به دلیل ماهیت امنیتی - اطلاعاتی از اعتبار بالایی برخوردارند، زیرا وقتی ماموران ساواک گزارشی تهیه می‌کردند، آن را برای «تاریخ» نمی‌نوشتند، بلکه برای برخورد شخصی تهیه می‌کردند، بنابراین باید درست و بر مبنای حقیقت می‌نوشتند که آن فرد چه شخصیتی دارد و طرفدار یا ضد رژیم شاهنشاهی است. از این جهت، این اسناد اعتبار بالایی برای مورخان و محققان دارند.

خاطرات رجال پهلوی و شخصیت‌های سیاسی، اسناد، زندگینامه‌ها و مطبوعات ابزاری در دست محققان‌اند. از این جهت رشد بالایی در این زمینه به چشم می‌خورد.

درباره این پرسش که «مخاطبی که می‌خواهد نتایج این پژوهش‌ها، تاریخ‌نگاری‌ها و رجال‌نویسی‌ها را بخواند، باید چه دانشی داشته باشد؟» پاسخ‌های متنوعی وجود دارد، اما مورخان بر این باورند که او باید علم و بینش تاریخی داشته باشد، جایگاه تاریخ در علوم انسانی را بداند و این که تاریخ به چه کار می‌آید و در نهایت این که نگاه تاریخی داشته باشد. در غیر این صورت تبدیل به انتقال‌دهنده‌ای می‌شود که از همه چیز سخن می‌گوید، اما در ابتدا و انتها، هدف و مقصودی از بیاناتش ندارد، لذا وظیفه مورخ این است که هر آنچه را به دست می‌آورد، نقل قول نکند، بلکه باید گاهی نقادانه بر اساس سندشناسی و مآخذشناسی به بررسی مسائل بپردازد و از زاویه دید و بینش تاریخی صحیحی برخوردار باشد.

رییس کتابخانه تخصصی انقلاب اسلامی کتابخانه مجلس شورای اسلامی با بیان این که در تاریخ‌نگاری این دوره هنوز در ابتدای راهیم می‌گوید: «اگر تاریخ انقلاب اسلامی را با نگاهی مرحله‌ای بررسی کنیم، یعنی آغاز نهضت انقلاب اسلامی را سال ۱۳۳۱ بدانیم، با رحلت امام خمینی (ره) در سال ۱۳۶۸ مرحله نخستین انقلاب را می‌توانیم در دو بخش بررسی کنیم. بخش نخست در دوران پهلوی قرار دارد که از آغاز نهضت تا پیروزی انقلاب را که حدود ۱۷ سال به طول انجامید شامل می‌شود. مرحله دوم نیز از پیروزی انقلاب تا رحلت امام خمینی (ره) یعنی یک دوره ۱۰ ساله را دربرمی‌گیرد. ناگفته نماند که در حوزه مطالب امنیتی، اطلاعاتی وجود دارد که نباید برخی از آنها را بیان کنیم. در حوزه اسناد حتی ممکن است اسنادی درباره قاجار داشته باشیم که هنوز به دلیل مسائل امنیتی نباید عنوان شوند!»

اهمیت مسائل امنیتی برای هر کشور از تمامی این موارد بالاتر است. اما درباره شخصیت‌هایی که فوت کرده یا شهید شده‌اند و پرونده‌شان به نوعی بسته شده، تک‌نگاری‌هایی نظیر زندگانی شهید مطهری، شهید بهشتی، شهید مدنی، شهید صدوقی و... انجام شده است.

دستمایه‌هایی برای تاریخ‌نگاری اصلی

جامعه ما مراحل نخستین تاریخ‌نگاری را می‌گذراند و با وجود تمام اقدامات و تالیفات متعددی که در این زمینه نوشته شده‌اند، ما در مقدمه تاریخ‌نگاری قرار داریم. هنوز تاریخ‌نگاری انقلاب اسلامی آغاز نشده است، به دلیل این که این انقلاب جوان و همچنان این جریان زنده و در حال جوش و خروش است. مورخان بر این باورند که با وجود تعدد اسناد، مطالب، گفته‌ها و مدارکی که به دست آمده و برخی از آنها منتشر شده‌اند، ما در ابتدای راه تاریخ‌نگاری قرار داریم و این گونه می‌توان نتیجه گرفت که تا کنون توانسته‌ایم دستمایه‌هایی را برای تاریخ‌نویسی اصلی که سال ۱۴۰۰ تا ۱۴۲۰ شمسی صورت خواهد گرفت فراهم کنیم؛ چرا که بسیاری از مطالب هنوز در هاله‌ای از ابهام‌اند یا اسنادشان به دلایل گوناگون امنیتی و اطلاعاتی هنوز نباید معرفی یا منتشر شوند. با این وجود اقدامات خوبی انجام گرفته است و محققان ما با همان اطلاعاتی که در اختیار داشته‌اند، مطالب خوبی را به رشته تحریر درآورده‌اند. در این راه، تاریخ اصلی را آیندگان با نگاهی جامع و دسترس‌ی به اطلاعات کامل‌تر به رشته تحریر درمی‌آورند.

عمری برای اسناد

«آیا اسنادی داریم که هیچ‌گاه نباید منتشر یا علنی شوند؟» این سوالی است که ذهن مخاطبان متعددی را درباره اسناد به‌ویژه اسناد انقلاب اسلامی که هنوز جریانی زنده و پویاست، به خود مشغول می‌دارد.

قاسم تبریزی معتقد است که نمی‌توان گفت یک سند نباید هیچ‌وقت منتشر شود. شاید هم گذشت صد سال زمان مناسبی برای انتشار یک سند باشد، مگر آن که اسناد خصوصی افراد باشند، چرا که استثناء همیشه وجود دارد، اما به صورت قاعده‌مند نمی‌توان گفت که سندی نباید هیچ‌گاه منتشر شود. به طور مثال اکنون درباره «سردار اسعد بختیاری» یا «محمد ولی خان تنکابنی» هر سندی می‌توانیم منتشر کنیم، چرا که چند نسل از دوران زندگی آنها می‌گذرد و بیان حقیقتی درباره آنها تبعات ایجاد نمی‌کند و مشکلاتی را از نظر حریم‌های شخصی برای کسی به وجود نمی‌آورد.

برای هر کشوری رعایت حریم و مسائل امنیتی در درجه اول انتشار اسناد قرار دارد.

آزاده سیدین

اگرچه طب سنتی ریشه در تاریخ و فرهنگ مشرق زمین از جمله ایران دارد اما سال‌هایی طولانی به دست فراموشی سپرده شد و تقریباً کسی از آن یاد نمی‌کرد. مدت کوتاهی است برخی از سازمان‌های مردمی و نیز مراکز علمی، مثل دانشکده‌های علوم پزشکی برای یافتن ریشه‌های طب سنتی و استفاده از آن اقدامات خوبی انجام داده‌اند، تا جایی که سال ۱۳۸۶، نخستین دانشکده طب سنتی ایران در دانشگاه علوم پزشکی تهران افتتاح شد. اما طب سنتی نیز مانند هر رشته تخصصی دیگری تنها با مبنای پژوهش و نوآوری از میان منابع معتبر از جمله کتاب‌های تخصصی می‌تواند رشد کند و پاسخگوی نیازهای علمی روز باشد. این نکته را که تا چه اندازه دانشجویان و پژوهشگران در دانشکده طب سنتی ایران، به این امر توجه می‌کنند و پژوهش‌های علمی آنها از چه جایگاهی برخوردارند، از استادان این دانشکده در دانشگاه علوم پزشکی تهران پرسیده‌ایم.

در گفت‌وگو با استادان دانشکده طب سنتی مطرح شد

نیاز طب سنتی به پژوهش‌های دانشگاهی

معاون آموزشی دانشکده طب سنتی دانشگاه علوم پزشکی تهران:

کتاب، مهم‌ترین ابزار پژوهش طب سنتی است

می‌توانند پاسخگوی نیازهای پژوهشی روز دانشجویان باشند؟

از سال ۱۱۵۰ یعنی حدود ۲۰۰ سال قبل، همزمان با باز شدن دارالفنون به اجبار دولت، به مرور عطاری‌ها، محکمه‌ها و طب سنتی در ایران تعطیل شدند اما با کمک افرادی دلسوز، این طب به صورت زیرزمینی حفظ شد که امروز شاهدیم این علم فرصت یافته تا ظهور کند. منابع مکتوب به جای مانده از گذشته حاصل همین تلاش‌هاست و می‌توان از آنها برای پژوهش‌های دانشگاهی استفاده کرد. از جمله آنها، کتاب‌های باقی‌مانده از قدیم مثل الهامی «رازی»، کتاب «قانون ابن سینا»، «ذخیره خوارزمشاهی»، «کامل الصناعه» از علی ابن عباس اهوازی و کتاب‌های مختلف دیگر که در کتابخانه دانشکده طب سنتی یافت می‌شوند. چون غیر از این کتاب‌ها، آثار تالیف شده به روز دیگری در این حوزه نداریم، باید برای پژوهش‌هایمان به همین‌ها استناد کنیم. آنچه را که در این کتاب‌ها آمده، مبنا قرار داده و در کلینیک‌های پزشکی مورد آزمون قرار دهیم. سپس با انجام اصلاحات مناسب روی آنها به روش‌های جدید در حوزه طب سنتی، دسترسی پیدا کنیم و بتوانیم آنها را به زبان روز در کتاب‌های جدید تالیف کنیم.

تا چه اندازه تحقیقات دانشجویان این دانشکده به کتاب تبدیل شده‌اند؟

دو سال پیش این دانشکده تاسیس شد و دانشجویان دکتری ما تازه وارد سال دوم تحصیلمان شده‌اند و دروس تئوری‌شان را تمام کرده‌اند. الان باید برای نوشتن پایان‌نامه‌هایشان اقدام کنند و هر دانشجویی یک بیماری را مورد بررسی قرار دهد. وقتی این

دانشجویان برای انجام مطالعات تحقیقاتی خود، به منابع علمی متنوعی نیاز دارند و کتاب‌های به جا مانده از گذشته، مهم‌ترین ابزار پژوهش در حوزه طب سنتی‌اند. اما تا چه اندازه دانشجویان ما به این منابع دسترسی دارند و از آنها برای پژوهش‌های علمی‌شان استفاده می‌کنند سؤالی است که از دکتر منصور کشاورز پرسیده‌ایم.

با توجه به آن که دانشکده طب سنتی به تازگی در ایران تاسیس شده است، آیا دانشجویان برای پژوهش و مطالعه کتاب‌های این تخصص با کمبود منابع علمی مواجه نمی‌شوند؟

در حال حاضر، تعریفی صحیح از این تخصص در جامعه ما وجود ندارد. قبل از پاسخ به سوال شما، باید بگویم «طب سنتی» چیست. طب سنتی را اغلب مردم به صورت طب گیاهی یا حجامت می‌شناسند و به هر کسی که داروی گیاهی یا طبیعی تجویز می‌کند، متخصص این طب می‌گویند. در حالی که طب سنتی ایران، طب گیاهی نیست؛ بلکه یک مکتب طبی است. طب سنتی در ایران سابقه چند هزار ساله دارد و بر مبنای ارکان اربعه خاک، آب، هوا و آتش و اختلاط اربعه خون، بلغم، صفرا، سودا و مزاج‌های سرد، گرم، خشک و تر شکل گرفته است. همچنین در این طب، فقط از داروهای گیاهی استفاده نمی‌شود بلکه انواع داروهای حیوانی، مواد معدنی (یا قوت)، طلا، نقره یا حتی مواد شیمیایی، خاک‌ها، سنگ‌ها بهره برده می‌شود. بر این اساس، طب سنتی در ایران تعریف می‌شود و ما دانشکده‌اش را تاسیس کرده‌ایم. الان حدود ۱۷ هزار عنوان کتاب بر مبنای طب سنتی ایران شناسایی شده که ۲۵۰ عنوان آنها در کتابخانه دانشکده قرار دارند. بنابراین ما کمبود منابع مکتوب نداریم و دانشجویان به راحتی می‌توانند از این کتاب‌ها برای مطالعه و تحقیق استفاده کنند.

این کتاب‌ها که از گذشتگان برای ما به جا مانده‌اند،

پایان‌نامه‌ها نوشته شوند، حاصل تحقیقات هر دانشجو همراه با آمار و ارقام موجود در منابع قدیمی به صورت کتاب منتشر خواهد شد.

اگرچه شما به منابع کافی طب سنتی برای تحقیق اشاره می‌کنید اما چرا در کشورمان با اقداماتی عامیانه در این حوزه مواجه‌ایم که اساس علمی ندارند؟

چون این طب تا دو سال گذشته همچنان غیرقانونی بود. بعد از سال‌ها ما می‌توانیم کتاب «قانون» ابن سینا را در دانشکده طب سنتی تدریس کنیم و هنوز دانشجویانی که بتوانند مطابق با علوم روز در این حوزه طبابت کنند، از دانشکده طب سنتی فارغ‌التحصیل نشده‌اند. همچنین در دوره اول ۲۴

دانشجو و دوره دوم ۳۰ دانشجو در این دانشکده ثبت‌نام کرده‌اند که الان حدود ۵۰ دانشجوی رشته طب سنتی داریم. بنابراین نمی‌توان انتظار داشت این تعداد محدود دانشجو که هنوز هم فارغ‌التحصیل نشده‌اند طی چنین مدت کوتاهی بتوانند انقلابی در جامعه ایجاد کنند. حداقل ۱۰ تا ۲۰ سال زمان لازم است تا این تخصص به صورت علمی، در جامعه شکل گیرد و نتایج آن محسوس شود. اکنون سه درمانگاه طب سنتی به صورت رسمی و قانونی در کشور تاسیس شده‌اند که هر بیمار ۴ یا ۵ ماه برای دریافت نوبت انتظار می‌کشد. استقبال خوبی از این دانش شد و امیدواریم در آینده‌ای نزدیک بتوانیم به همه مردم در این زمینه خدمات ارائه دهیم.

تالیف کتاب‌های علمی عمومی که حاصل پژوهش‌های تخصصی‌اند تا چه اندازه روند پیشرفت طب سنتی را در ایران تسریع می‌بخشد؟ در طب سنتی، معتقدند که ۶ اصل ضروری وجود دارد که بدون آنها ادامه حیات ممکن نیست. طب سنتی به واسطه این اصول به انسان‌ها می‌گوید که چه اقداماتی انجام دهند تا مریض نشوند و چگونه سلامتی‌شان را حفظ کنند. همچنین، این طب معتقد است که هر بدنی یک قوه مدبره‌ای دارد که امور بدن را تدبیر می‌کند. بنابراین پزشک حق ندارد در امور داخلی بدن دخالت کند بلکه فقط باید این نیرو را تقویت کند تا اقدامات لازم برای مبارزه با بیماری انجام شود. منشاء بسیاری بیماری‌ها در جامعه این است که با این اصول آشنا نیستیم و نمی‌دانیم با بیماری‌ها چگونه مبارزه کنیم در حالی که اگر طب سنتی و اصول آن در جامعه عمومی شوند، به شدت در اقتصاد سلامت و بهداشت کشور موثر خواهند بود. بنابراین، یکی از دغدغه‌های دانشجویان ما، تحقیق برای تصحیح کتاب‌های قدیمی طب سنتی و تالیف کتاب‌هایی به روز، با زبان ساده برای عموم مردم است.

دکتر محمد مهدی اصفهانی استاد وابسته دانشگاه علوم پزشکی تهران

و سرپرست مرکز تحقیقات علوم قرآن، حدیث و طب:

طب سنتی نیازمند پژوهش‌های بالینی است

مستندند و دانشجویان می‌توانند برای تحقیقات علمی‌شان به آنها مراجعه کنند.

ایران در زمانی که این آثار نوشته شده‌اند، با ایران متفاوت است. آیا دانشجویان می‌توانند برای تحقیق و مطالعه طب سنتی ایران کنونی، به این کتاب‌ها مراجعه کنند؟

ما وقتی درباره طب سنتی خودمان صحبت می‌کنیم ایران بزرگی را که حتی از فلات آن گسترده‌تر است، می‌بینیم. بخش‌هایی از ترکمنستان، آذربایجان، هندوستان، عراق و کشورهای اسلامی دیگر - که ما از دانش آنها استفاده کردیم - نه ایرانی که فتحعلی شاه آذربایجان را، محمد شاه قاجار

زبان فارسی که از ۱۰۰۰ سال قبل به جا مانده است. در مقدمه این کتاب نویسنده خطاب به فرزندش می‌نویسد: «من آنچه را گویم که فلان گوید، آن را تجربه نکرده‌ام، ولی آن جایی که نگفته‌ام فلان گوید، بدان که تجربه کرده‌ام.» صداقت کلام در آثار گذشتگان کاملاً مشاهده می‌شود پس می‌بینیم ۷۰ درصد آن تجربه شده‌اند. در کتاب‌های به جا مانده از دیگران مثل، رازی زهرای و ابن نفیس هم این صداقت وجود دارد. در کتاب «قصص و حکایات المرضای» رازی شرح حال ۳۴ نفر از بیمارانی را آورده است که معالجه یا حتی فوت شده‌اند. بنابراین همه این آثار کاملاً

اگرچه تا چند سال قبل دسترسی به منابع طب سنتی به سختی فراهم می‌شد اما امروز کتابخانه‌ای در دانشکده طب سنتی راه‌اندازی شده است که دانشجویان برای انجام تحقیقاتشان به آن مراجعه می‌کنند. این که تا چه اندازه در گذشته بر مبنای پژوهش‌های بالینی علمی بوده و می‌توانند پاسخگوی نیازهای علمی روز دانشجویان باشند، پرسش ما از دکتر محمد مهدی اصفهانی است.

کتاب‌هایی که در زمینه طب سنتی از گذشتگان برای ما به میراث مانده‌اند تا چه اندازه بر مبنای پژوهش‌های بالینی‌اند؟

این کتاب‌ها به چند دسته تقسیم می‌شوند. مطالعه بعضی آثار به جا مانده از بهاء‌الدوله رازی، ابن سینا و علی ابن عباس مجوسی و سید اسماعیل جرجانی نشان می‌دهند که متن این منابع از حکمای ماقبل نقل قول شده‌اند که حاصل تجربه عملی آنها در طب و دقیقاً مبتنی بر پژوهش این محققان‌اند. به عنوان مثال به یکی از این کتاب‌ها اشاره می‌کنم؛ کتابی داریم با عنوان «هدایت‌المالمن فی الطب» نوشته شده توسط شاگرد یکی از شاگردان رازی به

هراتش را و ناصرالدین شاه جایی و رضاشاه جای دیگرش را از دست داد. با این دید، ما از کتاب‌های بزرگانی مثل زهرای استفاده می‌کنیم و آنها نیز کتاب‌های اندیشمندان ما از جمله رازی، ابن سینا و دیگران را مطالعه می‌کنند. این امر سبب انتقال علوم و فرهنگ ما به دیگران خواهد شد و برای رسیدن به این هدف ارزشمند، باید کتاب‌های به جا مانده از گذشتگان که متعلق به سرزمین گسترده ایران است، در قالب CD یا میکرو فیلم، به کشور‌های دیگر عرضه کنیم.

تا چه اندازه به تحقیق دانشجویان برای به روز شدن این کتاب‌ها معتقدید؟

همراه تعدادی از استادان دانشگاه، چند نسخه از کتاب‌های گذشتگان را با زبان قابل فهم برای دانشجویان منتشر کردیم. اما به نظر ضرورتی ندارد که دانشجویان برای پژوهش در این حوزه، با صرف زمان طولانی، زبان این کتاب‌ها که گاهی عربی است به فارسی تبدیل کنند یا آنها را به علوم روز برگردانند. دانشجویان باید به این کتاب‌ها به عنوان کلید ورود به گنجینه اسرار بنگرند و از آنها برای انجام پژوهش‌های جدیدتر بهره بگیرند.

لعیا درفشه

کتاب ماه کودک و نوجوان به گفته سردبیر این مجله، از پنج سال گذشته تاکنون با ساختاری متفاوت از قبل منتشر می شود. این که این تغییر ساختار معطوف به کدام محورها بوده، چه اهدافی را دنبال کرده و پس از این چه روندی خواهد داشت برخی از نکاتی بودند که در گفت و گو با خسرو آقاییاری سردبیر کتاب ماه کودک و نوجوان مطرح کردیم. آقاییاری با سابقه ای نزدیک به سه دهه فعالیت در حوزه های تخصصی ادبیات کودک و نوجوان، تاکنون حدود ۴۵ اثر تالیفی در این حوزه نوشته است. وی علاوه بر فعالیت هایی که از سال ۱۳۵۹ تا ۱۳۷۵ در وزارت آموزش و پرورش داشته، در عرصه مطبوعات نیز از سال ۱۳۶۰ تاکنون تجربه ای طولانی را پشت سر گذاشته است که از جمله این تجربیات می توان به حضور او به عنوان نخستین سردبیر خانه روزنامه نگاران جوان نام برد. وی با مجلات ادبی از جمله مجله تربیت و مجلات رشد همکاری مستمر داشته و در پنج سال اخیر نیز علاوه بر سردبیری کتاب ماه کودک و نوجوان، به عنوان سردبیر دو ماهنامه الفبا و سردبیر فصلنامه روشنان مشغول فعالیت است. از جمله آثار تالیفی او می توان به «افسانه باغ آرزوها»، «تا ستاره»، «از قبیله باران»، «مبانی ادبیات کودک و نوجوان»، نمایشنامه «دلک و پهلوان» و... اشاره کرد.

خسرو آقاییاری سردبیر کتاب ماه کودک و نوجوان:

گسترش حوزه نظری ادبیات کودک و نوجوان یکی از اهداف ماست

فلسفه به طور تخصصی مراجعه کنیم. از این رو نگاه ما به همه این زیرساخت ها نگاهی تخصصی و خاص است. ما اگر به طور تخصصی به حوزه روان شناسی یا فلسفه مراجعه نکنیم، نمی توانیم معنای نقد هرمنوتیک را بفهمیم. از این رو، همان طور که شما هم اشاره کردید، رویکرد ما این است که به طور کاملاً تخصصی و علمی به این حوزه ها بپردازیم، ضمن این که سعی داریم برخوردی یکسویه نداشته باشیم یعنی تلاش ما این است که به همه این بنیان ها و زیرساخت ها از علوم تربیتی گرفته تا فلسفه هنر و... یکسان و به موازات هم نگاه کنیم.

گفتید کتاب ماه کودک و نوجوان سعی دارد بر اساس ملاک های نظری جدید پیش برود، با توجه به این که ما در تولید نظریه غالباً و حتی گاهی کاملاً، وابسته به محصولات فرامرزی هستیم، تطبیق این نظریه ها با نگاه بومی در مجله ای مثل کتاب ماه کودک و نوجوان آیا اساساً امکان پذیر است؟

به نکته بسیار مهم و دقیقی اشاره کردید. یکی از جدی ترین مشکلات ما در حوزه نظریه و در حوزه نقد، همین بحث بومی سازی است چرا که عموماً نظریات از جانب بیگانگان است و ما مصرف کننده ایم. متأسفانه تا کنون حتی کمتر این شرایط فراهم شده که ما این نظریات یا این مبانی را به طور دقیق و تاریخمند و تحلیلی معرفی یا حتی با یک رویکرد منتقدانه با این مبانی برخورد کنیم. تلاش های جسته گریخته ای صورت گرفته اما یک رویکرد منظم، هدفمند و علمی نداشته ایم چه رسد به این که بخواهیم اینها را بومی کنیم. برای مثال، ادبیات ساختارگرای مدرن (ادبیات سیستمی) یا ادبیات پساساختارگرایی اساس یک فلسفه خاص پدید آمده است. ادبیات ساختاری مدرن بر اساس پوزیتیویسم شکل گرفته است. خوب حالا ما اگر بخواهیم با این نظریه برخورد علمی کنیم، باید ابتدا بتوانیم مبانی فلسفه پوزیتیویسم را معرفی کنیم، ادبیات سیستمی را که منتج از فلسفه پوزیتیویسم است، معرفی کنیم خاستگاه هایش را بگوئیم و بعد با توجه به زمینه فکری و اعتقادی غالب جامعه خودمان - که فلسفه دینی یا فلسفه اسلامی است - ببینیم چه بخشی از فلسفه پوزیتیویسم یا ادبیات سیستمی را می توانیم بپذیریم و با چه بخش از آن مشکل داریم و باید اصلاحش کنیم. یا مثلاً در حوزه ادبیات و نقد مدرن و نقد پسامدرن، ما مجبوریم از دوره ای که آدموند هوسرل دیدگاه پدیدارشناختی خود را بنیان گذاشت و بعد از آن هایدگر که میراث دار دیدگاه های او بود و بعد از هایدگر، دریدا که نظریه زبان شناسی خود را منتج از نظریه هایدگر مطرح کرد، همه اینها را باید به صورت زیرساختی معرفی کنیم، مبانی این فلسفه ها را و ادبیاتی را که منتج از اینها هستند معرفی کنیم و بعد ببینیم با توجه به دیدگاه معرفتی رایج در جامعه خودمان، تا چه اندازه از این دیدگاه ها را می توانیم بپذیریم و تا چه اندازه با دیدگاه های ما در تعارض هستند تا بر این اساس به نوعی بومی سازی دست بزنیم. ما در کتاب ماه کودک و نوجوان در نشست های تخصصی فلسفه و دین و در مقالاتی که تولید کردیم، تلاش داشتیم تا به طور علمی به این مبانی بپردازیم و در حد توانمان نسبت به سطوح اختلاف این نظریات با نظریات بومی خودمان دست به روشنگری بزنیم. تا حدی این کار را کرده ایم اما معتقدم کافی نیست و باید تلاش علمی عظیمی در این زمینه صورت بگیرد.

ارتباط تنگاتنگ با فلسفه دارد یعنی به روزترین دیدگاه ها و نظریات فلسفی در حوزه فلسفه مدرن، و فلسفه پست مدرن قبل از این که حتی در حوزه ادبیات بزرگسال انعکاس پیدا کند، بازتاب های آن در حوزه ادبیات کودک و نوجوان قابل مشاهده است. ادبیات کودک و نوجوان یک ادبیات پایه است و به همین دلیل ضرورت دارد به مباحث نظری و بنیادین بیش از این پرداخته شود. اما متأسفانه مقدمات و امکانات یک نشریه مثل کتاب ماه کودک و نوجوان، بیش از این نیست و ما تلاش می کنیم در این فضا و در این حد از مقدراتمان بیشترین میزان بهره را ببریم.

به نظر می رسد زبان مجله کتاب ماه کودک و نوجوان زبانی بسیار ثقیل و پیچیده است. داشتن زبانی تا این حد دشوار آیا مخاطب را با مشکل مواجه نمی کند؟ مخاطبان این مجله مشخصاً از چه گروه هایی تعریف شده اند؟

مخاطب کتاب ماه کودک و نوجوان، مخاطب خاص و حرفه ای است. درست است که ما می توانیم عموم مردم را هم به عنوان مخاطب تحت پوشش داشته باشیم اما مخاطب جدی ما مخاطب بزرگسال خاص است یعنی در وهله اول، پدیدآورندگان ادبیات کودک و نوجوان، شاعران، نویسندگان، تصویرگران، مترجمان و کارشناسان ادبیات کودک و نوجوان و در کنار آن، دیگر مخاطبان عام ادبیات کودک و نوجوان. اما نکته مهم دیگر این است که وقتی ما از ادبیات کودک و نوجوان در عرصه اطلاع رسانی صحبت می کنیم نخستین و مهم ترین ابزار ما در حوزه اطلاع رسانی، نقد است، نقد ادبیات داستانی، نقد شعر و... ما وقتی با یک گستره وسیعی به نام نقد مواجه ایم، یعنی از نقد کلاسیک گرفته تا نقد ساختاری، نقد روان شناختی، نقد پدیدارشناسی، نقد هرمنوتیک، نقد مدرن، نقد پست مدرن و... همه اینها زیرساخت هایی دارند. برای مثال، اگر من بخواهم نقدی بر کتابی بنویسم باید معیارهای خودم را در مورد نقد معرفی کنم اعم از معیارهای ساختاری و معیارهای محتوایی. خوب این معیارها از کجا برخاسته اند؟ این معیارها یک زیرساخت علمی دارند که بخشی از آن علوم تربیتی است، بخشی روان شناختی، بخشی فلسفه و... است. طبیعی است وقتی یک نظریه ادبیات کودک و نوجوان مثلاً از حوزه فلسفه برخاسته، معیار نقد را هم از حوزه فلسفه بدسیم. بنابراین مجبور می شویم به حوزه

روان شناسی رشد، فلسفه به طور خاص، علوم اجتماعی، تصویرگری و فلسفه هنر همپوشانی دارد؛ یعنی ادبیات کودک بدون علوم تربیتی، بدون پرداختن به روان شناسی رشد و... ماهیت و تعریف خود و چه بسا جایگاه خود را از دست می دهد. وقتی یک نوع ادبی با این همه از علوم همپوشانی دارد و هم میدان است، ضرورت دارد که ما به حوزه نظریه بیش از هر چیز دیگر بپردازیم. در بسیاری از کشورها هم همین طور است، کشورهایی که ادبیات کودکان در حوزه نظری فعال است، غالباً نقش ایجابی و خلاق دارند و کشورهای در حال توسعه که کمتر به مباحث نظری ادبیات و هنری می پردازند و در واقع دنبال رو نظریات بیگانگانند، همواره نقش یک مصرف کننده را دارند. شایسته نبود ما بعد از انقلاب خیلی مصرف کننده نظریات بیگانگان باشیم از این رو در دهه اخیر با توجه به این که حوزه ادبیات کودک و نوجوان به طور بالقوه در حوزه نظریه، چه در سطوح پژوهشگاه ها و دانشگاه ها و چه در حوزه نشریات خاص، فعال شده بود، ما هم دوستانمان را مجاب کردیم و به این توافق رسیدیم که یک بخش از نشریه در کنار هدف اصلی اطلاع رسانی، به مساله زیرساخت های ادبیات و حوزه هایی که با ادبیات کودک همپوشانی دارند، بپردازد که در نهایت این توافق به عمل آمد که ۱۰ تا ۲۰ درصد از نشریه به موضوع نظریه اختصاص داشته باشد و تا به حال هم به همین صورت عمل کرده ایم.

به هر حال، بخشی از اخبار این حوزه در نشریات دیگر هم منعکس می شوند که چه بسا آن نشریات به صورت هفته نامه یا حتی صفحاتی از روزنامه منتشر شوند بنابراین فکر نمی کنید اخبار یک ماهنامه به طور طبیعی نمی تواند به روز باشد و از سوی دیگر حجمی که برای حوزه نظری اختصاص می دهید - آنچنان که گفتید ۱۰ تا ۲۰ درصد - نسبت مناسبی برای یک نشریه تخصصی نیست؟

من هم اعتقاد دارم که اگر این حجم افزایش پیدا کند، قاعدتاً بهتر است اما توجه داشته باشید که در جامعه ما در حال حاضر نشریات تخصصی در حوزه ادبیات کودک و نوجوان بسیار اندک اند، تا حدی که شاید به تعداد انگشتان یک دست هم نرسند. ماهفته نامه تخصصی برای پرداختن به ادبیات کودک و نوجوان نداریم مگر هفته نامه های خلاق یعنی آنهایی که برای مخاطب کودک تولید خلاق می کنند که ما آنها را نمی توانیم جزو نشریات پژوهشی و اطلاع رسانی به حساب بیاوریم. نشریاتی مثل کتاب ماه کودک و نوجوان در اقلیت اند. شاید بشود گفت وضعیت ما حتی در حال حاضر نسبت به یک یادو دهه پیش به لحاظ آماری وخیم تر از گذشته است. در گذشته تعداد نشریات تخصصی ادبیات کودک و نوجوان بیشتر از امروز بود. برای مثال، قلمرو در حوزه هنر درمی آمد، کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان نشریات تخصصی بیشتری داشت اما امروز بیش از یکی - دو نشریه تخصصی در این حوزه نداریم که یکی از آنها کتاب ماه کودک و نوجوان و دیگری هم احتمالاً «روشنان» است و در حال حاضر نشریه سومی وجود ندارد. متأسفانه پژوهشنامه هم که در این حوزه منتشر می شد و با سابقه تر از روشنان بود، تعطیل شد و عملاً فقط دو نشریه تخصصی در این حوزه باقی ماند. به همین دلیل وزارتخانه اصرار دارد که این نشریه در این فقدان ها و کمبودها به وظیفه اصلی خودش که اطلاع رسانی است، عمل کند. اما من هم مثل شما اعتقاد دارم که این حوزه با ماهیتی نظری، حوزه ای است که

کتاب ماه کودک و نوجوان در این چند سالی که شما سردبیری آن را برعهده داشته اید، از نظر ساختار و محتوا با چه تغییراتی همراه بوده و چه اهدافی را دنبال کرده است؟

زمانی که مسوولیت کتاب ماه کودک و نوجوان را بر عهده گرفتیم، تغییراتی در حوزه ساختار مطبوعاتی نشریه دادیم که این تغییر مشخصاً دو دوره ایجاد شد. بعضی سرویس ها را به طور تخصصی در تحریریه ایجاد کردیم، از جمله برای بخش ادبیات داستانی، بخش شعر و بخش تصویرگری سه نفر را به عنوان دبیر سرویس تعیین کردیم تا هر بخش به صورت تخصصی کار خود را انجام دهد. این ساختار در گذشته به گونه دیگری بود، یعنی تحریریه به صورت عمومی و با یک تقسیم بندی عمومی با عنوان ادبیات تخیلی و ادبیات رئال کار می کرد. در ساختار جدید، چند بخش را نیز برای نخستین بار ایجاد کردیم، از جمله بخش فرهنگ عمومی که به بحث گسترش فرهنگ مطالعه و کتابخانه های تخصصی کودک و نوجوان می پرداخت و یکی هم بخش نظریه های بنیادین ادبیات کودک و نوجوان که به طور تخصصی به زیرساخت های نظری ادبیات کودک و نوجوان اختصاص داشت؛ این دو سرویس حدود دو سال در کنار سرویس های دیگر به طور تخصصی فعال بودند و بازتاب خیلی خوبی هم داشتند، اما از آنجا که حجم نشریه خیلی افزایش پیدا می کرد، یعنی به حدود ۲۵۰ تا ۳۰۰ صفحه می رسید، بنا به پیشنهاد هیات مدیره، سرویس فرهنگ عمومی را در سرویس نظریه های بنیادین ادغام کردیم و حجمش را هم به حداقل ممکن رساندیم و بیشتر روی حوزه داستان و شعر و تصویرگری متمرکز شدیم. اینها تغییراتی بود که بنا به ضرورت به لحاظ ساختاری در کتاب ماه کودک و نوجوان انجام شد. نهایتاً ما به این نتیجه رسیدیم که به حوزه نظریه بیشتر بپردازیم چرا که به نظر می رسد دهه اخیر، دهه ای است که ادبیات کودک به لحاظ نظریه یکی از فعال ترین حوزه های ادبیات است و حتی شاید بشود گفت از حوزه ادبیات بزرگسال نیز فعال تر است.

ما اگر بخواهیم حوزه ادبیات کودک و نوجوان را فعال کنیم، باید ابتدا حوزه نظریه را تقویت کنیم، ما هم به همین دلیل سرویس نظریه های بنیادین را ایجاد کردیم که بازتاب خیلی خوبی داشت و مخاطبان زیادی هم پیدا کرد. اما در این سال های اخیر کمتر به آن حوزه با آن حجم پرداخته ایم.

پرداختن به حوزه نظری - همچنان که شما هم اشاره کردید - بی تردید از ضروریات یک نشریه تخصصی است و اتفاقاً اهمیت این موضوع، این پرسش را به وجود می آورد که در یک نشریه تخصصی که در قالب ماهنامه منتشر می شود، چه ضرورتی برای پرداختن به حوزه خبر و گزارش وجود دارد؟

کتاب های ماه به طور عام و کتاب ماه کودک و نوجوان به طور خاص نشریات اطلاع رسانی هستند و هیات مدیره به عنوان هدف اولیه، اصرار دارند که در حوزه اطلاع رسانی هم برای مخاطب عام و هم مخاطب خاص، اعم از مولف، مترجم، شاعر، نویسنده و... اطلاع رسانی کنیم. این دیدگاه هدف اولیه نشریه است، یعنی نشریات عموماً وظیفه اطلاع رسانی دارند منتها با صحبت ها و رایزنی هایی که مادر وزارتخانه با مسوولان داشتیم، به این نتیجه رسیدیم که بنا به ضرورت، به مباحث بنیادین این حوزه نیز بپردازیم چرا که ادبیات کودک و نوجوان علاوه بر ادبیت با مقوله هایی مثل علوم تربیتی،

گفت و گو با ادوارد آلبی به بهانه پنجاه سال نوشتنش

نویسنده شدم چون نمی خواستم تلگراف رسان باشم

فقط می توان رفتار را به نمایش درآورد. درست است؟

درست است. به همین دلیل ما درباره این چیزها صحبت می کنیم.

دلنان می خواهد کارگردان ها چطور نمایشنامه های شما را به صحنه ببرند؟

همان طور که من آنها را نوشته ام. این نمایش حالا قرار است در فیلا دلفیا به صحنه برود و آنچه من دارم تجربه می کنم این است که بازیگرانی درجه اول به کارگردانی کارگردانی درجه یک این اثر را روی صحنه می برند که آنچه من نوشته ام برایشان جالب است نه آن تفسیری که خودشان از این متن دارند.

آیا با کارگردان هایی که از دیدگاه خودشان به یک نمایشنامه نگاه می کنند موافق هستید؟

نمی فهمم چرا خودشان را مجاز به انجام این کار می کنند. چیزی به نام کپی رایت وجود دارد. من ترجیح می دهم روی کاری که خودم انجام داده ام بمانم تا آن چه کس دیگری انجام داده است.

متوجه شده ام که شما عنوان اصلی کار را که پیتر و جیمی بود عوض کردید.

به این نتیجه رسیدم که پیتر و جیمی خیلی به «بن و جری» نزدیک است و آدم را یاد اسم فروشگاه های مواد غذایی می اندازد. بعد به این نتیجه رسیدم که «در خانه در باغ وحش» عنوان خیلی بهتری است.

اگر کارگردانی بخواهد حالا مثل گذشته ها (ماجراجرای باغ وحش) را به صورت تک پرده ای به روی صحنه ببرد آیا موافقت می کنید؟

بله، من با دانشجویان کالج که این کار را می کنند موافقت می کنم. اما به صورت یک کار حرفه ای، نه با آن موافق نیستم.

آیا کار جدید دیگری در دست دارید؟

دو نمایش جدید دیگر هست که در سر دارم، اما هنوز هیچ یک را نه رها کرده ام و نه روی کاغذ آورده ام.

می شود درباره این آثار بیشتر توضیح بدهید؟

یکی از آن ها واقعا دشوار است؛ یک نمایش سرسخت که نوشتن آن برای من سخت است، درباره از دست رفتن یک رابطه ۳۵ ساله که به دلیل مرگ رخ داد. (کسی که ۳۵ سال در کنار آلبی بود، نقاش و مجسمه سازی به نام جانانان توماس که سال ۲۰۰۵ درگذشت) این یک کار سخت است و من هنوز با کمی فاصله دارم به آن نگاه می کنم.

با این حال این رابطه هنوز پس از گسسته شدن بسیار محکم است. اما نمایش دیگر بیدادگرانه، مفرح و وحشتناک است؛ یک نمایش وحشیانه که به چندین دلیل نمی خواهم درباره اش حرف بزنم. یک دلیلش این است که نمی توانم درباره اش حرف بزنم چون هنوز آگاهانه و به اندازه کافی درباره اش شناخت ندارم، اما می دانم که ایده خوبی است.

کدام اثر دیگران می تواند همین قدر ظالمانه نوشته شده باشد؟

خب، یقینا خیلی از مردم فکر می کنند «بز» باید همین قدر ستمگرانه باشد. فکر می کنم برخی دیگر هم فکر می کنند «چشم انداز دریایی» چنین اثری است. فکر می کنم این شاید حقیقتی درباره آن دسته از آثار من باشد که بیشتر درباره حیوانات نوشته شده اند. و این یکی که صحبتش شد هم بیشتر بر موضوع حیوانات متمرکز است.

اثری هست که در میان بقیه آثارتان بیشتر به آن علاقه داشته باشید؟

بله، دو نمایشی که هنوز روی کاغذ نیاورده ام، چون هنوز اشتباهی مرتکب نشده ام.

وجود من زندگی می کرد. در حقیقت تا درباره زندگی خانوادگی پیتر اطلاع نمی داشتم نمی توانستم او را درست بشناسم و از اینجا بود که «آن» پیدا شد و شروع به راه رفتن و حرف زدن کرد.

آیا واکنش مخاطبان با اضافه شدن یک تک پرده مقدمه بر تک پرده پیشین تغییری کرده؟

در حقیقت بله. حالا بهتر می توانم با آنچه در پایان نمایش به وقوع می پیوندد ارتباط برقرار کنند.

آیا همان طور که دوباره سراغ شخصیت پیتر رفتید، تا به حال سراغ شخصیت های نمایش های دیگران رفته اید؟

نه، باید به شما بگویم این کار را نکرده ام. به این باور ندارم که مدت ها پس از نوشتن یک نمایشنامه باید سراغ آن بروم و آن را بازنویسی کنم، چون اساسا من دیگر آن آدم پیشین نیستم. به همین ترتیب، من کاری درباره «ماجراجرای باغ وحش» نکردم، فقط آن را کامل کردم، همان طور که درباره اش حرف می زنم.

ارتباط شما با شخصیت های آثارتان چگونه است؟

وقتی درباره هر کدامشان فکر می کنم، می بینم او را می شناسم. این که او کیست، از کجا آمده، چطور فکر می کند و شخصیت او چطور شکل گرفته است.

اگر شما «در خانه» را همراه «ماجراجرای باغ وحش» در سال ۱۹۵۹ نوشته بودید، آیا امکان داشت که با این اثر متفاوت باشد؟

نمی دانم چقدر می توانست متفاوت باشد. فکر می کنم ممکن است به این فکر می کردم که «در خانه» چگونه باید به انجام می رسید.

این دو پرده را چطور با هم مقایسه می کنید؟

فکر می کنم از وقتی پرده اول به «ماجراجرای باغ وحش» اضافه شد، به نمایش بهتری تبدیل شده. در حقیقت فکر می کنم پرده اول اندکی بهتر از پرده دوم یعنی «ماجراجرای باغ وحش» نوشته شده و علت آن این است که در این سال ها من یاد گرفته ام چطور از قدرت خودم بهتر استفاده کنم.

«ماجراجرای باغ وحش» چطور نوشته شد؟ به خاطر نمی آورم.

درست است که آن را به عنوان جشن تولد ۳۰ سالگی به خودتان هدیه کردید؟

تقریبا. اما یک حقیقت پشت سر این ماجرا وجود دارد. من آن زمان به عنوان تلگراف رسان کار می کردم. این کار می تواند به عنوان یک شغل محسوب شود، اما تازمانی که آدم هنوز بچه محسوب شود، اما اگر به دهه پنجم زندگی بررسی نمی توانی هنوز یک تلگراف رسان باشی و من باید کار دیگری می کردم این شد که به

سال ۲۰۱۰ پنجاهمین سال به روی صحنه رفتن نخستین نمایش ادوارد آلبی است. گرچه این نمایش نخستین بار در برلین و سال ۱۹۵۹، یعنی همان سال نوشته شدنش، به روی صحنه رفت؛ اما نیویورک یک سال بعد شاهد این نمایش بود. در این مصاحبه که ترکیبی از دو مصاحبه آلبی در ماه مارس و فوریه ۲۰۰۹ است، ادوارد آلبی درباره نخستین نمایشنامه اش می گوید که نمایش انفجاری تک پرده ای بود که همزمان با نمایش «آخرین نوار کراپ» اثر ساموئل بکت در سال ۱۹۶۰ در نیویورک روی صحنه رفت و توجه بسیاری را به عنوان یک نمایشنامه نویس جدید که همیشه چشم هایی باز دارد، به خود جلب کرد.

۵۰ سال بعد از این واقعه، نویسنده ای که اسفند ماه ۸۲ ساله می شود، به طور گسترده ای به عنوان رهبر نمایشنامه نویسی آمریکا، پس از نسل تنسی ویلیامز و آرتور میلر شناخته شد؛ کسی که هرگز عطر و بوی بچه عاصی سرکش را از دست نداد. وقتی ادوارد آلبی نمایش تک پرده ای «ماجراجرای باغ وحش» را به عنوان نخستین اثرش در سال ۱۹۵۹ نوشت، به عنوان یکی از هیجان انگیزترین نمایشنامه نویسان جدید آمریکا مطرح شد. گرچه «ماجراجرای باغ وحش» به یکی از طرفدارترین نمایش های تک پرده ای آمریکایی تبدیل شد که بارها و بارها روی صحنه رفت، آلبی به این نتیجه رسید که این نمایش کامل نیست. در سال ۲۰۰۳ او «زندگی در خانه» را نوشت که مقدمه ای بر این اثر بود و در خانه ای رخ می داد که متعلق به پیتر بود و شخصیت هایش را پیتر و همسرش «آن» تشکیل می دادند. از سال ۲۰۰۹ این دو اثر تک پرده ای در کنار هم به عنوان یک اثر و با عنوان «در خانه در باغ وحش» نمایش داده شدند. آلبی هنوز محکم و سر حال همراه نمایش هایش در ایالت ها و کشورهای مختلف حضور می یابد.

چرا این نمایشنامه را دو پرده ای کردید؟

فکر می کردم «داستان باغ وحش» خوب اما یک جانبه بود، چون به تمامی به جری می پرداخت و خیلی به پیتر کاری نداشت. فکر کردم بهتر بود اگر ما می توانستیم چیزهای بیشتری درباره پیتر بدانیم و من این اطلاعات را به متن افزودم.

چه مدت فکر نوشتن این پرده مقدم بر پرده «ماجراجرای باغ وحش» را داشتید؟

احتمالا یک دوره طولانی. به فاصله کمی پس از آن که «ماجراجرای باغ وحش» را نوشتم، دریافتم که نمایشنامه بدی نیست. اما دقیقا حس می کردم که یک نمایشنامه کاملا دو شخصیتی نیست. در حقیقت یک نمایش یک نفر و نیمه بود که جری در آن کاملا بسط می یافت و پیتر فقط یک پس زمینه برای نشان دادن ایده های جری بود. حدود ۴-۵ سال پیش تصمیم گرفتم تا پرده مقدمی بر این نمایش بنویسم: «پیتر در خانه با همسرش پیش از این که او به پارک برود.» من این نمایشنامه را خیلی سریع و در ۱۰ روز نوشتم. حالا که این دور را در کنار هم و در اجراهای مختلف می بینم به نظرم نمایشنامه بهتری است.

نقش پیتر چطور پررنگ تر شد؟

از همان اجراهای اول می دانستم که تعادل لازم وجود ندارد. اما من سال ها مشغول بودم و ۱۰ سال پیش بود که فهمیدم باید پیتر را درست بشناسم. مدت ها طول کشید تا شخصیت او را پیدا کردم و فکر کردم درباره او نوشته ام، اما واقعیت این بود که او را روی کاغذ نیاورده بودم. بعد زمانی که تصمیم گرفتم تا شخصیت او را در قالب یک نمایش تک پرده ای دیگر به نمایش قبل اضافه کنم، ۵ سال بود که او داشت در

چه کسی از ادوارد آلبی می‌ترسد؟

هنگامی که ادوارد آلبی اولین نمایشنامه خود را با عنوان «داستان باغ وحش» می‌نوشت مطمئناً باور نمی‌کرد که فضای این داستان آنقدر او را مسخ کند که ۵۰ سال بعد با افزودن قطعه‌ای به آن، دوباره آن را به یاد تمام طرفداران نمایشنامه هایش بیاورد.

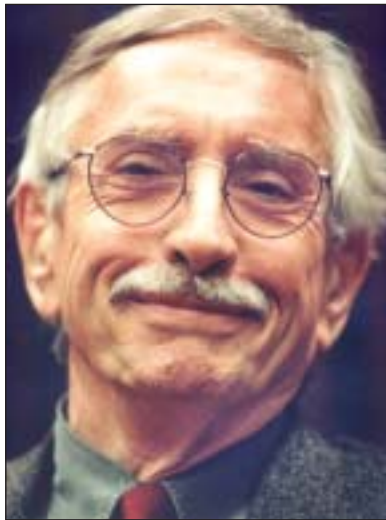
«داستان باغ وحش» اولین نمایشنامه ادوارد آلبی است که سال ۱۹۵۸ میلادی منتشر شد. نوشتن این اثر تنها سه هفته طول کشید. نمایشنامه‌ای که عنوانش در اصل «پیتر و جری» بود و بعدها به «داستان باغ وحش» تغییر نام پیدا کرد. این اثر که در بین تئهای و مرارت‌های آن و مغایرت با شرایط جامعه و از دست دادن صفات انسانی دست و پامی زند، مهر و بسپاری از تهیه‌کنندگان آمریکایی در بر پیشانی خود دارد. اما نویسنده آن سرسخت‌تر از آن بود که دست از مبارزه بکشد و آنقدر سماجت به خرج داد که توانست یک سال بعد در ۲۸ سپتامبر ۱۹۵۹ در برلین غربی آن را روی صحنه ببرد. سپس در سال بعد توانست همین نمایشنامه را در آمریکا اجرا کند.

آلبی چند سال پس از انتشار «داستان باغ وحش» نمایشنامه دیگری با عنوان «زندگی خانگی» نوشت و آن را قسمت ابتدایی نمایشنامه اصلی قرار داد و «داستان باغ وحش» را به قسمت دوم نمایشنامه اش تبدیل کرد. آلبی مجموع این دو نمایشنامه را با کمی دستکاری نسبت به اجراهای اولیه با عنوان «در خانه در باغ وحش» منتشر کرد. پس از انتشار این خبر که ادوارد آلبی نمایشنامه نویسنده مشهور بعد از ۵۰ سال به ساختار اولین نمایشنامه اش دست برده و با افزودن قطعه دیگری به آن نمایشنامه جدید منتشر ساخته، انجمن‌های تئاتر و گروه‌های ادبی این کار وی را محکوم کردند، در ادامه این جنجال که از این خبر برپا شده بود نه تنها چهره‌های سرشناس تئاتر اعلام کردند که ادوارد آلبی با این کار خود را به قهقراپی آگاهانه فرستاده، بلکه اجرای دوباره نمایشنامه «داستان باغ وحش» توسط کمپانی‌های بنام تئاتر نیز به کل متوقف شد تا جایی که تنها دانشجویان سطح پایین تئاتر در کالج‌ها و دانشگاه‌هایشان حق اجرای آن را داشتند.

از طرفی نویسنده این نمایشنامه هم درست مثل ۵۰ سال پیش، اصلاً از موضع خود پایین نیامد و سرسختانه با موقعیت به وجود آمده مبارزه کرد. این بحث و جنجال همچنان ادامه داشت تا این که نمایشنامه «در خانه در باغ وحش» ادوارد آلبی با پافشاری و استقامت نویسنده اش در ژوئن ۲۰۰۹ در کنسرواتوار تئاتر آمریکا در سانفرانسیسکو روی صحنه رفت. این نمایش که با بازی آنتونی فوسکو (پیتر)، مانوئل فلچیانو (جری) و رنه آگوسن (همسر پیتر) اجرا شد چند ماه بعد هم با بازیگرهای متفاوت در سیاتل دوباره روی سن رفت

و حمایت بسیاری از تماشاگران را از آن خود کرد. آلبی درباره این اثرش این گونه می‌گوید: «این گونه تصمیم گرفتم که نمایشنامه «پیتر و جری» را دوست نداشته باشم. به نظر من عنوان این اثر خیلی ساده و بچگانه بود. من را به یاد دکان‌هایی می‌انداخت که غذاهای حاضری در آن سرو می‌کردند. تازه در عنوان قبلی آن هیچ اثری از «آن» همسر پیتر نبود. «در خانه در باغ وحش» بسیار مناسب‌تر است.»

در بخش اول این نمایشنامه، که به طور مجزا «زندگی خانگی» نام گرفته، ادوارد آلبی به بازگویی زندگی پیتر و همسرش (آن) می‌پردازد. پیتر، نقش اول این داستان فردی است از طبقه متوسط جامعه که همراه همسرش (آن) و دو دختر و دو گربه کوچکش زندگی می‌کند. او در طول زندگی اش از بی‌تفاوتی اطرافیان نسبت به خودش سخت دلگیر است. نمایشنامه از جایی آغاز می‌شود که پیتر در سالن پذیرایی خانه‌شان نشسته و سخت مشغول کاغذبازی‌های مربوط به کارش است. همسرش وارد می‌شود و می‌گوید که زمان آن رسیده که یک نفر از آنها شروع به صحبت کردن کند. «آن» از سکوت حکمفرما در منزل دلگیر شده است. هر دو شروع به ریشه‌شناسی و صرف‌افعالی می‌کنند که در لحظه به ذهنشان می‌رسد. بررسی ریشه لغات بی‌مصرف و گذران رمان با حرف‌های بیهوده آنقدر ادامه می‌یابد که حرف‌های این دو به بررسی مسائل و مشکلات ازدواجشان ختم می‌شود. پیتر در تمام وقت از موضوعی که به میان آمده و «آن» بی‌توجه مدام به تمام زوایای آن می‌نگرد و ظرف بی‌بانه آن را موشکافی

می‌کند. بخش اول با مونولوگی بی‌نظیر از سمت پیتر تمام شده و نمایش وارد بخش دوم خود می‌شود. بخش دوم تنها با دو شخصیت پیش می‌رود؛ جری و پیتر. شخصیت دیگر داستان آلبی مردی است که سرمایه‌اش از زندگی فقط و فقط افسردگی است و عاجزانه به دنبال معنای زندگی می‌گردد. تشنه آن است که گویی بیابد و از معنای زندگی صحبت کند. پیتر و جری در پارک مرکزی شهر با هم برخورد می‌کنند. جری در همان لحظه اول حس می‌کند پیتر شونده خوبی برای حرف‌های اوست و پیتر نیز حس

اثری که آلبی به خودش تقدیم کرد

ادوارد آلبی بی‌شک یکی از پیشروان نمایشنامه نویسی مدرن در نسل خود است. بسیاری او را نویسنده‌ای جدی و استادی زبر دست در پویایی مخاطبان تئاتر می‌دانند. نویسنده‌ای که سال‌ها پیش داستان «چه کسی از ویرجینیا وولف می‌ترسد؟» را نوشت اینک در مرز ۸۱ سالگی قرار داد. او مانند مجسمه‌سازی ماهر، گل و گچ‌های ماسیده روی پیکر ادبیات را می‌تراشد و تندیس دست نخورده و زیبا از درون آن بیرون می‌کشد. ادوارد آلبی جایی در حوالی ویرجینیا آمریکا در ۱۲ مارچ ۱۹۲۸ میلادی به دنیا آمد. دو هفته بعد از تولدش خانواده‌ای او را به فرزند خواندگی پذیرفتند. او در نیویورک بزرگ شد. خانواده آلبی از دسته خانواده‌های ثروتمند و مشهور بودند. پدرش که صاحب چند تماشخانه بزرگ بود شاید سبب به وجود آمدن اولین بارقه‌های عشق به نمایش و نمایشنامه در وجود ادوارد کوچک شد. دوران نوجوانی و جوانی آلبی با توجه به علاقه وافرش به تئاتر بی‌هیچ دغدغه‌ای سر شد. او سال‌های تحصیلش را با نمره‌های خوب و بی‌سروصدا گذراند تا این که سال ۱۹۴۷ به علت آن که سر کلاس هایش حاضر نمی‌شد و از شرکت در مراسم مذهبی سرباز می‌زد، از کالج اخراج شد. بسیاری معتقدند که نمایشنامه مشهور او «چه کسی از ویرجینیا وولف می‌ترسد؟» بازتاب این تجربه آلبی است.

آلبی در سنین جوانی خانه کودکی خود را برای همیشه ترک کرد. خود در این باره می‌گوید: «من هیچ‌گاه با پدر و مادری که مرا به عنوان فرزند خوانده خود انتخاب کرده بودند راضی نبودم. فکر نمی‌کنم آنها نیز والدین حقیقی ام را می‌شناختند. مسلمانم هم بلد نبودم یک فرزند حقیقی باشم.» او پس از آن در کنار کارهای متفرقه‌ای که انجام می‌داد به نوشتن پرداخت تا این که توانست «داستان باغ وحش» را روی صحنه ببرد و نام خود را به عنوان یک نویسنده به جهان بشناساند.

می‌کند جری می‌تواند ناراحتی‌های او را درک کند. جری مشتاقانه از داستان هایش که در پس آن به طرز ماهرانه‌ای گره‌های ذهنی خود را جای داده می‌گوید و پیتر در سکوت خود به دقت به آنها فکر می‌کند. گفت‌وگوهای این دو مرد در طول نمایش بسیار دقیق و با ظرافت خاصی انتخاب شده‌اند. نقطه اوج داستان که سبب می‌شود نمایشنامه را به انتهای خود نزدیک کند زمانی است که پیتر می‌گوید: «بهتر است کم کم به خانه برگردم...» در پاسخ اما جری زیر لب می‌خندند و به اصرار، پیتر را برای شنیدن ادامه داستانش نگاه می‌دارد. در بینابین این کشمکش‌ها، جری پیتر را به سمت دیگر صندلی در پارک هل می‌دهد که جای بیشتری برای خود باز کند و پیتر هم سعی می‌کند از قلمرو خودش روی صندلی دفاع کند. پیتر حسابی عصبانی می‌شود. جری و پیتر با هم شروع به دعوا می‌کنند و خیلی ناگهانی جری چاقویی کوچک را از جیبش بیرون می‌آورد. اما همان زمان که خوانندگان

(با تماشاگران) مطمئن هستند که پیتر به دست جری زخمی خواهد شد، جری تصمیمش را عوض کرده و چاقو را به خود می‌زند. همان طور که خونریزی اش شدید و شدیدتر می‌شود پایان داستان را تعریف می‌کند. نمایشنامه با فرار پیتر و لغات بریده بریده جری که حاکی از رضایت و التماس دارد تمام می‌شود.

بسیاری از منتقدان نمایشنامه «در خانه در باغ وحش» را از آن جهت اثر ارزنده‌ای می‌دانند که ادوارد آلبی با گذشت نیم قرن توانسته باز با همان جنس زبان و فضا به بسط دادن اولین نمایشنامه زندگی اش بپردازد. بی‌آن که خوانندگان و تماشاگران این اثر متوجه شوند. او در آثارش معمولاً انسان‌های وازده‌ای را به تصویر می‌کشد که در برقراری ارتباط با دیگران ناتوان هستند و از طرفی از تنهایی خود سخت در عذابند. آلبی این افتخار را دارد که با نوشته‌های ارزنده‌ای که از خود منتشر کرده سه بار برنده جایزه پولیتزر شود و چندین مدال و تقدیر نامه برای آثار مختلفش کسب کند. بسیاری آثار ابتدایی وی را انعکاس استادانه می‌دانند در بستر پریچ و خم تئاتر ایزورد، صدای آلبی را می‌توان به راحتی در کنار زمزمه‌های ساموئل بکت و ژان ژانه شنید. نمایشنامه نویسنده جوانی که به تازگی نامش شناخته شده (پائولا واکل، برنده جایزه پولیتزر سال ۱۹۹۸ برای نمایشنامه «چگونه آموختم که برانم؟») آلبی را معتبرترین نویسنده دهه شصت میلادی می‌داند و معتقد است که این نویسنده آمریکایی از سال ۲۰۰۲ که نمایشنامه «بز یا سیلیویا کیست؟» را تمام کرد دست به تجربه‌های جدیدی می‌زند که هر یک در قالب خود دارای ارزش خاصی است.

از دیگر آثار آلبی می‌توان به «روای آمریکایی» و «سه زن بلند بالا» اشاره کرد.

پیر مرد می‌خواهد ادامه پیدا کند

اگر قرار باشد چهره‌های شناخته شده ادبیات نمایشی آمریکا را در سال‌های اخیر بررسی کنیم، بی‌شک ادوارد آلبی و سام شپارد از نام‌هایی هستند که در ابتدای فهرست قرار خواهند گرفت.

ادوارد آلبی هنگامی که از هویت واقعی اش مبنی بر فرزند خوانده بودن خود مطلع شد ۲۰ ساله بود. او خانه کودکی خود را رها کرد و خود را در دامان زندگی رها کرد. وی پس از سپری کردن ۱۰ سال با درآمدی ناچیز و کارهای متفرقه با تورنتون وایلدر که نمایشنامه نویسنده شناخته شده آن زمان بود آشنا شد. نتیجه این هم‌نشینی انتشار اولین اثر آلبی با عنوان «داستان باغ وحش» بود که آلبی آن را به عنوان هدیه ۳۰ سالگی اش به خود تقدیم کرد! او خود درباره نوشتن این نمایشنامه می‌گوید: «از آن زمان خیلی دور شده‌ایم. یاد می‌آید ماشین تحریر بزرگی پیدا کرده بودم

و با آن کار می‌کردم. نوشتن این اثر چیزی حدود دو هفته طول کشید. احساس خیلی عجیبی داشتم. می‌دانستم در حال خلق اثری منحصر به فرد هستم. وقتی نوشتنش به پایان رسید با صدای بلند به خودم گفتم: این صدای توست ادوارد! آنجا بود که این اثر را به عنوان هدیه‌ای برای سی سالگی ام به خودم تقدیم کردم.»

موقعیت بعدی آلبی هنگامی بود که توانست نمایشنامه دیگرش را با عنوان «آخرین نوار کراپ» همراه یکی از آثار بکت همزمان روی صحنه ببرد. با این کار بسیاری از مخاطبان نام ادوارد آلبی را به عنوان یکی از پیشروان تئاتر ایزورد شناختند. سپس نمایشنامه دیگرش را با عنوان «مرگ بسی اسمیت» را به نگارش در آورد که حکایت خواننده سیاه پوستی است که قربانی تبعیض نژادی می‌شود. اثر دیگر ادوارد آلبی «روای آمریکایی» است که در سال ۱۹۶۱ منتشر شد و نویسنده آن حال و هوای کاریکاتور گونه‌ای از آمریکای زمان خود را در اثرش ارائه کرد. سال

۱۹۶۲ برای آلبی سالی بود که با چاپ «چه کسی از ویرجینیا وولف می‌ترسد؟» برای خود شهرتی جهانی به ارمغان آورد. او در این نمایشنامه ازدواجی پر از درگیری را به تصویر می‌کشد که در آن زن و مرد بر سر کودک خیالی و نداشته خود مدام به بحث و جدل می‌پردازند. او در این اثر خود از جملات پرمغز و دیالوگ‌های جاندار آنچنان بهره می‌برد که خوانندگان و تماشاگران آثارش را ماهرانه در دنیای خیالی دست پرورده خود به بازی می‌گیرد. نمایشنامه‌ای که تاکنون بارها روی صحنه رفته، به زبان‌های مختلف از جمله فارسی، ترجمه شده و از سوی کارگردان‌های هالیوودی نیز مورد توجه زیادی قرار گرفته است.

آلبی در آثارش به پایان خوش اعتقادی ندارد و هیچ‌گاه خود را برای خلق لحظات تراژیک به زحمت نمی‌اندازد. او کلی نگر است و به جزئیات نمی‌پردازد. این گونه که همیشه خود می‌گوید: «ترجیح می‌دهم همیشه ادامه داشته باشم تا تمام شوم یا به یادها سپرده شوم.»

تازه ترین کتاب های هفته

هفته کتاب های تاریخی

«سیره نبوی» عنوان کتابی است که به اهتمام رسول جعفریان از سوی نشر علم به بازار آمد. متن اصلی این کتاب به نام «ذروه العلیافی سیره المصطفی» منسوب به ابوالحسن بکری (قرن پنجم هجری) به زبان عربی است که بهاءالدین کازرونی آن را در قرن هشتم هجری به پارسی برگردانده است. جالب اینجاست که متن عربی این اثر تاکنون به دست نیامده است. کتاب مذکور که روایت داستانی سیره نبوی است، با کتاب سیرت رسول الله (ص) اثر ... که در یک دوره نوشته شده اند، این تفاوت را دارد که مترجم سیرت رسول الله (ص) از منبع اصلی اثر یعنی سیره ابن هشام استفاده کرده و آن را در عبارات فارسی، البته به صورت آزاد و با قلمی زیبا ریخته است، اما این کتاب از منابع داستانی سود برده و نباید آن را یک کتاب تاریخی و مستند قلمداد کرد.

در اوج قدرت آنان، همه را پرده به پرده از نظر خوانندگان می گذراند. شالوده کار نویسنده بر ۶ موضوع ماقبل تاریخ، ورود ایرانیان، شرق ضد غرب، غرب ضد شرق و عکس العمل مشرق، توسعه تمدن ایرانی و نتیجه استوار است.

«تاریخ اجتماعی ایران» کتابی تالیف دکتر سعید نفیسی است که از انقراض ساسانیان تا انقراض امویان را روایت می کند. این کتاب که در گذشته توسط ناشران مختلف منتشر شده بود، اینک توسط نشر کتاب پارسه با ویرایش جدید، حروفچینی تازه و طرح جلدی مناسب به بازار آمد.

«معماهای تاریخی» اثر محمود طلوعی، کتابی است که رازهای ناگشوده در تاریخ معاصر ایران را بیان می کند. رویدادهای مهم تاریخی که در این کتاب مورد بررسی قرار گرفته، به ترتیب تاریخ وقوع آنها، از ماجرای قتل میرزا تقی خان امیرکبیر در اواسط قرن نوزدهم تا وقایع زمان انقلاب ایران تنظیم شده است. داستان دلبستگی امیرکبیر به بیوه جوان محمدشاه، که انگیزه اصلی مهد علیا مادر ناصرالدین شاه در توطئه قتل امیر شد، نقش امین السلطان در قتل ناصرالدین شاه، روابط پیچیده رضاشاه و انگلیسی ها، راز مغضوب شدن دولتمردان معروف رضاشاه، جزئیات طرح ۶ کودتا علیه رضاشاه و محمدرضا شاه، فریب استالین توسط محمد قوام و روایت متفاوت یکی از محارم استالین از این ماجرا بخشی از مطالب خواندنی این کتاب اند که توسط

۱۵ داستان کوتاه جویس منتشر شده است. همین ناشر «خاطرات سری آدرین مول» اثر سوتاون سند با ترجمه محمدجواد فیروزی را چاپ و منتشر کرده است. بسیاری بر این عقیده اند که این کتاب - پرفروش ترین کتاب سال ۱۹۸۲ - توانسته در میان ادبیات کلاسیک جهان برای خود جایگاه مناسبی باز کند.

این کتاب باورها و دیدگاه های نوجوانی را به تصویر می کشد که به گمان خود یک روشنفکر ناشناخته است و کسی او را درک نمی کند.

«آلیس» عنوان کتابی است به قلم بودیت هرمان با ترجمه محمود حسینی زاد که از سوی نشر افاق منتشر شده است. برخی «آلیس» را مان می دانند اما نویسنده خود در پاسخ به پرسش خبرنگاری در همین زمینه گفت: «این کتاب پنج داستان است با یک شخصیت به نام آلیس.» هرمان پیش از این یک مجموعه داستان هم منتشر کرده بود که به موفقیت چشمگیری رسید. «مارمولکی که ماه را بلعید» رمانی نوشته قاسم شکری است که از سوی انتشارات ققنوس به بازار آمد. شکری این رمان را به صورت تخیلی و بر اساس رویدادهای تاریخی نوشته است، «زنان فراموش شده» داستان بلندی به قلم منصور کوشان است که از سوی انتشارات ققنوس منتشر شده است. منصور کوشان نویسنده، روزنامه نگار و شاعر است و در زمینه نمایشنامه نویسی و تئاتر جایگاه ویژه ای بین هنرمندان این حوزه دارد.

گزارش آماری هفته

«گزارش آماری هفته» از سوی بخش کتابداری و اطلاع رسانی «خانه کتاب» و براساس اطلاعات ثبت شده در بانک اطلاعات این موسسه ارائه می شود. از شنبه ۸۸/۱۱/۰ تا چهارشنبه ۸۸/۱۱/۱۴، ۱۷۹۷ عنوان کتاب در بانک اطلاعات خانه کتاب ثبت شده است. بیشترین تعداد کتابها در موضوع آموزشی و کمک درسی و سپس کودک و نوجوان بوده است. پس از آن به ترتیب موضوعات دین، علوم عملی، علوم اجتماعی و سایر موضوعات قرار دارند.

گزارش آماری کتاب های منتشره در هفته گذشته (به تفکیک موضوع)

ردیف	موضوع	تعداد کل	تالیف*	ترجمه	چاپ اول	تجدید چاپ	تهران	شهرستان	شمارگان متوسط صفحه
۱	کلیات	۵۲	۴۱	۱۱	۲۳	۲۹	۴۱	۱۱	۳۰۸۸
۲	فلسفه و روانشناسی	۶۲	۴۲	۲۰	۲۵	۳۷	۵۴	۸	۲۲۳۵
۳	دین	۱۹۱	۱۷۱	۲۰	۷۸	۱۱۳	۱۰۸	۸۳	۳۴۵۷
۴	علوم اجتماعی	۱۴۱	۱۲۵	۱۶	۷۰	۷۱	۱۲۵	۱۶	۲۶۰۷
۵	زبان	۹۳	۸۸	۵	۴۲	۵۱	۸۶	۷	۳۴۹۹
۶	علوم طبیعی و ریاضیات	۶۳	۴۷	۱۶	۳۰	۳۳	۱۰	۵۳	۲۹۲۲
۷	علوم عملی	۱۸۹	۱۳۶	۵۳	۹۸	۹۱	۱۶۲	۲۷	۲۴۲۷
۸	هنر	۵۸	۴۵	۱۳	۳۰	۲۸	۴۸	۱۰	۳۶۴۱
۹	ادبیات	۱۲۱	۱۱۴	۱۷	۸۲	۴۹	۹۷	۳۴	۱۹۴۱
۱۰	تاریخ و جغرافیا	۸۶	۸۱	۵	۴۰	۴۶	۷۳	۱۳	۲۶۳۹
۱۱	آموزشی و کمک درسی**	۵۲۹	۵۳۵	۴	۸۳	۴۵۶	۵۳۴	۵	۳۳۲۶
۱۲	کودک و نوجوان	۱۹۲	۱۳۷	۵۵	۷۰	۱۲۲	۱۷۵	۱۷	۴۶۲۲
	جمع بندی	۱۷۹۷	۱۵۶۲	۲۳۵	۶۷۱	۱۱۳۶	۱۵۵۶	۲۴۱	۲۹۵۰

* «تالیف»، به تمامی اثری اطلاق می شود که ترجمه نباشد. اثری چون تصحیح، تدوین، گردآوری، تحقیق، شعر و نظایر آن.
 ** منظور از موضوع «آموزشی و کمک درسی» کلیه کتابهایی است که به نحوی با مواد درسی و برنامه های آموزشی تمام مقاطع تحصیلی ابتدایی، راهنمایی و دبیرستان مربوط هستند و مخاطبان آنها دانش آموزان از پیش دبستانی تا دبیرستان هستند.

شاخص های آماری کتاب های کودک و نوجوان

شاخص ها	مقدار	مشخصات کتاب ها
گزارش آماری کتاب	۲۵۰۰۰۰ ریال	دایره المعارف بزرگ دبستان؛ مهدی ضرعامیان؛ ناشر: محراب قلم؛ چاپ ۳؛ ۴۹۸ صفحه؛ ۳۳۰۰ نسخه
بیشترین نوبت چاپ	۲۹ مرتبه	آداب معاشرت برای دختران و پسران جوان؛ ژان-لویی فورنیه؛ شهبان دخت بهزادی؛ ناشر: هیرمند؛ ۱۹۲ صفحه؛ ۵۰۰۰ نسخه؛ ۱۷۵۰۰ ریال
بیشترین شمارگان	۱۵۰۰۰ نسخه	کاش خانه های شکلاتی وجود داشتند (۱۰۱ دعای شیرین)؛ البیضا تارتار؛ نازنین نوتاش؛ ناشر: کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان؛ چاپ ۱؛ ۱۴۰ صفحه؛ ۳۵۰۰۰ ریال
کمترین شمارگان	۱۰۰۰ نسخه	حواس پنجگانه (۵ جلد در یک مجلد)؛ سالی هویت؛ فیروزه معراج؛ ناشر: پیدایش؛ چاپ ۱؛ ۱۳۶ صفحه؛ ۱۰۰۰ نسخه؛ ۸۰۰۰۰ ریال
بیشترین صفحه	۷۴۰ صفحه	۹۰ افسانه برای نوجوانان؛ عبدالصالح پاک؛ ناشر: قدیانی، کتابهای بنفشه؛ چاپ ۶؛ ۵۵۰۰ نسخه؛ ۸۵۰۰۰ ریال

در هفته گذشته از نظر انتشار کتاب های چاپ اول، انتشارات ارشد با بیست و سه عنوان کتاب پرکارترین ناشر؛ آرزو روزمهر با شش عنوان پرکارترین مولف؛ و عفت راعی با سه عنوان پرکارترین مترجم بوده اند.

شاخص های آماری کتاب های بزرگسال

شاخص ها	مقدار	مشخصات کتاب ها
ارزانتترین کتاب	۲۰۰۰ ریال	زبات عاشورا و دعای توسل درشت خط (کامیوتوری)؛ ناشر: نشستا؛ چاپ ۱؛ ۳۲ صفحه؛ ۲۰۰۰ نسخه
گرانترین کتاب	۲۷۰۰۰۰ ریال	اورژانس های طب داخلی؛ ماهیار آذری؛ ناشر: شهرباب؛ چاپ ۱؛ ۹۴۶ صفحه؛ ۲۲۰۰ نسخه
بیشترین نوبت چاپ	۹۱ مرتبه	دا: خاطرات سیده زهرا حسینی؛ ناشر: سوره مهر؛ ۸۱۶ صفحه؛ ۲۵۰۰ نسخه؛ ۱۲۰۰۰۰ ریال
بیشترین شمارگان	۷۰۰۰۰ نسخه	سرطان پستان؛ ماندانا ابراهیمی؛ ناشر: مهر راوش؛ چاپ ۱؛ ۵۴ صفحه؛ ۲۵۰۰۰ ریال
کمترین شمارگان	۳۰۰ نسخه	مواقت نامه ی مرتبط با فناوری اطلاعات در WTO؛ ناشر: موسسه مطالعات و پژوهشهای بازرگانی؛ چاپ ۱؛ ۶۶ صفحه؛ ۱۰۰۰۰ ریال
بیشترین صفحه	۱۹۱۴ صفحه	Albert Sydney :Oxford advanced learner's dictionary of current English؛ ناشر: Hornby؛ چاپ ۲؛ ۵۰۰۰ نسخه؛ ۱۹۵۰۰۰ ریال
کمترین صفحه	۱۶ صفحه	FBC essential: vocabulary & sentences؛ ناشر: ارغنون؛ ۱۸ صفحه

شاخص های آماری کتاب های کمک درسی

شاخص ها	مقدار	مشخصات کتاب ها
ارزانتترین کتاب	۱۰۰۰۰ ریال	علوم تجربی ۳ راهنمایی؛ علیرضا خیرخواه؛ ناشر: مهتا؛ چاپ ۱؛ ۱۲۸ صفحه؛ ۲۰۰۰ نسخه
گرانترین کتاب	۱۵۰۰۰۰ ریال	شیمی جامع کنکور (سال دوم، سوم و پیش دانشگاهی)؛ افشین احمدی؛ ناشر: بین المللی گاج؛ چاپ ۷؛ ۹۱۲ صفحه؛ ۵۰۰۰ نسخه
بیشترین نوبت چاپ	۳۳۸ مرتبه	دفتر برنامه ریزی به روش قلم چی؛ کاظم قلم چی؛ ناشر: کانون فرهنگی آموزش؛ ۱۸۴ صفحه؛ ۵۰۰۰ نسخه؛ ۳۹۰۰۰ ریال
بیشترین شمارگان	۵۰۰۰۰ نسخه	ریاضی امتحانی سال سوم راهنمایی؛ سوال های امتحانی بدون پاسخ، جدیدترین تمرین های امتحانی، آزمون های هماهنگ استانی؛ کریم کریمی؛ ناشر: کریم کریمی؛ چاپ ۵؛ ۲۷۲ صفحه؛ ۱۹۰۰۰ ریال
کمترین شمارگان	۵۰۰ نسخه	ریاضیات پیش دانشگاهی؛ مخصوص رشته های مدیریت، حسابداری و اقتصاد؛ علی نقی امیری؛ ناشر: فچروالایت؛ چاپ ۱؛ ۲۸۲ صفحه؛ ۴۵۰۰۰ ریال

تعداد ناشران در این هفته	تعداد ناشران در این هفته				تعداد کتاب های افست
	تعداد کتاب های بدون قیمت		تعداد ناشران در این هفته		
	زن	مرد	مرد	زن	
۵۸۱	۲۵۹	۱۱۴۴	۶۵	۱۹۳	۳۷

* مؤلف: تمامی پدیدآورندگان (مانند نویسنده، شاعر، گردآورنده، مصحح و ...)؛ به جز مترجم.

روایت اول شخصی

فرهنگ باستانی کردی

■ قطب الدین صادقی، نمایشنامه نویس

در حال حاضر پنج نمایشنامه دارم که کار نگارش آنها به پایان رسیده و توسط انتشارات روشنگران مراحل اداری انتشار را می گذرانند. عنوان دو نمایشنامه از

این پنج نمایشنامه عبارت است از «چمری میرمیدان» (مبتنی بر آیین هزار ساله چمری) و «سبلی پر از ماه گمشده» (موضوعی عرفانی برگرفته از چریکه های باستانی کردی).

هر دو این نمایشنامه ها را بر اساس چریکه های منظومه های باستانی نوشته ام؛ چراکه بخش عظیمی از فرهنگ کرد را همین چریکه ها یا منظومه ها تشکیل می دهند که سینه به سینه نقل شده اند. در حقیقت چریکه ها همان گوسان های پارتی هستند که بعدها در دوره ساسانیان به خنیاگر تبدیل شدند.

خنیاگران، نقال هایی بودند که ساز می زدند، آواز می خواندند، داستان می گفتند و بازی می کردند.

از آنجا که این متون به شکل شعر و توام با موسیقی است در اصطلاح عربی به آن منظومه و در زبان کردی چریکه می گویند. این چریکه ها که تبدیل به نمایشنامه شده اند، ترکیبی از حماسه، تغزل و عرفان هستند.

«عکس یادگاری» و «سرود صد هزار افلیای عاشق» نیز دو نمایشنامه دیگر است که احتمالاً در یک جلد منتشر می شوند.

از سوی دیگر انتشارات ابتکار نو ترجمه من از نمایشنامه «عادل ها» اثر آلبر کامو را در دست انتشار دارد. همچنین سروده های چهار شاعر کرد عراقی را برای نخستین بار ترجمه کرده ام که آماه انتشار است.

انتشارات قطره نیز به زودی ترجمه من از نمایشنامه های «هفت تن علیه تب» اثر سوفوکل و «آزاکس» نوشته آشیل که در یک جلد منتشر شده و ترجمه ام از «سربازان» اثر کارلوس خوزه رایس نویسنده کلمبیایی را راهی بازار نشر می کند.

ترجمه دو نمایشنامه با عنوان های «در انتظار لفتی» نوشته کلیفورد اودت، نمایشنامه نویسی معروف دوران بحران اقتصادی آمریکا و «نبرد» اثر هاینر مولر، درام نویس آلمانی به پایان رسیده و در مرحله ویرایش نهایی هستند.

اما این روزها یک مجموعه مقاله چهار جلدی با عنوان «تئاتر در بوته نقد» را تدوین و آماده انتشار کرده ام. همچنین کتاب دیگرم با عنوان «تئاتر هنر زنده» شامل ۱۲۰ مقاله پژوهشی توسط نشر قطره آماده انتشار است.

آوازه خوان و میکائیل

■ لیلا دهقان، نویسنده

نخستین کتاب من با عنوان «آوازه خوان و میکائیل» توسط نشر شانی در دست چاپ است و بهار سال ۱۳۸۹ راهی بازار نشر می شود. این کتاب یک داستان عرفانی در ۱۴۵ صفحه است. میکائیل، فرشته رزق و روزی (نور و نان) از

جانب پروردگار ۴۰ روز زمان به دست می آورد تا عشق را که بارزترین تفاوت میان انسان و فرشته است پیدا کند. این داستان کاملاً زاینده ذهنم بوده و بر اساس تخیل خودم نوشته شده است. اما این روزها کتاب دیگری را با عنوان «دره غریب» در دست نگارش دارم. این داستان نیز فضایی عرفانی دارد که به موضوع مهلت پروردگار به انسان و جذب شدن او در حلقه الهی می پردازد. شخصیت اصلی داستان ۱۰ مرحله را طی می کند. نگارش فصل آخر این کتاب که مرحله نهایی سلوک شخصیت اصلی داستان است، هنوز به پایان نرسیده است.

علاوه بر داستان دستی بر سرایش شعر نیز دارم. اما تصمیمی برای انتشار شعرهایم ندارم و ترجیح می دهم در حال حاضر به عنوان نویسنده مطرح و شناخته شوم. پیش تر نیز برخی از داستان های کوتاه من در نشریات دانشگاهی منتشر شده بود.

فانتزی های تالیفی

■ کاتارینا ورزی، نویسنده کودک و نوجوان

آخرین کتاب من، ترجمه داستانی با عنوان «خرسی به نام پدینگتون» (داستان خرسی که از اعماق کشور پرو آمد) نوشته مایکل باند و تصویرگری پگی فارتونم توسط انتشارات قدیانی راهی بازار نشر شد. این کتاب برنده پنجمین جایزه کتاب فصل نیز شد.

چند هفته پیش شنیدم نخستین داستان فانتزی تالیفی ام در نشریه «آفتابگردان» منتشر شد. سه داستان به دفتر این نشریه ارسال کرده بودم، اما هنوز نمی دانم کدام یک از این داستان ها و در کدام شماره منتشر شده است.

از سوی دیگر این روزها سرگرم تالیف یک مجموعه داستان فانتزی برای گروه سنی راهنمایی هستم که توسط انتشارات قدیانی در شش یا هفت جلد منتشر خواهد شد.

عنوان این کتاب هنوز قطعی نشده و به دلیل حساسیت های حوزه نشر و به توصیه ناشر ترجیح می دهم درباره این کتاب خیلی صحبت نکنم. من گروه سنی راهنمایی را برای تالیف این کتاب در نظر گرفته ام، اما ناشر معتقد است گروه سنی دبستان برای این مجموعه مناسب تر است.

اما مهم ترین فعالیتی که من را به خود مشغول کرده تشکیل و شرکت در جلسات هفتگی کار گروه ادبیات فانتزی و علمی - تخیلی با همکاری آکادمی فانتزی، انجمن نویسندگان کودک و نوجوان است.

سه شنبه هر هفته این جلسات با حضور علاقه مندان این حوزه برگزار و موضوعات مربوط به ادبیات فانتزی و علمی - تخیلی در حوزه ترجمه و تالیف داستان کوتاه و رمان بحث و بررسی می شود.

بسیاری از شرکت کنندگان در این جلسات جوانانند که با جدیت این حوزه از ادبیات را دنبال می کنند و به بررسی و تحقیق در این زمینه پرداخته اند. مقاله هایی که پیش تر در این جلسات ارائه کرده بودم را به زودی از طریق وب سایتم منتشر خواهم کرد.

شرح زندگی شهید سبزی

■ مصطفی قلی زاده علیار، نویسنده

به تازگی کتاب جدید من با عنوان «از نسل سرفرازان» در موضوع دفاع مقدس توسط نشر یاز و سازمان جهاد کشاورزی منتشر شد. این کتاب به شرح و بیان زندگی و اندیشه های انقلابی شهید جواد سبزی اختصاص دارد.

جواد سبزی در فروردین سال ۱۳۶۲ در جبهه جنوب به شهادت رسید. آنچه مرا به نگارش این

کتاب واداشت، شیوه زندگی و طرز فکر این شهید بود. به نظر من، سبزی یک شخصیت برجسته داشت و می تواند امروز هم برای جوانان متعهد کشور و هر جوان دیگری در دنیا، الگو باشد. او جوانی پرشور، با نشاط و پرتحرک بود و با عالمانی چون آیت الله ربانی شیرازی و بزرگانی مانند شهیدان مهدی و حمید باکری ارتباط داشت. همگان از آشنایی او با اخلاق اسلامی و مفاهیم قرآنی آگاه بودند. سبزی خدمت به محرومان را افتخار خود می دانست و در جبهه، همراه و همگام با دیگر رزمندگان و شهدا به دفاع از میهن در مقابل تجاوز ارتش بعثی پرداخت و به شهادت رسید.

وصیت نامه این شهید از بهترین و پر بارترین وصیت نامه های شهیدان تاریخ دفاع مقدس است. علاوه بر همه این امتیازات، شهید سبزی خود از اهالی قلم بود و مطالعات عمیق و گسترده ای در مباحث دینی، اجتماعی، ادبی، تاریخی و علمی داشت. من در این کتاب ۱۳۶ صفحه ای، نمونه هایی از آثار این شهید را آورده ام.

قصه های رنگین کمان

■ مژگان مهرگان، مترجم

آخرین کتابی که با ترجمه من توسط انتشارات کتاب خورشید منتشر شد، «یک ناظر انتخاباتی» نوشته ایتالو کالوینو بود. کالوینو در فضای یک روز ناظر انتخاباتی را بیان می کند. به نوعی بیوگرافی خودش است؛ چراکه چنین تجربه ای را داشته و در این کتاب مشکلائی را که هنگام رای گیری با آن مواجه شده به تصویر می کشد. کل داستان در یک روز اتفاق می افتد، بی آن که برای مخاطب جنبه تفننی داشته باشد. حتی تا حدودی داستان دلخراش و تأثیر برانگیز است. چراکه ناظر انتخاباتی در حوزه انتخاباتی حاضر می شود که مردم آن ناحیه در فقر و تهیدستی به سر می برند.

اما هفته گذشته کتاب دیگری را که همراه همکارانم، اعظم رسولی و هاله ناظمی ترجمه کرده ام با عنوان «خوشبختی در ویتنام» در مجموعه کتاب های ایتالیایی قرن ۲۰ انتشارات کتاب خورشید راهی بازار نشر شد. این مجموعه داستان نوشته آلبرتو مورایا است و همچون دیگر داستان های او فضایی طنز و سوررئال دارد. البته طنز آثار او نهفته است و صحنه هایی را تداعی می کند که امکان پذیر نیست اما خواننده را فراتر از واقعیت می برد. خواننده بنا بر درک و تعبیر خود به نتیجه ای می رسد.

پیش تر جلد نخست این مجموعه با عنوان «گوساله دریایی» توسط رسولی و رضا قیصریه ترجمه و منتشر شده بود. «خوشبختی در ویتنام» جلد دوم از این مجموعه به حساب می آید. همچنین جلد سوم این مجموعه توسط من، ناظمی و رسولی در دست ترجمه است. اما هنوز تصمیم نهایی برای انتخاب عنوان یکی از داستان های این مجموعه برای نام کتاب گرفته نشده است.

از سوی دیگر حدود ۶ مجموعه داستان برای کودکان را با همکاری رسولی ترجمه کرده ام. این کتاب ها که با عنوان هایی چون «قصه های رنگین کمان» و «قصه های لبخند» منتشر خواهند شد، توسط نشر نی مراحل انتشار را طی می کنند. در همین انتشارات نیز یک سری داستان از نویسندگان ایتالیایی چون آلبرتو مورایا و لویجی پیراندلو را برای پروژه «مجله ادبی» نشر نی ترجمه کرده ام که هنوز منتشر نشده است.

یادداشت

محمدعلی بنی اسدی

تصویرگر کتاب کودک و نوجوان

تصویرگری کتاب

کودک و نوجوان در چرخه نشر

در ارزیابی فعالیت تصویرگران کتاب کودک و نوجوان، نخست باید به چرخه نشر توجه کرد. در این چرخه هر مقدار تقاضا بیشتر باشد، عرضه وسیع تر خواهد بود. از طرفی اگر این تقاضا آگاهانه تر باشد، یعنی اگر افراد آگاهانه سراغ مطالعه کتاب برونند، دامنه نشر گسترده تر می شود. آن گاه عرضه نیز تغییر می کند و می توان به انتشار وسیع کتاب های موثر امید داشت. این چرخه، کیفیت و کمیت آن، تأثیر اصلی را روی کار تصویرگران کتاب، از جمله تصویرگران کتاب های مربوط به کودکان و نوجوانان می گذارد.

توجه به کیفیت کتاب و انتخاب آگاهانه کتاب در پیشینه ما، همواره در سایه محتوای کتاب قرار گرفته است. «سرگرم کننده» بودن اثر، ارزش چندانی ندارد و ظاهر کتاب، هرگز مورد توجه قرار نمی گیرد. شاید بر اساس پشتوانه ادبیات گذشته ما که بیشتر مبتنی بر پند و نصیحت بوده، این امر به وجود آمده باشد. اما اگر این نگاه به کتاب و کتابخوانی تغییر کند، آن گاه تازه می توانیم به دیگر حواشی این چرخه از جمله تصویرگری کتاب کودک و نوجوان بپردازیم. به هر حال حجم دانشجویان توانا و مستعد که از رشته های مربوط به تصویرگری کتاب فارغ التحصیل می شوند، به نسبت بازار کار این حوزه، به سرعت در حال افزایش است. در حالی که وضعیت بازار کتاب به این نسبت رشد نمی کند و این امر برای کتاب های کودکان و نوجوانان مشهودتر است. به همین علت نمی توان به ارزیابی دقیقی از چگونگی فعالیت تصویرگران یک شاخه خاص، مثلاً وضعیت تصویرگران کتاب های کودکان و نوجوانان پرداخت.

علاوه بر این هیچ آمار دقیقی مبنی بر این که سطح تصویرگران کتاب کودک و نوجوان ایرانی تا چه اندازه بالاتر یا پایین تر از تصویرگران سایر کشورهاست، وجود ندارد. به نظر من اصلاً نیازی هم به داشتن چنین آماری نیست. سوالی که باید مطرح کرد این است که آیا در حال حاضر این تصویرگران نیازهای کتاب کودک و نوجوان را در کشور ما برطرف می کنند؟ بسیاری از تصویرگران ایرانی در جشنواره های جهانی جوایزی را از آن خود می کنند، اما باید دید آیا فعالیت ایشان در کشور خودمان، پاسخگوی نیاز جامعه هست؟ یعنی اصولاً چنین نیازی وجود دارد که لازم باشد برآورده اش کرد؟

معتقدم اکنون تصویرگری کتاب، چه در حوزه کودک و نوجوان و چه در سایر شاخه ها، گرفتار همین ماجرای چرخه نشر است. اگر چرخه نشر - که هنوز گرفتار نگاه هایی سنتی به کتاب و بی توجهی به بسیاری مسائل از جمله ظاهر اثر است - پررنگ تر از این شود، استعداد های بسیاری در این حوزه دست به کار خواهند شد. دیگر نکته مهم در تصویرگری کتاب های کودکان و نوجوانان، توجه به مخاطب اثر است. عادت کرده ایم به تصویرگری تنها از منظر نقاشی نگاه کنیم، بی هیچ توجهی به مخاطب اثر. در حالی که تصویرگری کتاب، مستلزم شناخت کامل مخاطب نیز هست. برای همین همواره به دانشجویانم پیشنهاد کرده ام در آغاز کار تصویرگری به تصویرگری در مجله ها و روزنامه های کودک و نوجوان بپردازند تا با کسب تجربه های دقیق تر، شناخت کامل تراز مخاطب خود و انتخاب آگاهانه حوزه مورد علاقه شان وارد عرصه تصویرگری کتاب شوند.

**آیین پایانی
بیست و هفتمین دوره
کتاب سال
و هفدهمین دوره
جایزه جهانی
کتاب سال**

۱۹ بهمن ۱۳۸۸
تالار وحدت - تهران

